De gemeente-onderwijzer

Johanna Desideria Courtmans-Berchmans

bron
Johanna Desideria Courtmans-Berchmans, *De gemeente-onderwijzer*. Victor de Lille, Maldegem 1911

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/cour006geme01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

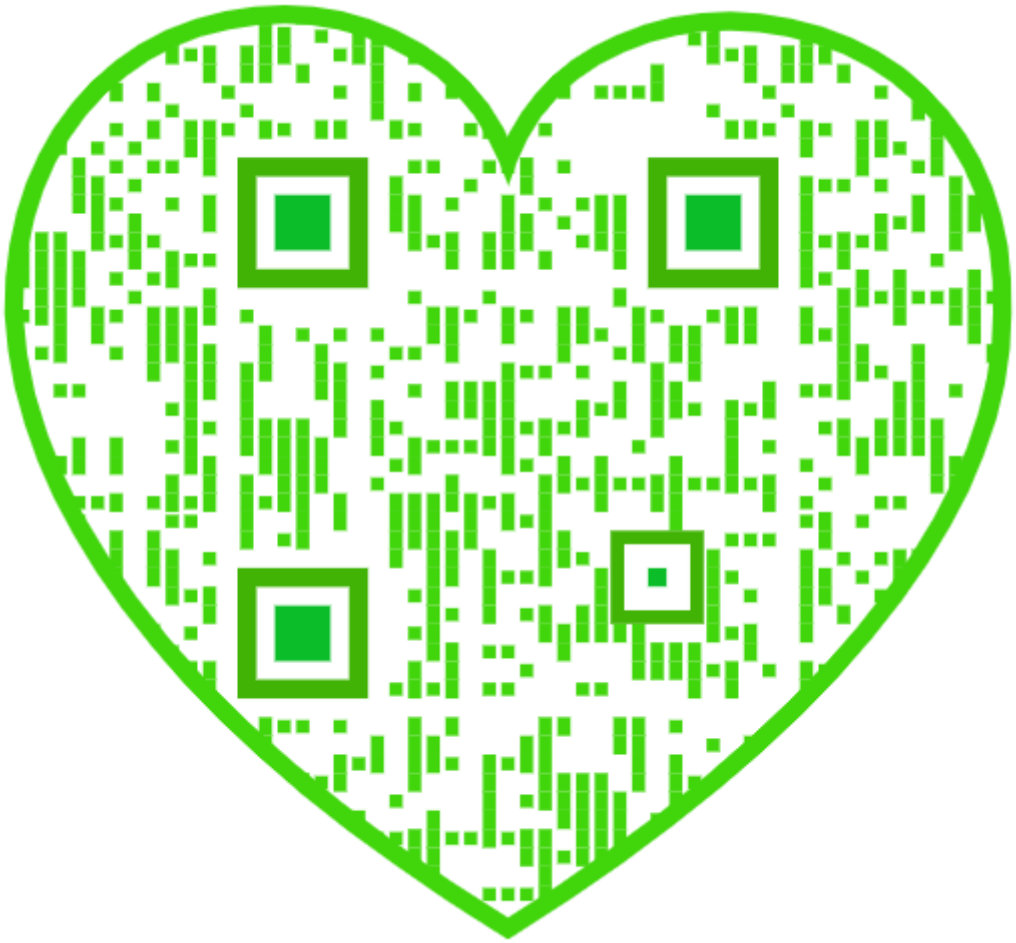

I

Over vrouwe Courtmans.

WIJ vieren het eene eeuwfeest na het andere. Men kan het een toeval heeten dat vele onzer voormannen, dichters en schrijvers nu honderd jaar geleden geboren werden. Maar meer dan toevalligheid en van grooter belang is het feit dat het eeuwfeest onzer kunstenaars en schrijvers door het volk herdacht en gevierd wordt, - dat men ze niet vergeet en dat, na honderd jaar hun aandenken nog levend blijft onder de menigte, - dat hun honderdste geboortedag nog stemt tot vreugde en uiting van dankbaar herdenken, - dat die geboortedagen feestdagen worden diemen viert, gelijk heiligdagen.

Het is een goed teeken als een volk zijne kunstenaars gedenkt en hunne gedachtenis in eere houdt. Waar het wereldberoemde genieën geldt, kunstenaars van eersten rang, is zulk eene herdenking, een vanzelfs sprekend feit - iets dat zich al te zeldzaam voordoet en door heel het volk met spanning en ongeduld afgewacht wordt. Zulke feesten worden dan ook met spontane geestdrift gevierd. Groote kunstenaars maken den roem uit eener natie en het herdenken van hun geboorte- of sterfdag is voor het volk eene gegronde gelegenheid tot open-

bare feestviering - dat zijn de nationale Hoogdagen in den almanak van een volk.

Met kunstenaars van beperkter beroemdheid - schrijvers en dichters van tweeden of derden rang, met lokale artiesten is het anders gelegen. Het vieren van zulk een eeuwfeest komt niet spontaan uit het gemoed der menigte - het gaat meestal uit van enkele vereerders, van een plaatselijk comiteit en het is soms eerder eene gelegenheid om zulken kunstenaar na verloop eener eeuw, uit de vergetelheid weer op te diepen en de herinnering aan hem en aan zijn werk te doen herleven in 't geheugen der medekunstenaars zooweel als in 't gedacht der menigte.

De tijden gaan snel, honderd jaar is een lang eind en beroemdheid is zoo gauw uitgesleten als ze niet bestaat uit vaste, oorspronkelijke en persoonlijke materie.

Tegenover kunstenaars van dien aard vind ik het bijzonderlijk eene daad van pieteit hun 100sten geboortedag in eere te houden om alzoo hun naam en hun werk weer op te dringen in de gedachtenis van het volk.

Daarom is het mij vooral aangenaam ter gelegenheid van Vrouwe COURTMAN'S 100sten geboortedag enkele dingen uit haar leven en over haar werk aan te halen, om alzoo de gedachtenis aan die verdienstelijke vrouw wat op te frisschen.

***

JOHANA DESIDERIA BERCHMANS werd geboren den 6^{den} September 1811 te Mespelare, waar haar vader burgemeester was. Haar eerste onderwijs kreeg zij in de dorpsschool, maar op negenjarigen ouderdom werd het meisje naar eene kost

school gestuurd in het Walenland waar zij verder in 't fransch werd onderwezen en opgevoed zoover dat de l6jarige juffrouw BERCHMANS, toen zij naar Gent kwam inwonen bij hare tante, haar eigen moedertaal geheel verleerd had. De beschaafde wereld eischte dat zoo van de Vlaamsche freulen te dien tijde.

Te Gent miek juffrouw BERCHMANS kennis met JAN BAPTISTE COURTMANS die aldaar onderwijzer was aan de stads-school. Op 25jarigen ouderdom trad zij met hem in het huwelijk.

Mijnheer COURTMANS, die een zeer begaafd en bekwaam man was, begon eerst met zijne vrouw te onderwijzen en de jonge vrouw van haren kant deed haar uiterste best om hare moedertaal weer machtig te worden.

Als secretaris van ‘De Taal is gansch het Volk’ was heer COURTMANS in betrek en in omgang met RENS, SNELLAERT, VAN DUYSE, SERRURE e.a... Te zijnen huize was het een soort cenakel waar de meest gekende letterkundigen en dichters bijeenkwamen 't zij om hunne eigene werken voor te lezen 't zij om over hunne kunst te spreken. De jonge vrouw stelde algauw belang in die zaken en op korten tijd was zij er zoodanig in opgegaan, werd zij tevens bewust van haar aangeboren talent, dat zij eraan meê deed en op eigen hand ging verzen maken.

Hare eerste dichtproeven dagteekenen van 1839 en in 1841 won haar gedicht over Maria-Theresia den eersten prijs in de rederijkerskamer der stad Veurne.

Korts daarop behaalde zij meerdere prijzen, bzl. met vaderlandsche of geschiedkundige gedichten in prijskampen te Eecloo, Dixmuide, Antwerpen, Roeselare en elders nog.

In 1844 werd J.B. COURTMANS tot leeraar bevorderd aan de normaalschool te Lier. Hij was tevreden met zijne nieuwe

betrekking, en met den opkomenden roem zijner vrouw -: het jonge paar zag eene toekomst van louter geluk te gemoet.

Het lot besliste er anders over en het rad was gauw gekeerd. De ijverige leeraar werd ziek, kwijnde weg en nadat Vrouwe COURTMANS haren man 18 jaren lang bezorgd had en opgepast, stierf hij in 1856. Zij bevond zich alleen op de wereld met acht minderjarige kinderen.

Van hier voort is het leven der dichteres eene lange en droevige lijdensgeschiedenis. Maar de wijze waarop zij haar lijden gedragen heeft leert ons dat zij uitmuntte in sterkte en in goedheid.

Er is moed noodig om zonder eigene middels acht minderjarige kinders groot te brengen en eene deftige opvoeding te geven. Er is goedheid noodig en geduld om zonder steun or verweer, alleen op de wereld, min begrepen, verdacht en vervolgd, kalm te blijven en lijdzaam en bedaard door te werken en den wrok te smoren en zijn goede inzichten niet in kwade te keeren.

't Is hier de gelegenheid niet eene uitvoerige levensbeschrijving te geven van Vrouwe COURTMANS.

Ik wil enkel de voornaamste feiten en gebeurtenissen aanhalen die oorzaak waren of aanleiding gaven tot ontwikkeling van haar letterkundigen arbeid.

***

In haren rampspoed verloor Vrouwe COURTMANS geen oogenblik het hoofd. Zonder dralen zocht zij naar middels om haar huisgezin te redden voor den nood. Hare oudste dochter kwam toen thuis met een diploma van onderwijzeres en zoo

kwam het als van zelf bij de weduwe op om eene school te stichten. Door een geheimen drang aangezet en met eene wondere vooringenomenheid bezield voor de plaats die zij niet eens kende, wilde Vrouwe COURTMANS volstrekt naar Maldeghem komen. Daar stichtten zij eene kostschool en alles zou er goed gaan - de nood was geweerd, maar nu eerst zou de wilskracht der weduwe hard op de proef gesteld worden. Zij werd er tegengekant, zij had er namelijk te strijden tegen vooroordeel en bekrompen dorpsgeest. De plaatselijke overheid scheen er weinig op gesteld dat er onderwijs gegeven werd op het dorp. Zoodanig dat de poging van Vrouwe COURTMANS mislukte.

Er moest dus iets anders gevonden worden. 't Was dan dat zij op 't gedacht kwam met boeken schrijven geld te verdienen en haar huisgezin recht te houden.

De strijd heeft haar als 't ware aangezet tot schrijven - terwijl rond haar de kleine hatelijkheden en de bekrompen dorpsnijdigheden aan het vunzen waren, zat Vrouwe COURTMANS rustig voor haar tafel en in haar hoofd verwerkten de dagelijksche gebeurtenissen uit het dorpsleven mede met de visioenen harer verbeelding tot stil gemoedelijke verhalen die zij 't eene na 't andere in de wereld zond.

Hare pen werd voortaan het vredig wapen waarmede zij alles wat tegen haar opstond van zich afkeerde; het schrijven was haar een middel om haar volgekropt gemoed te ontlasten en de bewijsvoering harer principen levend uit te beelden.

Dat die strijdvoering en dat verweer met de pen schade toegebracht heeft aan den aard van haar letterkundige voortbrengst lijdt geen twijfel. De dorpsgebeurtenissen krijgen in hare verhalen eene te groote verhouding; de kleine kring harer onmiddelijke omgeving houdt 't overige van den wijden gezichteinder voor haar gesloten. Zij kent of zoekt geene

andere toestanden dan deze waarin zij door haar stelling op 't dorp zelf betrokken is. Maldeghem en hare eigen verhouding tegenover hare tegenstaanders zullen haar voortaan al het materiaal leveren voor haar geestelijken arbeid. 't Geen zij daar te verduren heeft gehad is eigenlijk de schuld geweest dat Vrouwe COURTMANS' kunst zich niet breeder heeft ontplooid en dat de opzet harer verhalen lijdt aan eenzijdigheid.

Na vele kommervolle jaren kwam er eindelijk beternis in haren toestand. In 1862, na 't verschijnen van de 'Gemeente onderwijzer' schonk het staatsbestuur haar eene geldelijke toelage - en later kreeg zij nog meermaals ondersteuning al dien kant. Dat gaf haar nieuwen moed en zette haar aan om door te werken. Hare voortbrengsels werden nu ook meer gewaardeerd en zij zag hare bijdragen in noord-nederlandsche tijdschriften opgenomen. Voortaan zou haar eigen werk voldoende zijn om hare kinderen eene degelijke opvoeding te geven en de krachtinspanning der moedige moeder zou beloond worden. Haar doel was bereikt.

Kalm en bezadigd wrocht zij voort. Jaren naareen kwamen hare boeken geregeld van de pers en werden met smaak gelezen en genoten door het volk.

In 1883, op haar 72^{en} verjaardag, werd de vruchtbare schrijfster eene plechtige hulde gebracht. De koning vereerde haar met de Leopoldsorde en al wat aan kunst of letterkunde meèdeed kwam den 14 Mei van dat jaar, naar Maldeghem om Vrouw COURTMANS te vieren.

Den 22^{en} September 1890 overleed de achtbare vrouw, nadat zij een 50tal romans en vertellingen had achtergelaten.

***

Welk is nu de beteekenis van Vrouwe COURTMANS en haar werk voor het VI. volk en voor de VI. Letterkunde?

Hare tijdgenooten zijn vol bewondering voor de begaafde schrijfster. Hare boeken werden gretig gelezen. In eene studie over haar werk lees ik:

Dat zij begaafd was met eene bevallige bescheidenheid, fijn gevoel, liefde tot de natuur, afkeer van gruwelijkheden, geestdrift voor het goede en het schoone, voorliefde om bij lieve tafereelen van vrede en geluk te vertoeven.

Waar het hare zuiver letterkundige begaafdheid geldt is de bewondering even hoog gestemd. Zóó luidt het: Hare taal is zeer zuiver - het is een oprecht genoegen die gekuischte taal te lezen. Vrouw COURTMANS heeft van die woorden, waarbij men onwillekeurig stil blijft staan, uitdrukkingen die treffen door hunne dichterlijkheid, hunne figuurlijkheid of iets schilderachtigs.

Hier geeft de beoordeelaar een aantal voorbeelden ter verduidelijking.

Ik pik er een paar uit:

- De ketel die over den haard hangt te zingen.
- Er stonden twee blinkende koeien in den stal.
- Een poldersknecht met trompetterskaken, enz.

Zijn algemeen oordeel over haar werk vat hij samen in dezen zin:

- De schrijfster tracht meest altijd op het einde harer verhalen den slechten indruk weg te nemen die de fouten of gebreken van sommigen harer personaadjes op den lezer gemaakt hebben. Zij verschoont hunne misslagen en doet den glans hunner goede hoedanigheden uitschijnen: zoo laten verre weg het grootste getal harer werken eenen bevredigden indruk.

Het ‘Geschenk v.d. Jager’ oogstte vooral veel bijval en

vestigde de faam der schrijfster voorgoed.

Bovengemelde studie zegt:

- Al had Mv. COURTMANS slechts dat ééne verhaal geschreven toch zou zij verdienen gehuldigd te worden als eene onzer beste romandichters. Het geschenk van den Jager aarzel ik niet een meesterstuk te noemen.

Frans De Potter getuigt van haar:

- Dat zij zich beijverde om de oude vlaamsche zeden te verheerlijken, deugd, werkzaamheid en overleg aan te prediken, vooroordeel en slechte driften te keer te gaan.

Zulke uitspraken doen ons nu een beetje glimlachen en half verwonderd opkijken. Zij zijn in elk geval teekenend voor den tijd en dat bewijst dat de critiek het zoo hoog niet opnam met zuivere kunst en ook dat ze van op een raar standpunt hare uitspraken deed. Letterkundige critiek wordt tegenwoordig anders gevoerd!

Alles hangt er van af te bepalen wat men bedoelt met kunst en letterkunde. In den loop van heel korten tijd kan een en 't zelfde woord soms heel verschillende begrippen voorstellen.

Om een zuiveren blik te krijgen op het werk van dien tijd, behoeven wij ons vooreerst goed voor te stellen wàt de vlaamsche letterkunde was rond de jaren 40-60. Een toestand die misschien éénig was en niet kan vergeleken worden met dien van een ander land.

De rederijkers - of liever: een late nabloei der rederijkers, dat waren vooreerst en vooral de vertegenwoordigers der vl. letterk. hier te lande. Letterkunde als zuivere kunst beschouwen daar dacht niemand aan. Alwie de taal- en spelregels kende achtte zich daardoor al gerechtigd meê te doen in de gilde en aanspraak te maken op den titel van dichter of

letterkundige. Maar dan mocht zijne bekwaamheid ook enkel aangewend worden, mocht alleen maar dienen als middel om goed te doen, te onderwijzen in een min of meer aangenamen of dichterlijken vorm. Zoo zien we ook meestal die kunst beoefend door onderwijzers of beambten. Als die lieden, bij hunne aangeleerde taalkennis ook nog beschikten over aangeboren talent, dan schoten ze algauw boven de menigte uit en verkregen gemakkelijk hunne beroemdheid.

Maar het n u t t i g e bleef altijd n o o d z a a k en 't v o o r n a a m s t e. Een boek schrijven werd meer aanzien als het verrichten een er goede daad dan het voortbrengen van kunst.

Wat er als 'kunst' of loutere 'schoonheid' aan was, gold maar als bijzaak - dat heette men liefhebberij. Men wist van niets beters; heel de omgeving der schrijvers en dichters wilde het zóó.

Van aanvoeling met Europeesche letterkunde, van invloed door vreemde schrijvers kan er nauwelijks sprake zijn, - van breede algemeen menschelijke ontwikkeling, van hoog bewustzijn of poging tot ontworsteling evenmin.

En hoe was het gesteld met het vlaamsch te dien tijde, het voermiddel, het materiaal van den vlaamschen schrijver? Wie en hoe waren de Vlamingen te dien tijde die vlaamsche boeken lazen! Als wij met dien algemeenen toestand rekening houden, zullen we onze eischen niet te hoog stellen, we zullen veeleer de schrijvers bewonderen die den moed hadden in zulk een tijd, zulk eene ondankbare taak aan te vatten; - we zullen vooral bewonderen hun aanpassingsvermogen, het gezond verstand, het helder doorzicht waarmede zij hun werk opvatten om in voeling te blijven met hun volk. Op een wondere manier wisten zij den toon te treffen en hunne onderwerpen te

kiezen waarmede hunne ‘stichtelijke verhalen’ insloegen op de menigte en 't gemoed roerden van de eenvoudige lieden uit hunne onmiddelijke omgeving.

Niet te verwonderen ook dat hun werk op spontane wijze bijval vond en indruk miek. Op korten tijd verrichtten de schrijvers dan ook dat groote mirakel: zij leerden het volk lezen!

De groote oorzaak van dien bijval 't was: dat zij konden.... v e r t e l l e n !

Dàt hadden zij allen met elkander gemeen: zij bezaten die kostelijke gave van gemoedelijk, smakelijk, hertelijk te kunnen vertellen. Zij bezaten die kunst die men niet aanleert, die ingeboren is, die den lezer boeit zonder dat hij ooit denkt aan onvolmaaktheden van letterkundige samenstelling, aan onbeholpenheid van taal of stijl.

Hunne eenvoudige, ongekunstelde verhalen, met hun elementairen bouw, hun kinderlijke psychologie en hun nuchter verloop, ze bezaten die ééne groote hoedanigheid, ze waren l e v e n d en gezond; ze bezaten het tooverachtige der middeleeuwsche sprookjes: eens dat ze geboren zijn, leven ze voort, ze woekeren overal zonder men nog weet of vraagt van waar ze komen - de moeder vertelt ze aan het kind op haren schoot en de kinderen vertellen ze voort ondereen - zij zijn bevattelijk voor eenieder. Zoo waren de boeken onzer vlaamsche romantici en 't is gemakkelijk nu nog na te gaan welken invloed ze op 't volk gemaakt hebben als men enkel bestatigen wil, dat het volk heden ten dage zoodanig verwend is aan den gemakkelijken kost dat het vroeger te smaken kreeg, dat het er nu nog van geen anderen weten wil en moedwillig erbij blijft zonder smaak te vinden in 't volmaaktere, 't beschaafder, 't kunstvoller werk dat door de tegenwoordige schrijvers

geleverd wordt. 't Blijft bewezen dat het volk bij ingeving en met een fijne gevoeligheid aanpakt 't geen hem past en verwerpt 't geen 't niet verbruiken kan. Of het kunst is of niet dat laat de menigte onverschillig, maar geef het smakelijke vertelling, geef het dat greintje ideaal, dat sprankelke bovenwerkelijkheid, de f a n t a z i e die 't gewone leven wat opfleurt en waar elke ziel naar snakt als naar een koelen drank en het volk zal als één man in jubeling opgaan en 't zal den v e r t e l l e r eeren als een koning, dankbaar blijven als een redder, hem roem toedragen als een held.

Het is eene natuurlijke behoefte waaraan iedere mensen wil voldoen; wij allen dragen in ons een nood aan ideaal, aan levensschoonheid, en dat vinden wij alleen - de ontwikkelden in zuivere kunst, de mindere man in de voorstelling zelf van die levens-vermooiing in de verhaalde schoonheid, in de fantazie.

Dat ding staat in onze verbeelding overeind als een tooverpaleis, iets dat geen grond genaakt en wazig is als de ether zelf, iets dat wisselt en wendt van vorm en fatsoen, iets dat kleur en schakeeringen aanneemt, al naar gelang de omstandigheden het willen. Onze verbeelding bouwt eraan, vermooit of wijzigt er het uitzicht van, maar het paleis blijft er steeds in zijn zelfde geheimzinnige bekoorlijkheid als een loksel in de verte tusschen droom en werkelijkheid. Dat tooverpaleis werd in onze verbeelding opgetrokken door de sprookjes eerst - eene heele wereld ging er aan 't leven, waar de natuur bezield was, waar de menschen en dingen, dieren en boomen, onderling vertrouwd samen omgingen en één en dezelfde spraak voerden, - 't was het aardsch paradijs, het kinderlijk ideaal.

Dat zelfde kinderlijke droompaleis zou later, verder in

onze jeugd, gewijzigd, menschelijker, wezenlijker worden opgetrokken door onze romantische dichters en vertellers. Hunne boeken zouden in onze verbeelding nieuwe vormen, nieuwe gedaanten scheppen en onze noodruft aan wonderbaarheid vullen met de vruchten hunner rijke verbeelding. In ons gemoed zullen ze doen ontstaan heel en levend worden die wereld van stemmingen, die bovenzinnelijke gesteltenis die als een droomwaas zweeft over de werkelijkheid der gebeurtenissen die zij ons voortooveren.

Met eenen enkelen oogslag kunnen we beseffen wat zulk een verhaal uitwerkt, welk een schat het is voor iemand die anders den dag lang naar den grond gebogen staat en enkel bij korte en zeldzame verpozing kan genieten van 't geen hem voor zijne eenvoudige verbeelding aan ideaal geboden wordt.

Een goede 15 jaar geleden, toen ik den eersten keer in het land kwam en vóór het huizeken stond waar Vrouwe COURTMANS gewoond had en gewerkt, was het me ineens alsof ik een deelke van dat romantische droomland daar nu werkelijk vóór me had. Het kleine, lage huizeke met witte gevels en roode dak, met de vier gelijke vensters van weerskanten de opene deur en het vriendelijke hovetje daarvóór, het groen langs de wegel, de bloemen in de perkjes, de groote breedkruinige, donkere ceder met het witgeschilderde tafeltje en stoeltjes... en boven en rond dat alles, de zonneglans, de blauwe hemel de rust der omliggende, stille streek, het witte zand en de donkere dennebosschen en de herinneringen aan het oud kasteel...

Ik dacht niet zoozeer aan Vrouwe COURTMANS of aan wie ook, - ik onderging de stemming dat al die nieuwe dingen mij bekend en vertrouwd waren, dat ik ze meer gezien had, of er vroeger in geleefd of gewoond had - heel de verbeelding

mijner jeugdfantazie had ik hier in dat landschap gesynthetiseerd vóór mij - 't was een kant van het romantische droompaleis, de algemeene herinnering van 't geen uit de boeken der vlaamsche schrijvers in mij was ontstaan en blijven leven als eene werkelijkheid. In één slag ondervond ik hier onder dien ceder 't geen Vrouwe COURTMANS jaren lang rond haar had gezien en gevoeld - het geen door langen omgang in haar was opgenomen en venvorden was tot idyllische verhalen.

Op denzelfden stond werd ik gewaar hoe het gegaan was en hoe het niet anders kon gegaan zijn.

Telkens ik dat visioen in mijne verbeelding voel opkomen word ik overdaan door een gevoel van onzeggelijken vrede en stil genot. Ik denk aan die vrouw die hier in den lommer van dien grooten boom, eens haar verhalen schreef, hoe die verhalen dan over dat stille land verspreid werden om door den geringen man gelezen en genoten te worden en hoe de schrijfster en hare lezers beiden vonden dat het goed was en tevreden waren zonder meer. Kan men een zuiverder genot droomen? Werken in vrede en genieten van werk en van vrede. Werken en overtuigd zijn dat het werk goed is, dat het deugd doet, dat het genoten wordt in allen eenvoud en dat er verlangd wordt naar meer. Vertellen effenaan 't geen de verbeelding uitspint, zonder dat er hoeft aan kunst, aan taal en bzl. aan critiek gedacht te worden.

't Was de goede, gouden tijd, toen de schrijver in rechtstreeksche aanvoeling was met zijn lezers, toen hij als de genoode bij den heerd, in den huiselijken kring binnen kwam als een vriend en vertelde terwijl de anderen luisterden.

Toen de schrijver, aanzien als een hooger wezen, onderwijzen mocht en de deugd aanprediken, aanzien als de vinder die altijd nieuwe beelden schept en 't gemoed der menschen

verrijkt en een waas van zachtheid spant, een soort droomnevel die alle hardheid en hoekigheden der werkelijkheid afrondt en alle wangeluiden vervaagt tot een gezoem als een gezang van bijen in de zon. Toen de schrijver aanzien was als de heerscher in die tooverwereld waar er menschen in wandelen en handelen, den glimlach der voldoening op het wezen en waar de ondeugd enkel dient om de deugd glansrijker te doen uitkomen en waar de wereldorde geleid wordt door zijne al wij ze voorzienigheid die op tijd de rampen doet ophouden en alles ten goeden einde weet te brengen.

Te dien tijde werd een schrijver nog niet aanzien als beoefenaar van kunst - en de kunstenaar niet als een buiten de gemeenschap staanden zonderling die moet vechten om er boven te komen; - hij was: een mensch onder menschen - iemand die vertellen kan en de bende verlustigen - een volksvriend, een gezellige kameraad dien men liefheeft om zijn gezelligheid; iemand die de menschen door zijne vondsten en schattige verbeelding, een poos uit het lastig bestaan van 't gewone leven brengt en voor een tijd dat lastige leven doet vergeten en omschept in een tooverwarande vol heerlijke visioenen. Hij was aanzien, in een woord, niet als een luxe-ding dat men missen kan en veronachtzamen, maar: als een nuttig lid in de samenleving: als de bewerker van 't boven-werkelijke - het edelste wat de menschen aan genot bedenken kunnen. Die goede tijd is voorbij. En niet te verwonderen zijn er menschen en zelfs schrijvers die 't betreuren dat die tijd voorbij is. Nu immers bestaat als middelaar tusschen schrijver en publiek: de letterkundige critiek, nu wordt er jacht gemaakt naar roem en naam, nu is er kamplust en werkt men om b e s t , nu denkt men aan taalfijnheid en aan woordkunst en techniek terwijl de edele gave van ‘vertellen’ verloren is gerocht en niet

meer bestaat.

Is het te verwonderen dat er zijn die beweren dat we een schakel missen die aansluiting maakt met de vroegere generatie! Dat men het eene ramp acht dat er te veel werk gemaakt wordt van den vorm en te weinig aan den inhoud? Dat kunst een vak geworden is dat op zich zelf bestaat, een virtuositeit, een goochelkunst met woorden - een luxe-artikel voor de dilettanten, een wedstrijd om 't best, 't volledigst een stuk werkelijkheid, een gemoedstoestand, eene zielsontleding weer te geven die enkel dienen moet om de knapheid, de belezenheid van den schrijver te doen uitschijnen. Menschen zijn er die 't betreuren dat er niet meer gedacht wordt bij 't schrijven, aan 't verrichten een er goede daad, aan 't beleeren van den lezer of aan de deugd en 't genot dat de lezing moet verschaffen. Dat er om die dingen getreurd wordt is niet te verwonderen, maar treuren helpt niet.

De tijden zijn veranderd en de dingen ook - wat voorbij is blijft voorbij en de verandering is een gevolg van den tijd en van de duizend andere oorzaken die in den tijd besloten liggen; die verandering is niet het willekeurig gevolg van de werkers, zij zelf zijn 't gevolg van hun tijd en hunne nieuwe omgeving. Wij kunnen enkel en alleen nog denken hoe het vroeger geweest is. En om dat beter na te gaan heb ik nog eens eenige boeken uit dien romantischen tijd herlezen. Die lezing heb ik geëindigd met ‘Het geschenk van den Jager.’ Ik heb eens willen nagaan hoe Vrouwe COURTMANS het aanlegde om een landelijk verhaal, dat een meesterstuk heet, op te bouwen en uit te wrerken.

Ik heb er inderdaad 't zelfde gevoel van frischheid in opgedaan gelijk 25 jaar geleden, toen ik het boek den eersten keer las,- dezelfde atmosfeer van stille, gemoedelijke reinheid heb

ik erin gevonden, die zelfde sprookjes-zachte natuurstemmmg en die wazige teederheid die zweeft als een uchtendmist in de dennenbosschen van het Meetjesland. Maar nu heb ik met meer inzicht het werk bekeken, de doen wijze nagegaan, den schrijver erin gezocht en dàt heeft me wel eenigszins het loutere genot bedorven.

De eindindruk was alevenwel bevredigend, na de lezing was het mij alsof ik eene goede wandeling gedaan had een zomersenen morgen als de zonne schijnt, de vogels fluiten en de menschen overal nijverig aan de bezigheid zijn. De handeling der personen vond ik wel romantisch maar de gebeurtenissen waren de geleidelijke gevolgen der handeling - zij waren reël menschelijk. Nergens werden er zotte sprongen gemaakt of de verbeelding geweld aangedaan. De beschrijvingen vond ik uiterst eenvoudig alhoewel de dichterlijkheid er tamelijk dik op ligt.

Want al spreken de vogels en de planten geen menschelijke taal, toch gevoelen zij vreugde en leed gelijk de menschen en 's morgens in de zonne heffen zij, in hun taal, het danklied aan om hunnen Schepper te loven! Met een lijntje en een stipje wordt de karakteristiek der personen aangeduid; hunne kleederdracht wordt beschreven; verder kunnen zij zonder nadere plastische uitbeelding loopen gaan het heele boek door - de rest wordt aan de verbeeldingskracht van den lezer overgelaten. Maar in alles wat de personen doen en zeggen houden ze de rechte lijn van hun aangeduid karakter. 't Zijn eerder vooropgezette abstracties die ‘goed’ en ‘kwaad’ verbeelden en op elkaar inwerken - gelijk de zwarte en witte patakons van het damberd in twee partijen geschaard tegenover elkaar de kansen zullen uitvechten naar een bevredigend verloop.

Er is geen engel zoo goed als de brave Regina die na al

haar goedheid en lankmoedigheid, gekweld langs alle kanten, vol heimwee naar de lieve bosschen die ze verlaten heeft, verdacht eindelijk zelfs door haar braven man, nog altijd haar geduld recht houdt en alleen in 't stille haar lijden durft uitweenen. Nooit jongeling met dichterlijker gemoed is er geweest dan de brave Petrus de Bie, de Gentsche fabrieksjongen die plots zijn gemoed voelt loskomen als hij voor 't eerst in aanraking komt met de vrije natuur. De andere personen dienen slechts als tegenstelling. Het verloop der gebeurtenissen is uiterst eenvoudig, maar wat sterk van contrast. In het bosch is 't de hemel, in 't achterbuurtje te Gent, is 't de hel. De hemel die verloren was wordt dan ook ten slotte, na veel leed en lijden weer veroverd en, als in eene eind-apotheose werpt de kwade partij het masker af dat haar een tijd afkeerig deed schijnen en nu staan ze allen met den glimlach der tevredenheid getooid en vormen eén zelfden groep, als acteurs die goed hun spel hebben ten einde gebracht. Maar de toon van 't verhaal is van zulken aard en zulken ernst dat men nooit een oogenblik twijfelt of 't geen Vrouwe COURTMANS vertelt, is wraar gebeurd. Dàt is dan ook de groote hoedanigheid die boeken van dien aard redt en aangenaam lezen laat door 't volk.

Ik heb alle achting voor de schrijvers en voor het werk van dien tijd, maar eerlijk gezegd: ik kan het niet betreuren dat die tijd voorbij is! En wat die ontbrekende schakel betreft, dat is onze, noch niemands schuld. Dat er nu iemand zou gaan schrijven gelijk Conscience of COURTMANS, ware effenaf onmogelijk. Dat er geen voeling meer bestaat tusschen de huidige schrijvers en het volk, dat het modern werk geen lezers vindt - daar heeft de t i j d en de omstandigheden alleen schuld aan en dat bewijst enkel: dat de schrijvers nu, door aanvoeling met den heerschenden tijdstroom, geëvolueerd hebben en

dat het volk onveranderd ter plaats gebleven is. Daarvoor zijn de schrijvers toch niet verantwoordelijk.

De lezers zijn dezelfde gebleven en de letterkunde is iets anders geworden; zij is opengebloeid tot zuivere kunst en is opgeklommen tot een hoogeren trap van volmaking en verfijning.

De tijd is voorbij dat het enkel schoolmeesters waren en alwie de taalregels kende, die zich geroepen achtten te mogen schrijven. Nu is het eene echte roeping geworden, een zwaarwichtige taak waar de kennis der taalregels een kleine bijkomstigheid van is.

Men vraagt niet meer dat letterkunde enkel dienen zou om te onderwijzen of als voermiddel dienst te doen voor 't verspreiden van zedeleerende tractaatjes. Nu stelt men andere eischen aan een boek, nu moet de schrijver er anders voorzitten en er dieper in gaan.

We staan eenvoudig in een anderen tijd. En al wie treuren wil blijft staan langs den weg en zijn gekerm is zonder nut. Al is de zomer nog zoo schoon, er blijft altijd een weemoed over hangen om de heerlijke lente die voorbij is. Er zijn menschen die geen blad van een boom zien vallen zonder weemoedig te worden; 't gedacht dat er ter jaren andere en schoonere zullen uitschieten kan hen niet troosten - zij willen dezelfde bladeren behouden! Men moet kunnen afbreken en vaarwel zeggen met alles wat dood is of vergaan.

Ten andere, wat zin heeft het de richting van een heele generatie schrijvers uit principen te willen afleiden!? Is elke kunstvoortbrengst niet de eigen uiting van den loopenden tijd? Gegeven dat de kunstenaar een weinig ‘leidende’ hoedanigheden bezit, blijft hij niet altijd: het product van zijn ras en 't geen hij levert is het niet onbewust gegrepen uit het leven

dat rondom hem woekert, is het niet geschapen uit zijn eigen leven dat ook het leven is zijner medemenschen?

Mev. COURTMANS, niet meer dan onze huidige schrijvers, is uit haar zelf geworden 't geen ze was; zij stond niet alleen. Toen ze vooreerst aan verhalen schrijven dacht - was het uit nood of door andere oorzaken - gedwongen - laat het zijn, maar haar eerste gedacht was: 'Waarom zou ik niet doen gelijk Conscience?'

Hoort ge 't? Conscience en boeken-schrijven was voor haar één! Is het dan te verwonderen dat ze het doen zal g e l i j k HIJ? Hoe zou zij het anders kunnen dan dezen die rond haar 't zelfde werk doen.

Als ze niet beschikte over een geweldig genie die al 't bestaande omverwerpt en bewust is van haar nieuwe middels, dan lag de weg voor haar gereed en de manier waarop ze de werkelijkheid tot kalme, zachtvloeiende verhalen omtooveren zou, was haar vóórgewezen.

Al 't andere, dat kunstmatig wordt uitgedacht en uit doode gegevens, spitsvondig wordt opgebouwd, heet... pastichage.

Wonderlijk is 't om nagaan hoe men vooral in letterkunde gaarne met theorieën en principepen goochelt. In al andere kunstvakken laat men den kunstenaar gaan, wel wetend dat hij geleidelijk de bane volgt die de algemeene ontwikkeling hem voorhoudt. Heeft er al ooit iemand een schilder eenie bezwaar gemaakt omdat hij niet in voeling is met het volk? Want het is van eenieder geweten dat de gewone man meer van de figuren houdt die geschilderd zijn op den voorgevel eener kermistent dan van de figuren door Israëls of Rembrandt op doek getooverd! Zal het ooit iemand in den bol komen te beweren dat landschapschilderij b.v. eene zedelijke strekking

moet hebben om goed te zijn en zal men eischen van Claus dat hij God-den-Vader in de zonhemels zijner landschappen uitbeelde om ons te beduiden dat God al die landschappen uit het niet heeft geschapen?

De schilderkunst evolueert van de eene manier in de andere; de eene school bestaat nevens de andere - van stippelachtig worden ze schemerachtig, - de eene zijn gelekt de andere gekladderd - realisme en impressionisme volgen elkaar op. Het volk gaat meê of gaat niet meê, de schilders gaan hun gang en later eerst wordt men gewaar dat die gang de geleidelijke, de onvermijdelijke historische ontwikkeling is eener cultuur - iets dat aan duizend geheime oorzaken vast is en den tijdstroon volgt. Later eerst wordt men gewaar dat in alle richtingen het s c h o o n e t e bereiken valt - dat men enkel behoeft talent te hebben en ernstig en rechtzinnig moet zijn.

Waarom aanveerdt men die stelregels niet voor 't geen de letterkunde betreft?

Heden offert men te veel aan den vorm en te weinig aan den inhoud. Heden houdt men van verfijnde taal, persoonlijken stijl; men verwaarloost het verhaal. Maar wie verzekert mij dat die sappige, eenvoudige manier van vertellen, die men nu verwaarloost, eerstdaags niet weêr voor den dag komt in een rijkeren bloei dan ooit te voren?

Men betreurt het ontbreken der zedelijke strekking in 't moderne werk; maar heeft men al ooit nagegaan of die ‘z e d e l i j k e s t r e k k i n g’ bij de romantici wel altijd haar bevredigend uitwerksel heeft gehad? Zou men inderdaad niet mogen spreken van een verkeerd uitwerksel? Dat de strekking en de meening g o e d waren lijdt geen twijfel, maar al schemerde er in elk verhaal eene tastelijke zedeles, toch kan men

wijzen op 't gevaar dat zulke lezing bijbrengt op jonge en teedere gemoederen die, na een tijd met de verbeelding in die heerlijk-flauwe, bleek-roze atmospheer van romantiekerigheid verwijld te hebben, het ware, werkelijke leven niet meer aandurven, de verbeelding vervalscht krijgen en zich in 't benauwd gewone bestaan niet meer wennen kunnen. Nu is men toch zoover dat men weet hoe een zedelijk tractaat en een roman twee verschillende dingen zijn en hoe gezonde kunst op zichzelf, zonder meer, ook al een heilzamen invloed uitoefenen kunnen.

Laat den tijd toch alles in orde brengen - het evenwicht ontstaat toch altijd weer... ondanks alles. We hoeven maar wat geduld te hebben - spreekt men nu niet reeds van een opbloeiend neo-romantisme? iets dat, verrijkt met de middels der moderne kunst-techniek, met de verfijning van woordkunst en geestes- en zielontleding, den overdreven zucht naar brute weergave van werkelijkheid zal komen temperen met een idealisme waar de twee elementen tot hun recht zullen komen om eene volledige en goed geëvenredigde kunst te vormen?

Laat ons dus gerust al die tegenstrijdigheden buiten beschouwing laten en ons houden aan het eenvoudige historische standpunt.

Het werk onzer voorgangers heeft wel andere verdiensten en die moeten wij waarijk niet zoeken in de volmaaktheid van den vorm en de verfijning van den inhoud. Zij hadden wel anders te doen: zij stonden aan 't begin, aan 't geboren worden eener kunst - hoe kon die kunst ineens haar vollen bloei hebben?

Onze voorgangers hebben lastige tijden beleefd - zij hadden te kampen tegen onverschilligheid en bz. tegen de vreemde indringster die 't al overheerschte. Maar omdat hun

werk echt was en zuiver en kerngezond, heeft het stand gekregen in den tijd en met de werktuigen die ze hadden, hebben de werkers hun volk veroverd en hun land. Den vlaming hebben zij zijns ondanks leeren lezen en den geringen man, den wroeter hebben zij vatbaar gemaakt voor iets hoogers, zij hebben een beetje zon gebracht in zijn dompig bestaan - zij hebben zijn leven wat schoonheid gegeven. Dat is hun groote verdienste.

Het volk dat onbewust van die weldaad genoten heeft, spontaan, in eene krachtige opwelling van bewondering, heeft het zijne dankbaarheid betuigd en zijn vertrouwen gesteld in die kunstenaars.

Die vereering is nu nog levend onder de menigte en zij zal zoo gauw niet vergaan. Dat is wel de schoonste belooning die een kunstenaar voor zijn werk kan te beurt vallen.

Voor 't bestaan en de ontwikkeling onzer vlaamsche letterkunde is het werk van onze romantici van niet minder beteekenis.

Zij zijn de ploegers geweest die het lastige werk verricht hebben, zij hebben den barren grond bewerkt en gereed gemaakt voor dezen die maar enkel het zaad hoefden te strooien om onmiddelijk de vruchten te zien groeien.

Zonder hen was 't bestaan eener letterkunde gelijk wij ze nu kennen, in een land en bij een volk gelijk het onze, eene onmoglijkheid. Zij hebben het ontstaan van meer ontwikkelde, vrijer ontschoten en hooger staande kunst bevorderd. Zij hebben den stoot gegeven en den weg gewezen. Wij kunnen hun nooit genoeg hulde brengen!

Vrouwe COURTMANS miek deel van die bende kloeke werkers; onvermoeid heeft zij haar deel gedaan en haar beste krachten gebruikt ter verwezenlijking niet van eigen

voordeel, niet van eigen roem, maar 't geen er in haar tijd, met hare middels, in hare omgeving, in haren toestand kon en mocht gedaan worden heeft ze gedaan onbaatzuchtig, ter wille van 't geen ze zich had voorgesteld als haar plicht: te werken voor een ideaal - de verbetering, de opbeuring, de veredeling van het Vlaamsche Volk.

Haar werk zal nog lang en door veel Vlamingen genoten worden en wij zullen haren naam in eere houden en hare gedachtenis hoog stellen.

De gemeente-onderwijzer.

I.

Op eenen schoonen namiddag van het jaar 1847 zaten in de afspanning D e G o u d e n L e e u w , die de schoonste herberg van het belangrijk vlaamsch dorp W. was, twee mannen op de aankomst der diligentie van Brugge op S. te wachten. Gewis verwachtte men dien dag iets bijzonders met den bankwagen, want de bazin liet van tijd tot tijd hare gasten gerust met elkander redekavelen, om van den huisdorpel de groote baan op te kijken.

Juist wanneer de nieuwsgierige vrouw aan het einde der lijnregte baan de diligentie meende te bemerken, kwam er een jonge heer uit eene zijstraat, die de waardin met de woorden: ‘Is het hier in den gouden Leeuw!’ van haren post dreef.

‘Ja wel,’ was het antwoord. ‘Wees zoo goed binnen te gaan.’

De jeugdige reiziger groette beleefd de twee reeds bejaarde mannen, die aan den haard zaten, legde toen zijnen ronden, met een zwart lint geboorden, stroohoed nevens zijn rietstokje

op de tafel, en vroeg eene pint bier.

‘As-je-blief,’ antwoordde de bazin, die eene halve uur verder, op Hollandschen grond, geboren was.

Terwijl de waardin de gevraagde pint vulde, wierp het heertje eenen vlugtigen blik op zijne uit fraaije grijze stoffe bestaande zomerkleedij, sloeg met zijnen zijden zakdoek het stof van zijne fijne laarzen, zette zich bij een eenzaam tafeltje, trok het nieuwsblad le Journal de Bruges uit zijnen zak, en begon te lezen.

‘Dag, meester, komt gij ook eens kijken tegen dat de nieuwe onderwijzer aankomt?’ sprak de bazin tot een binnenkomenden klant.

De jonge heer wierp van achter zijn nieuwsblad een loenschen blik op den persoon, dien de bazin met den naam van meester had begroet, en las toen weêr, zoo het scheen, zeer aandachtig in zijn Journal de Bruges.

De meester was een lang mager vijftigjarig man, met bleeke ingevallen wangen, waarop een groote door den drank gepurperde neus stond te pronken, die daarenboven met eenen in zilvergevatten bril prijkte.

De lange zwarte, op den draad versleten frak, en de hooge bolivardhoed, gelijk men in 1830 droeg, deden den langen mageren meester nog veel langer en magerder schijnen. Doch wat in 1847, wanneer men slechts dunne dasjes en kleine nedervallende halskragen droeg, hem als een zonderlinge deed voorkomen, was zijn breede soldatenkol en een regtstaande halsband met scherpe punten, die meer dan de helft van zijne ontvleeschde wangen bedekte.

De twee personen die op de diligentie wachtten, en waarvan de eene een boer van de slimste soort, de andere een graankooper was, herhaalden de vraag van de bazin. ‘Meester,

komt gij ook eens kijken tegen dat de nieuwe onderwijzer aankomt?'

'Ja, ik zou den kerel, die hier zulke wonderen moet verrigten, wel eens willen zien,' antwoordde de meester, nadat hij een borrel van den besten klaren had gevraagd.

'Ik zou hem willen zien, dien schoonen in de Normaalschool van Lier gekanoniseerden heilige, met wien de nieuwe burgemeester de gemeente begiftigd heeft. Juist alsof ik de kinderen niet meer leeren kon. Dat hij eens opkome, die onderwijzer van de nieuwe sneê. Dat hij eens beproeve, zooals ik lijsten met de pen te teekenen. Dat hij eens jaarschriften make, gelijk ik, over twee jaar, wanneer wij den pastoor inhaalden, heb gedaan. En rijmen! rijmen kunnen wij ook.'

'En in het fransch zal hij u zeker ook den baard niet afdoen;' vleide de graankooper.

'Fransch! wel die mannen van Lier kennen geen fransch.'

Hier speelde er een schalksche glimlach om den mond van den jongen heer, die nog altijd in zijn nieuwsblad keek. Deze lach werd echter van niemand bemerkt, en de meester hernam:

'Hier op W. zal die hooggeroemde gediplomeerde onderwijzer niet veel slaaplakens vuil maken; wees daar zeker van. Daarenboven, de wet van 1842, dat is te zeggen, de wet op het lager onderwijs, is eene misgeboorte, een e misgeboorte waarover ik in mijne handjes wrijf. Wat! zij maken eene wet, die de gemeenten en het land op kosten jaagt en ter zelfder tijd laten zij de opene armen aan ons, dat is te zeggen aan de Privaat-onderwijzers. Maar ziet, vrienden, gij lieden verstaat niet wat dit klein woordeken Privaat in het vak van onderwijs bevat. Nu, een privaat-onderwijzer is een man die den grootsten invloed op ouders en kinderen heeft. Door het uitwerksel van dien invloed, zit de school van den privaat-onderwijzer vol

leerlingen, terwijl de banken der gemeenteschool ledig blijven staan.’

Hier sloeg de jonge heer de oogen uit zijn nieuwsblad op, en dronk eenen teug uit zijne pint.

‘En wie moet die gemeente-onderwijzer betalen?’ ging de meester voort.

‘De boeren, niemand dan de boeren;’ donderde de boer die op den bankwagen wachtte, terwijl hij met zijne vuist op de tafel sloeg.

‘En de burgers,’ zegde de graankooper. ‘Maar laat het kiezing worden, nog drij jaarkens, als 't God belieft, en wij zullen er den schoonen burgemeester uitlappen.’

‘En den eersten schepene ook,’ zeî de boer.

‘En Ko Vlaminc, moet die ook niet uit den raad?’ vroeg de meester. ‘Ik heb hooren zeggen dat zijne drij zonen van den eersten dag naar de gemeenteschool zullen gaan.’

‘Dat hij durve!’ bromde de boer. ‘Dat hij durve! In de naaste kiezing bekomt hij geen twintig stemmen, of mijn naam zal geen Hutsebout meer zijn.’

‘Bravo, baas Hutsebout, dat is gesproken;’ zeî de meester. En hij klopte den boer vriendelijk op den schouder.

‘Daar is de bankwagen.’ zeî de bazin.

De boer, de graankooper en de meester sprongen van hunne stoelen op, om door het venster naar den nieuwen schoolmeester te kijken. Éen voor éen namen zij de afstappende reizigers op; doch het waren al parochianen of bekenden, en de nieuwe onderwijzer was niet te zien.

‘Hij moest nogtans vandaag komen,’ zeî de meester.

‘En de burgemeester heeft hier tegen van avond logement voor hem gevraagd;’ zeî de bazin. ‘Hij blijft hier logeren, tot dat zijne zuster met de meubelen komt.’

Nu kwamen de knechten met twee zware koffers binnen, die zij van den bankwagen hadden gelost.

‘Voor Mijnheer Van Dale, dat is te zeggen voor den nieuwen onderwijzer, zegden zij.

‘Bazin, geeft die jongens ieder eene pint bier,’ zeî de jonge heer, zijn nieuwsblad wegleggende.

‘Maar, jongens, waar is de hoedendoos? Is die niet medegekomen?

De boer en den graankooper bezagen elkander. De meester nam zijn bolivard af, en streek zijn dun grijs hair omhoog; en de bazin, die zeer blijde was, omdat zij zich dit maal in het gesprek niet had gemengd, ging, met haren zoetsten glimlach gewapend, regt op den onderwijzer af.

‘As-je-blief, Mijnheer, ik vermoedde niet dat gij de nieuwe onderwijzer waart, voor wien ik eene kamer in gereedheid heb gebragt. Zoudt gij niets gebruiken, Mijnheer? ik heb kaas en gestoofden paling, en beefsteken die op één, twee, drij, geroosterd zyn.’

‘Ik dank u,’ antwoordde Van Dale, ‘vóor den avond zal ik niets meer nemen. Ik heb bij den burgemeester gemiddagmaald,’ voegde hij er lachend bij.

De onderwijzer hielp de koffers op zijne kamer brengen, pakte er een gedeelte van zijn goed uit, en ging vroeg te bed.

Des anderendaags was het zondag.

Zoohaast het de laatste maal voor de hoogmis begon te kleppen, stapte de onderwijzer naar de kerk. Hij zag er waarlijk deftig uit, met zijnen zwartlakenschen frak van het nieuwste model; eene ondervest van zwarte zijde, waarop de gouden ketting van een kostbaar uurwerk slingerde; een hemd van fijn hagelwit linnen, en zijn hoed, die hij slechts een tiental dagen te voren had gekocht, gaven hem het voorkomen van

een stedeling. Zeker zouden zij die hem niet kenden, nooit geraden hebben, dat die schoone jonge heer een dorpsonderwijzer was.

Zoohaast meester Van Dale op de straat verscheen, keken de boerenjongens hem met opengesparde oogen aan.

‘Wie is dat?’ vroegen zij elkander af.

‘Ik ken hem niet,’ werd er algemeen met eenen schalkschen lach geantwoord. En plots begonnen boerenkinkels en straatjongens te zingen:

‘Muskadere[1] 'nen lange frak,
Weinig o o r d j e s in zijnen zak,
En 's zondags op de roet[2]
Met zijnen nieuwen hoed.’

Meester Van Dale liet zich aan dien straatzang niet gelegen. ‘Er is hier wat te verbeteren,’ dacht hij; ‘ik zal trachten mijn pligt te vervullen.

Zeker had menig bejaard onderwijzer, die zou ondervonden hebben wat den jongen Van Dale op de eenige uren dat hij in het dorp verbleef, was wedervaren, eenen afschrik gevoeld hebben voor de zending, die de jongeling op zich nam. Maar de twee-en-twintigjarige onderwijzer beschouwde de taak van den leeraar uit een verheven oogpunt. De schoolmeester scheen hem geen ambtenaar, maar een zendeling des Hemels, uit wiens handen de Schepper de kinderen zal terug eischen die hem waren toevertrouwd. Het scheen hem eene min-beduidende zaak, de kinderen te leeren lezen en rekenen; maar het scheen hem belangrijker, van de ruwe snaken des dorps W. weldenkende, beschaafde menschen te vormen. Hij verstond dat een

(1) Muscadin.
(2) Route, baan.

menschenleven daarvoor te kort is; maar hij, de moedige jongeling, dien men in de Normaalschool met de wederwaardigheden, welke de onderwijzer ontmoet, had bekend gemaakt, terwijl men hem, van eenen anderen kant, de verhevenheid zijner zending had leeren kennen, wilde den grondsteen der beschaving in dit verwaarloosd schoon dorp leggen, en daartoe voelde hij zich magtig.

Soms, terwijl hij zich in de moeijelijkheden zijner lastige taak verdiepte, dacht hij:

'Eenmaal zal God mij afvragen:

'Meester, wat hebt gij uwen leerlingen geleerd?'

'Weten zij wat het zeggen wil: Bemin God bovenal, en uwen naasten als u zelven?' En dan huiverde hij; doch verloor den moed niet.

'Ik zal doen wat ik kan,' zegde hij toen, 'en Hij, de Opperste Meester, zal het overige verrigten.'

Den tweeden dag dat Meester Van Dale op het dorp verbleef, gebruikte hij tot het geven der door de welvoegelijkheid vereischte bezoeken. Hij bezocht de geestelijkheid, en nadat hij de lieve familie van den burgemeester had leeren kennen, bezocht hij ook de twee schepenen, de raadsleden, die in het eigenlijke dorp woonden, en sloot eindelijk deze bezoeken met een visiet aan den Notaris Blommaert, die tevens gemeenteraadslid was.

De notaris bezat de verstandigste vrouw en de bevalligste dochter, die men zich verbeelden kan. Ook verwekten deze beide vrouwen eenen bijzonderen indruk op het gemoed van den jongen onderwijzer. De eerste door hare wijze manier van redeneren, de andere door een bijzonder 'k en w e e t n i e t w a t, gelijk vader Cats zegde.

Ook de notaris was een bevallig man, die veel menschen-

kennis en schier geene vooroordeelen had. Hij was bijzonder beleefd jegens den jongen Van Dale; hij sprak hem van zijn eenig tienjarig zoontje, dat hij van den dag waarop de school werd geopend, daarheen zou zenden. Hij sprak hem ook van zekere invloedrijke persoonen in het dorp, die hem wel eens eenen struikelsteen voor de voeten zouden kunnen leggen, en zegde verder hoe hij die struikelsteenen van zich af moest stooten. Eindelijk sprak hij hem van zijnen konkurrent, den Meester met den bolivardhoed, die Bonaventura Savé heette.

'Bonaventura Savé,' verhaalde hij, 'was een kind van brave en welstellende burgers, die den snaak, daar hij zeer vernuftig was, in de school van meester Birman goed lieten onderwijzen. Op achttienjarigen ouderdom schreef Bonaventura ten kantoore van mijnen ouden oom, den notaris Blommaert, van wien ik mijne studie geërfd heb. Op zekeren dag miste mijn oom duizend gouden Napoleons, en zijn klerk, de jonge Savé, wras naar Engeland gevlugt. De familie van den schelm gaf zekere som op afkorting terug, en mijn oom, die geen kinderen had, had medelijden met de ongelukkige ouders van den jongen dief. Wanneer Bonaventura Savé in 1828 in het vaderland terug kwam, was de notaris Blommaert gestorven, en de zaak der duizend Napoleons bleef in den doodboek.

Toen, in 1830, de omwenteling het onderwijs vrij maakte, opende Meester Savé hier eene school, en begon te kwezelen. Wat hij ondertusschen achter de mouw uitzette, is mij bekend. En toch bezit de schurk tot een zeker punt het vertrouwen der boeren, zoo dat hij u meer dan eens in den weg zal staan. Wees voorzichtig met hem, en, wanneer het er op aankomt, geef hem oog voor oog, en tand voor tand; ondertusschen zal de regering u weten te beschermen.'

Wanneer de jonge Van Dale het huis van den notaris

verliet, voelde hij zich zoo opgebeurd, zoo gelukkig, dat hij zich zelven geene verklaring van zijne gewaarwordingen kon geven.

‘Van waar komt mij die zoete aandoening, waarom voel ik mij zoo gelukkig?’ vroeg hij zich zelven af, en kon onmogelijk deze vraag oplossen.

Voor de mededinging, of liever voor de loosheid van Meester Savé was hij in het geheel niet bevreesd. ‘Wat kan een dergelijke kerel een moedigen onderwijzer schaden?’ dacht hij.

II.

Op den zondag, wanneer men den nieuwen onderwijzer voor de eerste maal in de kerk gezien had, was er geen huis in de gansche gemeente, waar men van den schoolmeester met de prachtige horlogieketen niet praatte. In de herbergen spraken de boeren in den zin van Boer Hutsebout en den graankooper die de jonge meester in den Gouden Leeuw had ontmoet. De dorpelingen nogtans schaarden zich langs de zijde van den burgemeester en den notaris; zij meenden dat men in hunne gemeenten nog zeer ver ten achtere, en veel te weinig geleerd was. Dit ondervonden zij wel eens, wanneer er hun door stedelingen apothekersrekeningen werden gezonden. De jongens, dat is te zeggen, de toekomende leerlingen van Van Dale, vermaakten zich reeds in de parten die zij den nieuwen meester zouden spelen.

‘Met hem zal het nog slimmer gaan dan met meester Savé,’ zegden zij. ‘Wat zullen wij hem kruisen op den rug schrijven en papierballekens naar den hoed drijven. Jongens! jongens! wat zullen wy leute hebben.’

De jonge meisjes hadden echter eene betere gedachte van den nieuwen onderwijzer, dan de schooljongens en de boeren. Er waren er geene tien in de gemeente die niet wisten: dat de onderwijzer bruine o ogen en blond hair had, dat hij de zoon van een' deftig onderwijzer uit het land van Waas, en in het geheel geen arme jongen was.

De gedachte der oude jonge dochters was juist het tegenovergestelde van dat der jeugdige meisjes; hiervan strekt het gesprek dat men aan de kaarttafel van den kruidenier Raveschoot voerde, ten bewijze.

Het tafeltje was gezet, en de vergesletene wisthkaart lag sints een kwaart uurs op het tapijt.

'Wel bliksems! kaarten wij of kaarten wij niet?' riep de zuster van baas Raveschoot, eene zestigjarige weduwe, die zich rijk had geboerd, en sinds eenigen tijd hare hoeve had verlaten, om in het dorp op haar goed te komen leven.

'Moeten wij dan ook altoos kaarten zonder adem te halen,' antwoordde de vijf en dertigjarige molenaarsdochter, die sinds een half uur den nieuwen schoolmeester op den rooster legde.

'Terwijl wij kaarten, spreken wij van niemand kwaad wat zegt gij er van, nichte Mietje?' zeî de weduwe.

Mietje Raveschoot, die waarlijk een lief dorpsmeisje was, antwoordde:

'Wel, Meetje Moeije, ik denk dat de tijd best voorbij gaat met nu wat te klappen, en dan wat te kaarten, doch...

'Ik kan niet lijden dat men reeds in sommige huizen zoo hoog met den nieuwen schoolmeester loopt,' onderbrak Tonia Proost, de zuster van den horlogiemaker, eene jonge dochter die, niettegenstaande hare volle vier kruiskens, nog altoos met de meisjes van drijmaal zeven medeklapte.

‘Wie weet of die gouden horlogie, waarvan men zoo veel raast, iets anders is dan verguld koper, de ketting is gewis van similor. En zijne ouders, wie heeft ze gezien? God weet van waar hij afkomstig is.’

‘En toch is hij een knappe jongen,’ lachte Mietje Rave- schoot. ‘Daarbij jufvrouw Irma van den notaris heeft mij gezegd, dat hij zeer schoon fransch spreekt, en daarbij goed op de piano kan spelen.’

‘Op de piano spelen, en zou hij ook kunnen zingen?’ vroeg het achttienjarig dochterken van den koster, die de gezellin van Mietje en de vijfde kaartspeelster was; want aan de kaarttafel van den kruidenier zat er altijd iemand af.

‘Tut, tut, tut, laat ons kaarten, of ik ga naar huis,’ zeî de weduwe, die zich bij dit gesnap begon te vervelen.

‘Maar, bazinne Wittebolle, laat mij uitspreken,’ riep Tonia Proost. ‘Ik zeg ik, dat wij nog niemendalle met zekerheid van dat meesterken kunnen zeggen; die schoone kleêren kan hij allemaal op den plak gekocht hebben. Laat eerst de zuster met de meubels komen, en dan vinden wij den regten draad.’

Den volgenden woensdag morgend, bij het uittreden der kerk, fluisterde de dochter van den molenaar in het oor van het kostersdochtertje.

‘Zij zijn gekomen.’

‘Wie is er gekomen?’ vroeg het lieve meisje.

‘Wel de meubelen van den schoolmeester, gij onnoozele trut.’

‘Zijn ze gekomen!’ zeî de zuster van den horlogiemaker, die juist ook, geheel in hare mantelkap verdoken, uit de mis kwam. ‘Hebt gij ze gezien?’

‘Gezien!’ antwoordde de maaldersdochter. ‘Gezien!

Komt het goed van zulke kalaarts niet altijd met den nacht aan?' En zij haalde de schouders op.

Gewis hadden de oudjongedoehters nog lang in dien zin blijven voortpraten, indien zij niet gevreesd hadden door andere godvruchtige kommeren afgespied te worden. Ook kwam de strenge blik van den voorbijgaanden koster haar berispend voor, en zoo gingen zij meesmuilend uiteen.

Op den maandag, 1sten October, moest de school geopend worden. Aan een groot getal leerlingen verwachtte meester Van Dale zich niet; want hij wist dat meester Savé de vorige week eenen ommegang bij boeren en burgers had gedaan, om de talenten van den nieuwen onderwijzer op zijne manier uit te leggen. Hoe hij daarenboven in de herbergen had gepraat, was duidelijk uit zijn gesprek met boer Hutsebout en den graankooper in den Gouden Leeuw gebleken; daarbij had meester Savé dit jaar, in het vooruitzicht der opening van de gemeenteschool, geene vacantie gegeven. Ook miste de hooggeleerde magister op 29ste september, twee dagen vóor Van Dale zijne school moest beginnen, nog geen drij leerlingen op de school- banken; iets waarover hij zich natuurlijk zeer blijmoedig in de handen wreef.

Op den dag der schoolopening begeleidden al de lieve meisjes van W. hare broederkens, hare kozijntjens of hare kostkooperkens naar de school, in de hoop dat de jeugdige leermeester een gunstig oog op haar zou slaan; doch zij bedrogen zich: de dorpsschoonen werden door den meester naar het spreekkamertje gewezen, waar zijne jonge zuster Roosje Van Dale de namen der leerlingen opschreef, terwijl de meester met een vriendelijk gezicht tusschen zijne leerlingen op den speelkoer bleef wandelen.

Ten negen ure opende de onderwijzer, in het bijzijn van

Burgemeester en Schepenen, de school, en de leerjongens, omtrent een dertigtal, sprongen, onder woest lawijt, op de schrijf banken, gelijk zij vroeger bij meester Savé hadden gedaan.

Gedurende een kwaart uurs ontstond er eene verwarring, bijna zoo groot als die bij den opbouw van den toren van Babel moet ontstaan zijn. Eindelijk waren de scholieren geplaatst; en vervolgens sprak de burgemeester eene welgepaste redevoering uit. De goede man gaf, na het eindigen zijner aanspraak, den leerlingen voor den ganschen dag vakantie, en verlof om op den schoolkoer te spelen.

Den volgenden dag begon de school. Ten acht en half ure zaten al de knapen op de plaatsen die hun den dag te voren, in de tegenwoordigheid van den burgemeester, waren aangewezen.

Om kruisen op den rug van den nieuwen meester te schrijven, zagen de schooljongens, alhoewel zij den zak vol krijt hadden, geen kans: maar met papierballekens, dat was wat anders, hiermede zouden zij naar de blonde lokken van meester Van Dale mikken; want de nieuwe onderwijzer droeg, gelijk meester Savé, geen bolivardhoed.

Wanneer de nieuwe onderwijzer het teeken dat de school begon had gegeven, liet hij langzaam zijnen magnetischen blik over zijne leerlingen gaan, die de snaken zoo stil deed zitten als standbeelden. Toen begon hij het schoolreglement uit te spreken, en eindigde met te zeggen dat: al wie zich naar dit reglement niet wilde gedragen, de schoolbanken mogt verlaten en naar huis gaan.

Op het gelaat der leerlingen was op dit oogenblik meer onderwerping dan kwaadaardigheid te lezen; zelfs hadden de meesten de papierballekens, die zij in de hand hielden om naar

het hoofd van den meester te drijven, laten vallen. Alleen een achttienjarige boerekinkel mompelde iets tusschen zijne tanden; doch de meester gaf daar, ofschoon hij het zeer we! bemerkte, geen acht op, en hield den wederspannige verder in het oog. Het overige van den morgend besteedde meester Van Dale aan het onderzoek zijner leerlingen. Glimlachend schudde de jonge onderwijzer dikwijls het hoofd bij dit overzigt, want geen enkele zijner nieuwe leerlingen kon behoorlijk lezen.

'Sa, sa, vriendje, wat zet gij uit?' riep hij menigen leerling toe. 'Gy leest wat er niet staat, en wat er staat, srhijnt gij niet te bemerken.'

Des namiddags stak de meester zijne scholieren, tot den grootste toe, een leesboekje der laagste klas, waarin de lettergrepen van elkander gescheiden zijn, in de hand, en begon hun hierin behoorlijk te leer en lezen. De leerlingen getroostten zich dien lastigen arbeid; er waren er zelfs die bij het lezen van de woordekens voor-schoot, muur-kram, die zij voirschoit en mier-kram uitspraken, het zweet van het aanschijn voelden lekken.

Te huis echter waren de snaken niet zoo gedwee. Luidkeels klaagden zij over den nieuwen meester, omdat hij hen als kleine kinderen had behandeld.

'Wat meent hij wel!' riep zekere boerin uit, die, hoewel zij veertig duizend franken ten huwelijk had gebragt, toch haar trouwkontrakt bij den notaris met een kruisken had moeten teekenen. 'Ja, wat meent hij wel! mijn zoon, die bij meester Savé in de gazetten en in de brieven heeft geleerd, is misschien beter geletterd dan die melkbaard van een meesterke. Doch mij blijft hij niet voor den zot houden: wanneer de maand uit is, zend ik mijnen Seraphien terug naar meester Savé.'

Wanneer deze liefderijke moeder des zaturdags met zes andere rijke landbouwersvrouwen van de brugsche botermerkt kwam, verhaalde zij met vollen mond wat zij met haren Seraphien van zin was te doen.

Hare gezellinnen, van welke er vijf des zondags in de mis haar gebedenboek het onderste boven hielden, ofschoon zy voor meer dan duizend franken diamanten in het oor en op de borst droegen, stemden volkomen met Seraphiens moeder overeen. Zij ook zouden hare zonen uit de gemeenteschool houden. Men moest dien vreemdeling eens leeren wat er van kwam, met de rykste jongens van de gemeente den spot te drijven, en de geleerdheid, die zij bij meester Savé gehaald hadden, als een nietsbeduidend ding te beschouwen.

III.

Het was de tweede November. Meester Van Dale had de vorige maand met zooveel liefde op het hart en den geest zijner leerlingen gewerkt, dat hij gansch over zich zelven tevreden was; ook verwachtte hij een aantal nieuwe scholieren. Maar, ja wel, nieuwe scholieren! van de dertig die de vorige maand de school hadden bezocht, keerden er slechts zeventien terug: vijf behoeftige en twaalf betalende. Onder de laatsten telde men het kleinzoontje van den burgemeester, den zoon van den notaris en de drij leerzuchtige knapen van het raadslid Vlaming; allen kinderen wier ouders groot belang hadden in het handhaven der gemeenteschool. De overige zeven leerlingen waren zonen van bakkers, beenhouwers, winkeliers en voorname ambachtslieden, die meester Van Dale, op zijne beurt, den penning gunde.

Wanneer de jonge onderwijzer op dien heugelijken tweeden November, na het eindigen der school, bij zijne zuster kwam, zag hij er bleek uit. Van het middageten, dat Roosje opdiende, gebruikte hij slechts eenige lepelen soep, en legde toen in verstrooijing den lepel weg.

‘Edward, gij ziet er bleek uit, en gij eet niet, zijt gij ziek?’ vroeg Roosje.

De meester schudde het hoofd.

‘Er is iets voorgevallen, gij moet het mij zeggen,’ beval de zuster.

De meester zweeg.

‘Maar om de liefde Gods, Edward, zeg mij wat er gebeurd is?’ smeekte Roosje. ‘Hoe kan ik u troosten, wanneer gij mij verbergt wat gij lijdt?’

De meester zuchtte:

‘Zuster, er zijn vandaag dertien leerlingen achtergebleven, die allen naar meester Savé terug zijn gegaan; en daarenboven is er geen enkele nieuwe bijgekomen:’ zegde hij. ‘En toch weet ik niet wat hiertoe aanleiding heeft kunnen geven. Gij zijt immers bij kruideniers en beenhouwer ten winkel geweest?’

‘Ja,’ knikte Roosje.

‘Gij hebt immers reeds de kleêrkas bij den timmerman, en de keukenstoof bij den smid besteld?’

‘Ja, doch het is allemaal dat niet,’ antwoordde Roosje. ‘Het is een geluk, dat die kinderen zoo spoedig te huis gebleven zijn; dit zal u de oogen over uwen toestand in dit dorp openen. Neen, neen, hier houden wij het niet vol. Men is den vreemdelingen hier vijandig, dit ben ik alreeds gewraar geworden, wanneer ik den eersten zondag uit de hoogmis kwam.’

‘Dat was, omdat gij niet, gelijk het hier het gebruik is,

uwe mantelkap hadt opgetrokken, en zoo de jongelingen uw lief mutsje met rooskleurige lintjens liet zien,' lachte Edward, die nooit lang treurig bleef. Maar die lach ging niet ter herte.

'En waarom zou ik dan mijne mantelkap moeten optrekken?' zei Roosje. 'Ik denk toch dat een eerlijk meisje altijd haar gelaat, en zelfs hare muts mag laten zien, al is het dan ook in de kerk. Maar wij dwalen van ons onderwerp. Neen, broeder, hier houdt gij het niet vol, en indien gij verstandig zijt, begeef u toekomenden zondag naar den schoolopziener om uwen toestand uit te leggen, en hem, zonder omslag, eene andere plaats te vragen.'

'Ik zal het hier volhouden,' sprak de meester met krachtige stem, terwijl hij zijne zuster met van geestdrift stralende blikken bezag. 'Roosje, gij begrijpt de verhevenheid van het onderwijzersambt niet. Wat, zou ik bij de eerste wederwaardigheden, die ik ontmoet, het hoofd buigen? Zou ik zoo roekeloos de grondbeginsels verloochenen waarop mijne toekomst is gebouwd? Neen, zuster, ik wil onderwijzer van W. blijven.'

'Wilt gij u dan door die fiere boeren en hoovaardige boerinnen laten op het kerkhof brengen?'

'Dan zal er een martelaar te meer zijn, die in den strijd, welken de verlichting en beschaving tegen de vijanden van onderwijs voeren, bezwijkt. En de jonge onderwijzer streek de schoone blonde hairlokken van zijn edel voorhoofd, waar het zweet op parelde, weg; en ging, nog van geestdrift blakende, terug in zijne school, terwijl hij mompelde:

'Ik zal blijven, om met opgeheven hoofde, mijne tegenstrevers te trotseeren. Ik zal blijven, uit genegenheid voor degenen die mij hunne zonen blijven toevertrouwen; uit liefde

voor mijne leerlingen, en vooral uit liefde voor dat zwak behoeftig Prudensken Kleit, over wiens kinderhoofd het genie reeds zijnen adem heeft laten gaan.'

In den namiddag ontving de meester een briefje van den notaris, waarin deze den onderwijzer vriendelijk verzocht hem dien avond, te samen met zijne zuster, te willen bezoeken.

'Voorzeker heeft de notaris reeds iets van het wegblijven der leerlingen vernomen,' zeì Edward.

'Zooveel te beter,' antwoordde Roosje, 'hij zal u misschien aanraden eene andere plaats te vragen.'

De meester haalde de schouders op. 'Denk daar niet aan, mijn zusterken,' zeide hij.

De onderwijzer en zijne zuster werden dien avond bij den notaris zeer heusch onthaald. De Dame des huizes en de schoone Irma waren zeer vriendelijk en beleefd, en, onder het ledigen van een glaasje wijn, vroeg de notaris aan den onderwijzer om wekelijks aan zijn zoontje twee leerlessen, alsook twee muzieklessen te geven. Deze laatste zou ook zijne dochter bijwoonen, die, sedert hare terugkomst uit de kostschool, zeer weinig het klavier had getokkeld.

De onderwijzer was door dit verzoek zeer aangenaam verrast, en toch aarzelde hij te antwoorden.

Door dit lesgeven zou hij zich tweemaal ter week in de nabijheid der schoone Irma bevinden. De juffer, wier betooverende stem door een enkel woord al de snaren zijner ziel deed trillen, zou in zijne tegenwoordigheid zingen en spelen; en hoe zou hij zich in die omstandigheid gedragen? Hoe zou hij de gevoelens van zijn beminnend hart verbergen, zoo hij eens, al ware het ook onwillekeurig, zijne liefde aan de schoone, rijke, welopgevoede maagd verried, en aldus ondankbaar jegens zijne weldoeners werd?

De notaris bemerkte de aarzeling van den jongen onderwijzer, doch vermoedde geenszins de oorzaak der achterhoudendheid van den jongeling, wiens vlugheid van geest hij reeds meer dan eens had bewonderd.

‘Stemt gij niet toe, Meester?’ vroeg hij.

‘Waarom zou hij niet toestemmen?’ sprak Irma's moeder. ‘Op die wijze slijten wij hier menigen vrolijken avond. Juffer Roosje zal dikwijls medekomen, zij heeft hier toch ook geene de minste uitspanning in het dorp.’

‘Ik aanvaard uwe uitnoodiging met dankbaarheid,’ antwoordde Roosje met eene ligte buiging.

‘Maar Mijnheer Van Dale heeft nog niet aanvaard’, bemerkte Irma.

‘Nu, wat zegt gij er van, Meester?’ zeî de notaris.

‘Ik ben zeer gevleid over het vertrouwen dat gij in mij stelt, heer notaris,’ antwoordde thans de onderwijzer. ‘Ik zal de lessen geven, op voorwaarde dat het uit erkentelijkheid en vriendschap, dat is te zeggen zonder vergelding, geschiede.’

‘Hierover spreken wij later,’ zeî de notaris, die reeds meende te bemerken dat de meester vermoedde, dat hij dat lesgeven had uitgevonden om den geldelijken toestand van den verdienstelijken jongeling wat te kunnen verbeteren.

Nadat de avonden voor het lesgeven vastgesteld waren, werd er ook van het achterblijven der leerlingen gesproken. De notaris meende dat het geven van die kleine boekjes daar alleen de oorzaak niet van was. ‘Daar zit iets achter, en dat zal wel uitkomen,’ dacht hij.

‘Het ware misschien ook beter dat juffer Roosje wat meer kennis met de meisjes uit het dorp onderhield,’ bemerkte mevrouw Blommaert. ‘De vrouw van meester Savé verzoekt jaarlijks de moeders der bijzonderste leerlingen op

koffijvisiet, en ik meen ook dat gij wel zoudt doen met de jonge dochters eens te vragen.'

'Maar dat gaat niet, mevrouw' antwoordde Roosje, lachend, 'mijn broeder is immers jongman.'

'Inderdaad,' antwoordde de huisdame, 'maar gij kunt hiertoe den konferencie-dag, wanneer uw broeder niet te huis is, kiezen.'

'Het zij zoo, Maandag en acht dagen houden wij koffijvisiet, niet waar, Edward?'

De onderwijzer knikte toestemmend, en Roosje hernam:

'Indien Mevrouw zoo goed wilde zijn, mij de namen dergenen die ik best zou uitnoodigen, te geven.'

'Dat komt er niet op aan,' antwoordde Mevrouw Blommaert. 'Verzoek vooreerst mijne Irma, en al verzocht gij dan ook de geringste van het dorp, dat is ons wel; in den buiten houdt men daar geene rekening van.

Het was laat in den avond, wanneer de onderwijzer met zijne lieve zuster de familie Blommaert verliet. Onderwege werden er tusschen Roosje en Edward niet veel woorden gewisseld, het meisje dacht reeds aan de toebereidselen voor het koffijvisiet; en de meester deed zich gedurig de vraag:

'Waarom noemt juffer Irma mij altoos Mijnheer Van Dale, en nooit meester, gelijk haar vader en hare moeder mij heeten? Is het minachting voor het onderwijzersambt of is het achting voor mijnen persoon?'

Maar de vernuftige jongeling had met veel min moeite het moeijelijkste problema uit de wiskunst opgelost, dan deze, in den schijn zoo eenvoudige, vraag.

IV.

De winter ging voorbij zonder dat het getal leerlingen vermeerderde. De meester was nog altijd even moedig; maar Roosje liet het hoofd hangen, en verklaarde elken dag aan haren broeder dat zij naar heure ouders terug keerde. ‘Neen, hier kan ik niet aarden,’ zegde zij; ‘moet ik hier blijven, dan lig ik eer een jaar verloopen is op het kerkhof.

Wat het goede meisje het meest ontmoedigde, was de onregtvaardigheid en de vergedreven zelfzucht der menschen, met wie zij moest omgaan. Ook het koffijvisiet, waarop zij de dorpsmeisjes zoo vriendelijk had onthaald, had Roosje menigen traan doen storten.

Onder anderen, had zij ook de dochter van den molenaar en de zuster van den horlogiemaker uitgenoodigd, de twee grootste kwaadspreeksters van het dorp. Deze hadden de koffij te sterk en de krentekoeken te weinig geboterd gevonden. De kwee was aangebrand, en de sucadekoek was veel te dik gesneden. Ook paste het geenen schoolmeester, zilveren suikerlepelkens bij den koffij te gebruiken; dat was goed voor millionaire. Met éen woord, Roosje was eene slechte huishoudster; en dit hadden zij geheel de gemeente rondgebriefd.

Het meisje had, op verzoek der kommeren, geheel het huis getoond.

Terwijl deze kamers en keuken rondsnuffelden, hadden de kwaadaardige dochters niets anders gezegd dan:

‘Ja, geriefelijk, wel, gemakkelijk,’ maar wanneer zij buiten de deur waren, bleef de molenaarsdochter staan en zegde:

‘Hebt ge dat nu van heel uw leven gezien? Zijn dat meubels voor eenen schoolmeester? Zoo alles in kerzelaren-

hout en splinternieuw. En die bedden? wel, dat zijn bedden voor den graaf en de gravin.'

'Wat gaat ons dat aan?' zei Mietje Raveschoot, 'wij moeten het immers niet betalen?'

'Gij trekt ook altijd partij voor dat vreemd volkje, Mietje Raveschoot,' viel de horlogiemakerszuster in; 'maar gij weet wel waarom, en wij ook. Gij hebt een oog op het meesterken geslagen.'

'Ik zeg dat de meester al dat goed zoo min betaald heeft als wij,' hernam de molenaarsdochter, 'en waar het geboekt staat zal later uitkomen.'

Al dat gesnap had Roosje doen besluiten, in het dorp met niemand dan met de familie van den notaris Blommaert meer om te gaan. En eindelijk had de ontmoedigde maagd besloten naar huis te vertrekken, te vertrekken zonder uitstel.

Maar dan bad en smeekte de meester zoo schoon; dan waren de woorden, die hij der lieve zuster toesprak, zoo gevoelvol, dat het meisje toegaf en bleef.

Bij al deze wederwaardigheden werkte meester Van Dale elken dag met grooteren ijver aan de opvoeding zijner leerlingen, die hij nu allen zoo goed kende als waren het zijne eigene kinderen geweest. En wat er ook voorviel, altoos bleef hij bij het besluit, dat hij nooit het dorp W. zoude verlaten, ten zij niet eere.

Terwijl de jeugdige schoolmeester op doeltreffende wijze zijn klein getal leerlingen tot wetenschappen en deugd opleidde, gaf meester Savé zijnen honderd tachtig scholieren eene ware stokedukatie. Van bank tot bank zwaaide hij de zweep, sleurde de jongens bij de ooren van achter de schrijftafels, terwijl hij hun toeriep:

'Meent gij met mij den spot te drijven, gij boschuilen,

gij ezels, gij kalfskoppen? Denkt gij misschien dat ik een melkbaard, gelijk het meesterken Van Dale, ben?' En zoo stiet hij, onder verwijtingen en bedreigingen, menigen rijken boerenzoon de school uit. Doch, hoe meer leerlingen meester Savé met de zweep in de hand, terwijl de gramschap zijnen neus hoog purperde als geneverbeziën, langs de voordeur uit de klas joeg, hoe meer kwamen er ook langs de achterdeur terug. En wie waren die groote Ezelleiders die zoo de boschuilen, de ezels en de kalfskormen naar het slaethuis van meester Savé dreven?

Helaas! dit kon de gemeente-onderwijzer wel vermoeden, maar geenszins bewijzen.

Met al dien voorspoed was meester Savé nog niet tevreden; noch dag noch nacht gunde hij zich rust; hij moest eenen list verzinnen waarmede hij meester Van Dale zou uit het dorp drijven. Dit was voor hem een eerepunt.

Op eenen schoonen middag wandelde meester Van Dale tusschen zijne leerlingen, op den schoolkoer, waar hij soms met hen speelde, als ware hij hun vader, of liever hun oudste broeder geweest.

De kinderen hadden zich in kleine groepjes geschaard. Hier speelde men met den top, en ginds was men aan het praten. Hier hield de jonge meester het oog op de topspelers, en daar luisterde hij de gesprekken af.

'Prudens Kleit, het zal er haast gaan op aankomen,' zeî de zoon van den beenhouwer tot het klein negenjarig behoeftig leerlingsken, met het geniaal voorhoofd. 'Overmorgen wordt gij op nieuw besteed.'

'Zou hij nog bij den mosselman blijven, die hem meer slagen dan eten geeft?' zeî de kleermakersjongen. 'Zoo hij dàar blijft, is het met het leeren gedaan. Binnen veertien dagen

moet hij drijmaal ter week naar Breskens, om in den mosselwagen te trekken, gelijk de ezel van Jan Piet.'

'Ja, gij zijt allen gelukkiger dan ik,' antwoordde het knaapje, terwijl er twee tranen over zijne wangen rolden. 'Gij hebt allen eene moeder en eenen vader.

De meester snelde, diep ontroerd door die eenvoudige woorden, naar het weeskind, kuste het en sprak: 'En gij hebt eenen meester die u lief heeft. Prudens, wanneer gij boterhammen te kort hebt, of wanneer u iemand kwaad doet, moet gij bij mij komen.

De knaap was beschaamd, omdat de meester hem gekust had. Hij ging zich achter de andere leerlingen verschuilen. Och arme! het ongelukkig weeskind herinnerde zich niet dat hij ooit de lippen zijner moeder op zijne kaakjes had gevoeld.

Den vijf-en-twintigsten april, juist op den tweeden Paaschdag, was het de toewijzing der Bestedelingen van het Armbestuur.

Meester Van Dale, die nog nooit iets dergelijks had bijgewoond, was van de eersten ter plaats.

De jongeling voelde zijn hart van medelijden ineenkrimpen, wanneer hij gebrekkelijke ouderlingen op het binnenplein van het gemeentehuis van de kruiwagens zag afstorten, als ware het meststof geweest. Het gekrijsch der zuigelingen, die voor allen troost een bitter woord van eene vreemde vrouw kregen, deed hem het bloed in de aderen verstijven; en het gelach der havelooze knapen en meisjes, die op eenen nieuwen meester hoopten, deed hem huiveren.

Nu namen twee kloeke kerels eene kreupele oude vrouw op, zetten deze op eenen stoel die op eene tafel, te midden der opene plaats van het gemeentehuis, stond, en de veldwachter riep:

‘Voor hoeveel houdt men Nelleken Verpoorten?’

‘Voor honderd franken 's jaars,’ zeî eene stem uit de menigte.

‘Voor honderd franken 's jaers, wat peist ge?’ sprak een dikke armmeester, ‘honderd franken? Nelleken kan immers nog goed stoppen en naaijen.’

‘Ik doe het niet minder,’ zeî de man die het aanbod had gedaan. ‘Nelleken is nu al drij jaren bij mij geweest, ik en mijne vrouw zagen haar geerne, en zij was bij ons wél, dat kan zij zeggen.’

‘Voor tachentig franken,’ klonk eene tweede stem.

‘Voor zeventig.’

‘Voor zestig.’

‘Voor vijftig franken,’ riep een arme halfblinde weduwenaar, die met het huis vol kleine kinderen zat.

En zoo was Nelleken Verpoorten bij nog armer menschen dan zij zelve was, besteed.

In denzelfden zin ging het ook met de overige bestedelingen. Meester Van Dale stond daar nog altijd, als aan den grond genageld, de ongelukkigen te bezien, wanneer er een rumoer onder het volk opging.

‘Wat is dat?’ vroegen de aanschouwers die op den achtergrond stonden.

‘Het is Prudensken Kleit, die zijne parten speelt; het ventje wil op de tafel niet.’

De meester stond op de teenen om de boeren over de schouders te zien. Het was inderdaad Prudensken, die in de school altoos zoo gedwee was. Het jongentje krabde en schopte nu zoodanig den kerel, die hem moest op de tafel zetten, dat de man er vervaard van werd. Nu trad de veldwachter, een soort van Herkules met rood stekelhair, toe.

‘Hier, vagebond,’ riep hij, het kind bij den kraag vattend, en het, als ware het een konijn heen en weêr slingerend: ‘Dit zal u leeren wrederspannig zijn.’ Bij deze woorden duwde hij het knaapje ineen gelijk brooddeeg, en hield het nog altijd bij den kraag, wanneer het reeds op de toontafel stond.

‘Voor hoeveel houdt men Prudens Kleit, den kleinen vagebond?’ riep hij toen, met gramschap in de stem.

‘Voor vijftig franken,’ riep de mosselman, zijn oud meester.

‘Voor veertig franken,’ riep een magere boer; hij is reeds groot genoeg om de koeijen te wachten.

‘Voor dertig.’

‘Voor twintig.’

‘Voor tien,’ klonk het.

‘Voor geen twintig en voor geen tien,’ riep het knaapje. ‘Ik ben groot genoeg om voor mij zelven te zorgen; ik wil naar de school blijven gaan, en het overige gaat mij aan.’

‘He! de kleine deugeniet, en hij is nog niet ten volle negen jaren oud,’ zeiden de omstanders.

Rood van verontwaardiging, schoot de meester toe. ‘Ik houde Prudens Kleit zonder vergelding,’ riep hij veel luider dan noodig was, en nam het knaapje van de tafel.

‘Maar dit is tegen het gebruik, meester,’ zeî de dikke armmeester, ‘de jongen is niet toegewezen.’

‘De knaap blijft bij den meester,’ onderbrak de burgemeester, die sinds jaren de verpachting der bestedelingen met tegenzin zag.

‘Zorg gij er voor, mijn vriend, voegde hij er bij, terwijl hij den meester de hand drukte,’ en het armbestuur of ik zullen hem behoorlijk kleeden.

‘De knaap is gansch aan mij,’ antwoordde de meester.

En wanneer, hij met het van vreugde weenend kind aan de hand, naar huis trad, was hij zoo blijde als of hij het groot lot in de loterij had gewonnen.

Toen de broeder aankwam, stond Roosje op den huisdorpel de baan op te kijken. Zij zag den meester met het jongentje aan de hand naderen, en vermoedde wat er gebeurd was.

‘Wel, broeder, wat hebt gij uitgezet? Gij hebt Prudens'ken gepacht,’ zegde zij met misnoegen.

‘Zwijg, zuster,’ antwoordde de gemeente-onderwijzer, ‘deze arme knaap zal de vreugde mijner oude dagen en de roem van zijn vaderland worden.’

V.

Den tweeden dag dat Prudens bij den onderwijzer inwoonde, zegde Roosje wanneer de namiddagschool geëindigd was, tot haren broeder:

‘Edward, ik heb onder uwe oude kleêren degenen uitgezocht, die het best voor den kleine kunnen vermaakt worden, en om den kleêrmaker gezonden, is dit wel?’

‘Ja zeker, zuster, doe zoo als gij het goedvindt.’

‘Maar, ziet gij, broeder, nu ons huisgezin met eenen derden persoon vermeerderd is, moeten wy eens ernstig over onze zaken spreken. Weet gij wel dat al het geld dat moeder ons toezond bijna verteerd is?’

‘Dat kan ik denken, zuster.’

‘Ja, maar zoo kan ik het niet blijven uithouden. Gij zijt hier omtrent zeven maanden, en nog is het mandaat voor uwe jaarwedde niet gekomen. Van de betalende leerlingen ontvangen wij weinig, en op welke wijze worden wij betaald?

‘Zie, broeder, hier is een kilo spek, waar de varken-

slagter zijne rekening van schoolbehoeften en leergeld mede voldaan heeft. En hoeveel denkt gij dat dit stukje vleesch, hetwelk hij voor eenen kilo doet doorgaan, weegt? Nog geene twee gentsche ponden. En zoo gaat het bij het grootste getal beenhouwers en winkeliers. Echter geeft de olieslager de volle maat, en bakker Karel en baas Petrus geven ook het gewigt. Daarbij moet gij weten, broeder, dat vele der winkeliers, van wie wij schoolkinderen hebben, ons tien ten honderd meer rekenen dan aan de kalanten zonder verpligting. Hoeveel blijft er ons dan, op het einde, van het schoolgeld over? Langer kunnen wij toch onze moeder niet tot last blijven verstrekken. Wij moeten maatregelen nemen.

'Roosje, wij zullen van avond daar verder over spreken; nu moet ik voort naar den notaris; gij weet dat ik te zes ure moet les geven, en het is reeds geslagen.'

Terwijl de onderwijzer met zijne zuster over keukenbelangen sprak, stond Irma Blommaert vóor een spiegel zich zelven af te vragen of haar nieuw eenvoudig katoenen kleedje haar wel stond?

Gewis was het meisje over haar onderzoek tevreden, want zij glimlachte zoet, en hare oogen straalden buitengewoon helder.

Van vóor den spiegel ging zij vóor het venster, om te zien of de meester nog niet aankwam; want het scheen haar toe dat hij zeer lang weg bleef.

'Mijnheer Van Dale is toch een zonderling mensch,' dacht zij. 'Mij dunkt dat ik reeds al gedaan heb wat het eener maagd betaamt te doen, om te toonen dat zij eenen jongeling lief heeft, en toch schijnt hij dit niet te bemerken. Wanneer hij mij aanspreekt, blikt hij nooit in mijn gelaat, en wanneer hij mij iets vertelt vlugt hij met zijne oogen in een boek of op

een blad muziekpapier. Maar ik kan wel denken waaruit dit voortkomt. Gewis denkt hij dat mijn vader het geluk zijner dochter bij stukken van vijf franken zal berekenen. Neen, neen, daartoe is mijn vader niet in staat, en mijne moeder nog minder.

'Jammer is het dat mijnheer Van Dale juist een schoolmeester is. Want ik geloof niet dat mijne ouders ooit zullen willen dat ik de vrouw van een onderwijzer worde. Wist ik nu maar hoe rijk wij wel zijn, dan zou ik kunnen afmeten of mijn vader mij genoeg zou kunnen medegeven om vrij en onafhankelijk met den man van mijne keuze te leven.'

Het onervaren meisje dacht niet dat er tusschen haar en meester Van Dale, volgens de weereld, een afgrond lag.

'Edward Van Dale is geleerd, wel opgevoed, moedig en verstandig, en daarom mag hij zich met de bijzondersten van het land gelijk stellen,' meende zij.

Juist had de maagd hare opmerkingen geëindigd, wanneer haar broedertje de deur openstak; de meester was daar.

Met een blij gezichtje, trad de schoone Irma naar den jongeling, om hem geluk te wenschen over de schoone daad, die hij den dag te voren had verrigt.

'Edward, zulke daden brengen hemelzegen voort,' zegde zij, terwijl zij den meester de hand drukte.

Edward verbleekte bij het hooren van zijn jongelingsnaam uit den mond van de geliefde zijns harten. En die handdruk? Bedroog hij zich niet? Wat moest hij gelooven, en wat moest hij doen?

Zachtjes maakte hij zijne bevende vingeren uit de trillende hand der maagd los, sloeg eenen liefdevollen blik in Irma's helderblauw oog, en zuchtte.

Mevrouw Blommaert stiet de deur open.

‘Dag Meesier, waarom hebt gij uw kweekelingje niet medegebragt? Ik ken het knaapje nog niet, en ik heb er toch zoo veel goeds van hooren vertellen,’ sprak zij.

‘Gij zijt wel goed, Mevrouw,’ antwoordde Edward, met nedergeslagen blik, want hij was nog niet geheel van zijne ontsteltenis bekomen, ‘wanneer gij er in toestemt, breng ik hem de naaste week eens mede; dan zullen zijne kleêrkens gemaakt zijn; nu echter ziet hij er te haveloos uit.’

Bij het spreken van deze woorden, was de nog altoos diep geschokte jongeling tot bij de piano genaderd; zonder de blikken op het voor hem staande muziek te slaan, wandelden zijne vingers over het klavier, en lokten er toonen uit die zoo zoet, zoo hartroerend waren, dat er Irma bij weende.

Waar had de jongeling die zoete toonen geleerd? Wie had die goddelijke harmonij in zijne ziel gestort? De maagd gevoelde dat het de liefde van haar eigen hart was, die in het hart van den jongeling was overgegaan, die hem die betooverende klanken op het klavier deed uitstorten.

Mevrouw Blommaert verstond te weinig van de muziek, om te begrijpen wat de toonkunstenaar zonder woorden tot hare dochter had gezegd.

‘Meester,’ sprak zij, ‘wat gij daar gespeeld hebt is schoon. Zou Irma dat wel kunnen naspelen?’

‘Waarom niet?’ antwoordde de meester, verstrooid, want zijne ziel zwom nog altoos in den stroom der zielenmelody op het klavier.

‘En onze kleine, begint hij ook wat muziek te leeren?’ vroeg de bezorgde moeder.

De meester was intusschen van zijne aandoening een weinig uitgerust, en begon beter de beteekenis der woorden te verstaan, die mevrouw Blommaert hem toesprak.

‘Hij doet goeden voortgang, mevrouw,’ antwoordde hij.

‘En wij zijn tevreden,’ antwoordde de moeder. ‘De notaris zegt, dat hij, sinds gij hem bijzondere lessen hebt gegeven, veel beter leest en schrijft, en zijne spraakkunst begint te verstaan. Wanneer gij zoo goed wilt zijn, de lessen te blijven voortgeven, denkt mijn man dat wij den knaap binnen twee jaren naar het Gentsch Athenæum zullen kunnen doen. En Irma? Irma is ook veel veranderd sedert zij de muzieklessen bijwoont. Te voren was zij altijd treurig en zelfs ziekelijk; nu is zij integendeel altoos vrolijk, en van den morgend tot den avond zingt zij gelijk eene lijster.’

‘Maar wat staat gij daar zoo te droomen, Irma? Toe, kind, zet u aan de piano, en zing eens.’

‘Nu, moeder?’ vroeg Irma.

‘Waarom niet nu gelijk altoos?’ antwoordde mevrouw Blommaert, lachend.

Met trage schreden naderde het meisje tot de piano, hield hare handen gedurende eenige oogenblikken voor het gelaat, en zong een lied dat zij eenige dagen te voren zelf had vervaardigd. Edward voelde al de snaren zijner ziel trillen, terwijl zijne geliefde zong. Alles wat hem omgaf had eene andere gedaante gekregen; hij bevond zich in den hemel der liefde.

De notaris kwam binnen en ging regt naar zijne dochter toe. ‘Altoos aan de piano, mijn dagkrekeltje,’ zeide hij, terwijl hij het meisje de wang streelde, en, zich tot Edward wendende, ging hy voort:

‘Wat al vreugde hebt gij niet in mijn huis gebragt! Mijn zoontje leert goed, en Irma is een geheel ander meisje geworden. Maar ziet gij, Meester, ik ben niet ondankbaar; ik begrijp wel dat hetgene gij aan mijne kinderen hebt verrigt onvergeldbaar is; ook zal ik uwe lessen noch tellen noch

meten. Hier is eene banknoot van vijf honderd franken voor hetgeen gij alreeds gedaan hebt. Is dit wel?'

De roozenkleurige wangen van den blonden jongeling werden plotseling vurig rood.

'Heer Notaris, gij weet niet hoe ge mij bedroeft' antwoordde hij.

'Ik versta u niet,' hernam de notaris.

'Heb ik de lessen hier niet als vriend ten huize gegeven? Hebt gij de voorwaarde die ik stelde, dat dit lesgeven zonder vergelding zoude gebeuren, niet aangenomen?'

'Maar, meester,' antwoordde de notaris, 'die voorwaarde was toch niet ernstig gemeend? Hoe zouden de boeren lachen, wanneer ik hunne huwelijkskontrakten en testamenten voor niet schreef. Neen, zoo gaat het niet, alle verrigte arbeid eischt loon; neem de banknoot aan, en geef de lessen in alle vriendschap voort.'

Edward schudde het hoofd, en de notaris bemerkte dat er tranen in de oogen van den jongeling stonden.

'Mijnheer de notaris, uw huis is het eenige in de gemeente waar ik niet als vreemdeling behandeld word. Ik ben hier een banneling in mijn eigen land, in dezelfde provincie waar ik geboren ben; mijn eenig geluk bestond hierin, dat ik, als zoodanig, u dankbaar kon zijn voor het goede dat gij mij toebrengt. En thans stoot gij mij van u af. Dat geld werpt eene schaduwe over onze vriendschap. Neen, neen, zoo had ik het niet verwacht.'

De notaris nam den jongeling bij de hand.

'Meester,' sprak hij, 'gij zijt nog in de jaren, waarin men de weereld beschouwt gelijk zij zoude moeten zijn, en niet gelijk zij wezenlijk is. Volgens uwe wijze van zien, volgens uwe wijze van handelen, zoudt gij niettegenstaande al

uwe talenten, al uwen moed en al uwe werkzaamheid op den duur toch de armste schoolmeester van het land worden. De menschen in het algemeen, en de inwooners dezer gemeente in het bijzonder, hebben geen ander doel dan zich ten koste van anderen te verrijken; en dit moet gij reeds ondervonden hebben.'

De meester knikte.

'Weet ge wat er u te doen staat, mijn jonge vriend?' ging de notaris voort. 'Gij moet met de wolven huilen. Gij moet uwe intresten voorstaan, wat men u verschuldigd is tot de laatste duit afeischen, en u niet laten bedriegen: anders lachen de schelmen u op den duur nog uit.'

'Ik begrijp de gegrondheid van uw gezegde, en ik blijf u dankbaar voor den goeden raad,' antwoordde de jongeling; 'maar beschouw onze betrekkingen als eene uitzondering op den algemeenen regel, spreek van die ongelukkige banknoot niet meer, en laat mij de lessen kosteloos voortgeven. Ontneem mij de eenige vreugd van mijn leven niet.'

'Het zij zoo,' antwoordde de notaris.

Wanneer de meester vertrokken was, sprak mevrouw Blommaert tot haren gemaal:

'Maar, notaris, hoe krijgen wij den meester tot reden? Hij moet immers toch betaald worden?'

'Dat zullen de tijd en de omstandigheden moeten schikken,' antwoordde de notaris, 'thans zie ik er geene kans toe. Doch wat hij niet ontvangen heeft, blijf ik hem schuldig.'

'Het is jammer dat die jonge mensch het hier zoo mislukt heeft,' hernam de dame; 'hij verdiende waarlijk iets beters dan die plaats van onderwijzer te W.'

Nu was het als of Irma, die sedert lang sprakeloos

door het venster zat te zien, uit eenen langen droom schoot.

‘Ja, hij verdient gewis een beter lot,’ zuchtte zij. ‘Hier is het de plaats niet voor eenen man van genie.’

VI.

Sedert veertien dagen woonde Prudenske Kleit bij den gemeente-onderwijzer. Het knaapje was schier niet meer kennelijk. Reeds lag de blos der gezondheid op zijne vroeger zoo bleeke wangen. De kleederen, die men hem had laten maken, stonden hem goed, en zijn verwaarloosd blond hair was door de behandeling van Roosje zoo zacht geworden als zijde.

De goedheid van den meester en zijner lieve zuster had grooten indruk op het kind gemaakt, dat op alle wijzen trachtte zijne dankbaarheid te betoonen.

In de school leerde het dat het een vermaak was te zien, en buiten de school bewees het alle mogelijke diensten. Hij schilde de aardappelen, kuischte de schoenen, en haalde hout en steenkolen in huis; maar wat hij bijzonderlijk gaarne deed, was den meester in den moestuin en in den bloemtuin helpen.

Hier was het een vragen zonder einde.

‘Meester, waarom doet gij bij het enten der appelaars zoo, terwijl gij bij het enten der andere boomen a l d u s doet?’

‘Meester, waarom maakt gij de bedden voor dit groensel met meststof vruchtbaar, terwijl gij de bedden voor dat groensel met aal doet besproeijen?’ En al deze vragen beantwoordde de meester met liefde, en glimlachte hierbij uit loutere tevredenheid omdat Prudens zoo leerzuchtig was.

Roosje zag den knaap wondergaarne, en verklaarde aan al wie het hooren wilde dat zij den kleinen voor geene duizend franken aan het armbestuur meer zou willen terug geven.

Ook in de school namen de zaken eene gunstiger wending. Uit al de omliggende dorpen kwamen er in den zomer leerlingen naar de school van meester Van Dale, die overal buiten W. als een bekwaam onderwijzer bekend was. Ook kwam er van tijd tot tijd een leerling uit het dorp bij, zoodat het getal leerlingen in de gemeenteschool merkelijk aangroeide, terwijl het getal scholieren van meester Savé dagelijks afnam.

Waaraan was deze standsverbetering toe te schrijven? Had het arme weeskind inderdaad hemelzegen in het huis van zijnen edelmoedigen meester gebragt? Of hadden de vrienden van meester Savé, of, liever, de vijanden van het onderwijs iets van hunne kwaadaardigheid verloren?

Zeker was het dat de meester met den bolivardhoed thans vruchteloos lasterende alleenspraken over meester Van Dale voerde, niemand scheen naar hem meer te luisteren; menig burger beweerde, bij hoog en bij laag, dat een geleerd onderwijzer, gelijk meester Van Dale, een schat voor het dorp was.

Thans was het duidelijk bewezen dat de gemeente-onderwijzer een goed, doeltreffend onderrigt gaf. In den prijskamp door het Staatsbestuur voor de lagere scholen uitgeschreven behaalden de leerlingen van meester Van Dale den eersten, den derden en den vierden prijs. Daarenboven spraken de dagbladen met veel lof van den jeugdigen gemeente-onderwijzer, die op al de konferentiën de gegeven vragen met zoo veel kunde wist op te lossen; en daarenboven, sinds zijn verblijf te W., een zeer leerzaam boek over landbouw geschreven had.

In den volgenden winter telde de gemeenteschool honderd dertig leerlingen, onder welke een veertigtal behoeftigen; waaruit bleek dat de inrigting der school haar oogwit had bereikt. Meester Savé was woedend; nog altoos zocht hij

vruchteloos naar middelen om den gemeente-onderwijzer ten gronde te helpen.

De betrekking van meester Van Dale met de familie van den notaris gingen steeds op denzelfden vriendelijken toon voort. De meester vermeed echter, de schoone Irma alleen te zien, hoewel het meisje daar dikwijls gelegenheid toe gaf. Edward, die dag en nacht van zijne vriendin droomde, was overtuigd dat Irma ook gedurig aan hem dacht. Meer en meer gevoelde hij dat de liefde van hun beider onschuldig hart niets anders kon voortbrengen dan bitterheid. En zou hij zelfzuchtig genoeg zijn om het edel meisje verder in eenen afgrond te sleuren, waaruit hij haar niet redden kon?

Zoo Irma hem met hare zoete stemme gezegd had:

'Edward, ga verre van het schoone Vlaanderen, verre van mij, over den wijden Oceaan, waar gij niets zult hooren dan het geschuifel der pijlen en het woest geschreeuw der Indianen, eene goudbron zoeken, die u eenen bruidschat schenkt, zoo zwaar als die welke mijn vader mij toekent.' Edward zoude zonder aarzelen vertrokken zijn, in de hoop van, na de gevaarlijke reis, zijne zielsvriendin voor eeuwig te mogen aan het hart drukken. Tot elke opoffering was de jonge man bereid; maar wat vermogen opofferingen tegen de onmogelijkheid!

Het hart des jongelings koesterde zich nog immer in de zachtstralende blikken der schoone maagd; maar die stralen schenen hem gelijk te zijn aan de glinsterende stralen der ondergaande zon.

Sedert korten tijd meende Edward te bemerken dat Irma hem soms weemoedig en klagend aanzag.

Van waar die weedom? waarover bekloeg zich zijne zielsvriendin? Neen, langer kon hij dit stom gesmeek niet

wederstaan. En toch mogt hij zijne geliefde niet alleen spreken. Hij, de gemeente-onderwijzer, de geringe ambtenaar, dien de weereld zoo klein acht, was te zedelijk groot om zijne onbaatzuchtige liefde den minsten schijn van verleiding bij te zetten.

Elken schemeravond deed de meester eene kleine wandeling onder den openen hemel; want hij gevoelde dat het hem goed deed, na den ganschen dag in den onreinen dampkringder school doorgebragt te hebben, versche lucht in te ademen.

Op zekeren vooravond, bleef de meester na zijne wandeling in het looverprïeel van zijnen tuin den schoonen avond bewonderen.

Nauwelijks was de zon in gouden stralen achter de westerkim gedaald, en reeds glom de maan in volle majesteit aan den oostertrans. Weldra omringden millioenen sterren de zoete koningin des nachts; zij blikten zoo zacht uit haar azuren hemelkleed op aarde, dat Edward er de oogen niet kon van afwenden.

‘Lieve sterrekens, misschien bemint gij ook elkander, gelijk de menschen hier beneden,’ sprak hij, half luid: ‘doch gij bemint niet hopeloos, gelijk de arme schoolmeester, op wien gij thans zoo medelijdend nederziet.’

‘Hopeloos beminnen is elken dag duizend maai sterven,’ klonk er eene stem van achter de tuinhaag.

‘Irma!’ stamelde de schoolmeester, terwijl hij, langs over de haag, de handen der maagd greep.

‘Wat deert u, mijne Irma? wat onheil dreef u naar hier? uwe handen zijn koud als marmer en... uw voorhoofd is kil als bevrozen sneeuw!’

‘Op mijn voorhoofd parelt het koude zweet der stervenden; maar in mijn hart brandt het. Edward, ik ben ziek, ik

zal sterven.'

'Maar om Godes wil, zeg toch wat er gebeurd is,' zuchtte de ontstelde jongeling, die nog altoos de handen van het meisje over de weering in de zijne hield.

'Mijn vader wil mij doen trouwen met den rijken notaris Haveland; en bij u, mijn Edward, kom ik kracht zoeken om den wil van mijne goede ouders, die alles voor mijn geluk meenen te regelen, te wederstaan. Gij weet toch dat ik nooit eenen echtgenoot zal nemen buiten u. U of niemand.'

'Helaas! waartoe zal onze liefde leiden!' kloeg de meester, 'tot ons beider ongeluk.'

'Edward, waarom spreekt gij die doodende woorden?' stamelde de maagd.

'Sedert lang heb ik Gode beloofd, nooit eene vrouw buiten u te beminnen,' sprak de jongeling plegtig; 'maar tusschen u en mij is een hemelhooge berg opgerezen, die elke toenadering onmogelijk maakt.'

'Een goudberg!' zuchtte het meisje, 'nu eerst heb ik dit uit de woorden van mijnen vader verstaan.'

'Irma, reeds moet uwe moeder ongerust over uwe afwezigheid zijn,' bemerkte de meester.

Het meisje schudde het hoofd. 'Moeder gaf mij de toestemming om uwe zuster te bezoeken.'

'Maar kom dan binnen in huis, de lucht wordt koud, en nog altoos sidderen uwe vingeren gelijk de jonge loovertjes des treurwilgs.'

'Neen,' schudde het meisje, en sprak: 'Edward, mag ik onze liefde aan mijnen vader bekend maken?'

'Dit ware ons voor eeuwig scheiden,' luidde het antwoord.

'Gij bemint mij niet, anders zoudt gij in deze omstandig-

heid het uiterste wagen. Ach! Edward, zeg toch nog eenmaal dat gij mij bemint.'

Nu sloot de meester de hand zijner geliefde zoo krampachtig in de zijne, dat het meisje eenen ligten schreeuw uitte. En in den door de aandoening gesloten gorgel van den jongeling ratelde het: 'Voor eeuwig!'

'Tot wederziens,' stamelde Irma. En als of de laatste woorden van haren geliefde haar eene wonderbare kracht hadden bijgezet, snelde zij de baan in, die naar haars vaders huis leidde.

De volgende nacht was een angstige nacht voor den jeugdigen gemeente-onderwijzer; gansch inslapen kon hij niet, en tusschen slapen en waken kwelden hem de akeligste droombeelden. Nu zag hij zijne Irma tegen de woeste liefdebetuigingen worstelen van eenen man, dien zij niet beminde, en dan weêr scheen het hem toe dat hij borst aan borst met zijne zielsvriendin door de baren der woedende zee voortgesleept werd.

Wanneer hij des morgens beneden kwam, vroeg Roosje:

'Broeder, wat deert u, gij ziet er bleek uit, zijt gij ziek?'

'Ik heb gedroomd,' zuchtte Edward, het hoofd afwendend.

Maar wanneer de kleine Prudens den meester den morgendgroet bragt, riep het knaapje, met droeve stem:

'De meester is zeker ziek, en hij schreit.'

'Wie heeft dat van geheel zijn leven gezien!' sprak Roza. 'Edward, gij weent zeker omdat het ons begint wel te gaan?'

'Juist als of ik niet kon ongelukkig zijn, wanneer de schoolbanken vol kinderen zitten,' antwoordde de meester. 'De mensch leeft niet alleen van brood.'

'Zoo gaat het in de weereld,' zeî Roosje, die niets van de droefheid van haren broeder begreep. 'Wanneer de

mensch alles heeft naar hartelust, geeft hij zich aan een ingebeeld verdriet over. Broeder, broeder, dank onzen lieven Heer, want ons huis is:

> Een huiske
> Zonder kruiske.'

De meester trok zijn uurwerk uit, en ging in de school; maar nauwelijks waren de lessen sinds een uur begonnen, wanneer de knecht van den notaris het zoontje van zijnen meester kwam halen.

'Meester,' sprak hij, 'Jufvrouw Irma moet beregt worden.'

'Beregt!' herhaalde de meester, met ontkleurde en bevende lippen.

De kerkklok liet drijmaal haar treurig t i n , t i n , t i n hooren.

'Dat is voor jufvrouw Irma,' zeî de knecht, en begon te weenen; maar de ongelukkige onderwijzer hoorde hem niet meer: hij moest zich aan eene schrijftafel vasthouden.

'Wat krijgt de meester, zie eens hij wordt paars en blauw,' zeiden de jongens; en er ontstond eene kleine verwarring.

De meester overspande zijne laatste kracht, om in de tegenwoordigheid zijner leerlingen niet ontroerd te schijnen. Hij gaf het teeken tot orde en riep:

'Schrijft uwe opstellen over.' Maar plotseling begonnen de school, de schrijftafels, de borden en de jongens vóor zijn verzwakt gezigt te draaijen, en de meester zeeg bewusteloos ten gronde.

Wanneer hij weder tot bewustzijn kwam, lag hij in zijn gemakkelijk bed, waar Roosje en Prudenske bij zaten te weenen.

Gelukkiglijk was de dag op welken meester Van Dale in het bijzijn zijner leerlingen het bewustzijn verloor, een zaturdag; des namiddags was het geen school, en den volgenden dag was het zondag. Des maandags bevond zich de gemeenteonderwijzer, ofschoon hij er wat bleek en afgemat uit zag, weder in het midden zijner leerlingen.

VII.

De namiddagschool was gedaan, en meester Van Dale stond, met zekere fierheid, aan de schoolpoort zijne honderd vijftig leerlingen na te blikken, die zeer ordelijk, twee en twee, de baan naar het dorp opgingen. Juist kwam de graankooper daar voorbij, de oudkameraad van meester Savé, dien Edward bij zijne aankomst in het dorp in den Gouden Leeuw had ontmoet.

‘Meester, dat begint een schoon hoopken te worden,’ zei de graankooper, op den rij scholieren wijzende. ‘Ook heeft de school ver en bij eenen goeden naam gekregen, dat weet ik, die de eene hofstede op- en de andere afloop, het best. Ja, meester, dat gij het zoo goed getroffen hebt, doet mij waarlijk plezier.’

‘Zoo, zoo,’ antwoordde Van Dale, die weinig aan de deelneming van den vriend van meester Savé geloofde.

‘Waarachtig!’ bewreerde de graankooper.’ Maar weet gij, wat ge nu nog te kort hebt, meester, dat is eene goede vrouw.

‘Eene vrouw,’ glimlachte Van Dale, ‘mijne zuster woont immers bij mij, en wij hebben zelfs een kind.’

‘Dat weet ik,’ zeî de grijze man. ‘Maar het nemen van dat jongsken was ook al eene slechte spekulatie. Dat ventje

zal nooit drij maten graan te gelijk op eenen kruiwagen kunnen voeren, dat moogt ge gelooven; maar het is ook aan uw been niet gebonden, wanneer gij het moede zijt, kunt gij het te mei jagen van waar het gekomen is.'

De meester was dien dag welgezind; want hij had voor de eerste maal, sinds vijf weken dat Irma Blommaert ziek was, eene uitnoodiging van wege den notaris ontvangen, om zijne leerlinge te bezoeken. Zonder de goede luim waarin zich de onderwijzer bevond, had hij misschien zoo goedwillig op den praat van den graankooper niet geluisterd; nu gaf hij echter toe, en de graankooper hernam:

'Wanneer ik zeg dat er u eene vrouw ontbreekt, dan meen ik eene vrouw, die u een stuiverke medebrengt, om uwe school op eenen breederen voet in te rigten. Gij moet eene kostschool houden, gelijk meester Savé met den winter gaat beginnen.'

'Zoo, begint meester Savé eene kostschool?' vroeg de meester, die belang in de samenspraak begon te stellen.

'Voorzeker,' vervolgde de graankooper, 'Save heeft de boeren doen verstaan dat het niet past, dat de zonen van rijke landbouwers op dezelfde bank met de bestedelingen van het armbestuur zitten.' En de graankooper begon op zijne vingeren tot drij-en-twintig boerenjongens te tellen, die met den winter naar de kostschool van den meester met den bolivardhoed zouden gaan, alhoewel zij tot nu toe op de banken der gemeenteschool zaten.

Meester Van Dale begreep dat men hem eenen nieuwen stronkelsteen voor de voeten legde.

'Gij weet veel nieuws, koopman,' zeide hij.

'Ik ben ook nooit te huis, en éene vliegende kraai vangt meer dan tien andere die op den nest blijven zitten. Maar om

ter zake te komen, meester, wanneer gij denkt eene vrouw te nemen, peins eens op mijne Salia; mijne dochter is dertig jaren oud; zij is eene goede huishoudster, die liever eenen stuiver in de hand houdt, dan er eenen uit te geven. Gij hebt eene schoone kostwinning te weeg, en indien gij uw gedacht van mijne Salia kondet maken, ik zou mijne dochter vijf duizend franken medegeven, en daarbij meer kostscholieren in de polders oploopen als er aan de groote uitvaarttafel van de bazin uit den gouden Leeuw kunnen zitten. Wat zegt gij er van, meester, doe ik u geen schoon voorstel?'

'Ja wel; maar tot nu toe heb ik geenen lust om te trouwen,' zei de onderwijzer glimlachend.

'Ik weet wel dat gij meer zin in Mietje Raveschoot hebt,' zei de koopman, 'maar baas Raveschoot is een pinneken-vast, hij zou niet lossen; en de graankooper wreef met den duim op den wijsvinger, terwijl hij zegde:

'Peins er nog eens op, meester: ik ben man van mijn woord.'

Wanneer Edward zijne samenspraak met den graankooper aan zijne zuster vertelde, moest Roosje lachen dat zij schokte.

'Ja, zulke huisvrouw ware de regte soort voor u, broeder,' schertste zij, 'alle dagen botermelkpap met roggen brokken, en des zondags blinden hutsepot. Op die manier zoudt gij weldra zoo rijk zijn als baas Raveschoot.'

Maar wanneer de meester verhaalde, hoe de graankooper over Prudensken had gesproken, werd Roosje bleek van gramschap.

'Wat, die onbarmhartige gierigaard durft aldus van een arm kind spreken!' riep zij uit, 'dat hij nog eens in ons huis kome, ik zal hem den bol wasschen.'

De knaap verdiende ook ten volle de liefde die Roosje en

de meester hem toedroegen. In korten tijd had hij al de lidwoorden en zelfstandige naamwoorden leeren verbuigen, en de moeilijkste werkwoorden leeren vervoegen. Het metriek stelsel van maten en gewigten kende hij zoo goed als de meester, en hij begon alreeds uit het fransch in het vlaamsch te vertalen.

In huis was het een lust, te zien hoe hij Roosje bij den arbeid behulpzaam was, en hoe hij zijnen meester en zijne meesteres altijd in de oogen keek, om af te spieden wat zij van hem verlangden, en dit alles deed uit loutere dankbaarheid, omdat zij hem uit de handen van den wreeden mosselman verlost hadden.

Wanneer hij des avonds met Edward en Roosje bij de warme keukenstoof zat, vertelde hij hoe de booze man hem eens als een klont aarde op den grond had geworpen, en uit gramschap zijn lichaam als eene graszode had vertrapt, omdat hij zich niet door het keldergat van boer Lampaert wilde laten steken, om het zwijnenvleesch te helpen stelen. Een andermaal verhaalde hij, hoe hij eens met den mosselman tot over Breskens was moeten gaan, zonder dat men hem iets te eten had gegeven, en hoe hij dan in het wederkeeren met eene koord om den hals den wagen moest trekken; waarbij de touw zoodanig in zijne schouderen sneed, dat het bloed uit zijne kleederen vloeide.

Wanneer Roosje het arme kind des zaturdags avonds reinigde, en een schoon hemd aandeed, steeg haar, telkenmale dat zij de blauw en rood gevlekte schouderen van het knaapje zag, het bloed van verontwaardiging naar het hoofd.

‘Men moest dien mosselman voor zijn leven in het gevang zetten,’ zegde zij toen.

Ja, het ware moeijelijk geweest te raden, wie van beiden, de meester of zijne zuster, den kleinen Prudens het liefst zag.

Rosa hield zich overtuigd, dat de zegen des Hemels met het weekelijk weeskind in hunne wooning was gedaald.

‘Het liefdewerk dat gij aan Prudens hebt verrigt,’ zegde het godvreezende meisje eens tot haren broeder, ‘was een groot werk voor de oogen van God. Vóor dat het kind hier kwam, stonden uwe schoolbanken ledig, en hoe vriendelijker wij jegens de menschen waren, hoe meer zij ons mistrouwden. Thans, sinds het kind hier is, lacht alles ons toe: de school zit vol kinderen, en overal draagt men ons liefde en achting toe.’

‘Schrijven wij dien zegen nooit aan onze eigene verdiensten toe,’ berispte de onderwijzer, ‘God weet wat ons het best is. Dragen wij thans onzen voorspoed met ootmoed, gelijk wij onze rampen met geduld hebben gedragen.’

VIII.

Het was vijf ure in den namiddag en tegen den zessen was Edward bij den notaris verzocht. Die uitnoodiging had den jongeling, die sedert vijf weken al de folteringen, welke liefde, hoop en vrees teelen, had uitgestaan, merkelijk verlicht.

Hij zou Irma wederzien! Een enkele blik zijner vriendin zou hem uit de onzekerheid trekken, die hem sinds den avond dat hij haar voor de laatste maal zag, doodmartelde.

Maar hoe traagzaam verkroop de tijd die hem van haar scheidde! De uurwijzer wilde niet voort. Wel honderdmaal stapte hij, met kloppend hart en hijgenden boezem, den grooten weg, die door zijnen moestuin liep, op en af. Eindelijk was het kwaart vóor den zessen. Nu kon hij het niet langer meer uithouden; nog eens streek hij de zweetdroppelen van zijn gelaat weg, en ijlde naar de wooning van den notaris.

Terwijl de meester in den moestuin dit lange uur sleet, zat Irma in eenen gemakkelijken leuningstoel door het venster de baan op te blikken, langs welke zij haren vriend verwachtte. Tegenover haar zat hare moeder.

In angstige bezorgdheid, sloeg de goede vrouw al de bewegingen van haar kind gade; want Irma was nog zwak en lijdend.

In eene opwekking van moederlijke teederheid, sloeg mevrouw Blommaert de armen om den hals harer dochter, en sloot het meisje tegen hare borst.

‘Nu zult gij nog lang bij mij blijven, mijne Irma,’ stamelde zij. ‘Gij zijt bijna genezen, en reeds heeft de notaris Haveland uw vaders brief.’

‘Het is ook bij u zoo goed, moeder,’ sprak het meisje, terwijl zij haar hoofd vaster tegen den geliefden boezem drukte. ‘Welligt scheiden wij nimmer.’

‘Ik heb toch medelijden met mijnheer Haveland,’ zeî de moeder, ‘wat zal hij teleurgesteld, wat zal hij bedroefd zijn!’

Irma hief het hoofd op, en zag hare moeder vriendelijk aan, terwijl zij, met eene stem, die vaste overtuiging uitdrukte, sprak:

‘Teleurgesteld, dat is mogelijk; maar bedroefd, neen, moeder; daar wàar men het g o e d van den eene tegen den bruidschat der andere opweegt, scheidt men zonder hertzeer gelijk men zonder liefde te samen kwam. Maar wanneer men twee harten, die zonder berekening uit samenneiging zijn ineengevloeid, van elkander scheurt, dan werwekt men wonden die bloeden tot de dood.’

‘Irma, wat deert u?’ riep de moeder, ‘gij wordt bleek, en uwe vingers sidderen.’

Het meisje antwoordde niet, en mevrouw Blommaert sloeg het oog door het venster, langs den kant waar hare dochter de blikken gevestigd hield. Daar kwam de meester.

‘Zou Van Dale onze vriendschap zoo ver misbruikt hebben,’ dacht zij. ‘Zou hij ons kind... Doch neen! dat is onmogelijk, daartoe is hij een te regtschapen man.’

De dochter geloofde de gedachten harer moeder, voor wien zij nooit, buiten hare liefde voor Edward, een geheim had gehad, in de rimpelen die zich op haar voorhoofd vertoonden, te lezen.

‘Verdenk mijnheer Van Dale niet,’ sprak zij. ‘Ik ben het die hem verlok.’

De moeder sprong verschrikt van haren stoel op, terwijl zij riep:

‘Irma! waar heb ik dat ongeluk verdiend?’

‘Moeder, wilt gij dat ik geneze?’ vroeg het meisje, en zij liet het hoofd op de borst zinken.

Nu herrinnerde zich de bedroefde vrouw de bede die zij tot de Moeder Gods, bij de sponde van hare bijna zieltogende dochter, had gestuurd.

‘Smeek van uwen lieven Zoon het leven van mijn kind af, al leefde het slechts om mij te bedroeven,’ had zij onder eenen vloed van tranen der Troosteres der Bedrukten toegeroepen. En zou zij nu, bij het eerste leed dat haar kind haar aandeed, morren, als eene onwaardige kristinne?

Arme mevrouw Blommaert, wat moest zij doen. Aan hare zijde zag zij haar lijdend kind, en van den anderen kant wist zij dat haar echtgenoot nooit zijne dochter aan eenen schoolmeester zou geven.

Daar belde de onderwijzer.

‘Ik moet hem weg sturen,’ zegde de moeder, als sprak

zij tot zichzelve.

‘Laat hem komen,’ smeekte de dochter.

‘De meester is daar,’ riep de dienstmeid, nadat zij zachtjes op de deur had geklopt.

‘Dat hij wachte,’ snauwde de ontstelde vrouw.

‘Moeder, aan wie anders dan aan u mogt ik mijn hert openen,’ snikte Irma, ‘heb ik u daar niet aanstonds gezegd dat ik welligt nooit van u scheiden zou? Wanneer heb ik mij tegen uwen wil, of tegen den wil van mijnen vader, verzet? Wel heb ik de hand van mijnheer Haveland geweigerd; maar mogt ik dien man ongelukkig maken?’

Terwijl de dochter aldus sprak, verteederde allengskens de moeder. Zij dacht hoe zij, die veel rijker was dan haar echtgenoot, met hem trouwde, wanneer hij nog geen notaris, maar enkelijk kandidaat was. Een gevoel van dankbaarheid overstroomde eindelijk haar moederlijk hart.

‘Irma, laat mij uwe vriendin, uwe raadgeefster zijn;’ zegde zij. En zonder het antwoord af te wachten, riep zij den meester binnen.

Wanneer Edward in de tegenwoordigheid der twee damen verscheen was zijne houding noch gemaakt, noch gedwongen. De jongeling sloeg een langen liefdevollen blik, die echter de verwittigde moeder niet ontging, op zijne vriendin; maar in dien blik lag zoo veel eerbeid voor het meisje, dat hij voldoende was om de achting te herwinnen, die mevrouw Blommaart den meester vroeger toedroeg.

De onderwijzer stotterde een weinig, wanneer hij Irma geluk wenschte over de herstelling harer gezondheid; eene herstelling die hij echter betwijfelde; want het meisje zag er bleek en vervallen uit.

Het eerste antwoord van Irma op den gelukwensen van

den jongeling was een zoete glimlach, verder zegde zij:

‘Mijnheer Van Dale, binnen veertien dagen hernemen wij de muzieklessen.’

‘Het huwelijksplan is dus verschoven of verbroken,’ dacht de meester.

‘Nu kon ik echter aan de begeerte van u te zien niet langer weêrstaan,’ ging zij voort, ‘ik dank u voor den spoed waarmede gij aan mijn verzoek hebt voldaan.’

Mevrouw Blommaert rimpelde het voorhoofd, ‘het is inderdaad Irma die den meester en niet de meester die Irma verlokt heeft,’ dacht zij.

‘In alle geval, jufvrouw Irma, mogen wij de lessen niet te vroeg hernemen,’ viel de meester koel in. ‘Gij moet eerst ten volle genezen zijn.’

‘Mijnheer Van Dale, gaat gij met de Panddagen niet naar Brugge?’ vroeg Irma.

Noch de moeder, noch de meester verstonden waarom de kranke die zonderlinge vraag deed.

‘Wat zou ik te Brugge verrigten, tenzij ik u daar van dienst konde zijn;’ antwoordde de jongeling.

‘Dat is inderdaad het geval. Vader heeft mij eene nieuwe piano beloofd, en wie kan er beter dan mijn professor eens de Brugsche magazijnen rondzien, of er daar iets goeds, iets prachtigs te krijgen is?’

Er liep eene koude huivering door geheel het aanzijn van den minnenden jongeling.

‘Indien de piano eens een bruidsgeschenk van den vader ware,’ dacht hij. ‘Ach! zij zal toch trouwen.’

‘Het meubel van het kunststuk zou omtrent zoo breed moeten zijn als de opening dàar tusschen de schouw en het

venster, want hier willen wij de nieuwe piano zetten; hier op den planken vloer zal ze beter klinken dan in de achterkamer, en het is hier ook veel vrolijker,' sprak het meisje.

'Neen, zij trouwt niet,' dacht de meester nu. 'De notaris Haveland zal toch niet hier komen woonen.'

'Denkt gij ook niet, mijnheer Van Dale, dat wij hier te samen nog vele jaren muziek zullen spelen?' vroeg Irma.

'Ik hoop het,' stamelde de meester, en, te gelijk met de vrees over Irmas huwelijk, ontviel er hem een zware zucht.

'Zoo, gij zult te Brugge voor mij uitkiezen?'

'Volgaarne,' antwoordde de jongeling die gewis de vraag van de belangwekkende maagd met gevoeliger woorden had beantwoord, indien het bijzijn der moeder hem niet gehinderd had.

'En waar gij ook moet naar toe gaan, mijnheer, is naar den meikoopdag van baas Roelens, in den Ste Margriet-polder, hij valt juist op onzen jaarmerktdag, en dan hoeft gij geene school te houden,' zegde Irma.

'Hebt gij al eenen meikoopdag gezien?'

'Nog nooit,' antwoordde de meester.

'Ach kind! sedert meer dan een uur praat gij zonder ademhalen,' onderbrak de moeder. 'Kom, neem uw medecijn,' en zij hield het meisje een vollen lepel van den bitteren drank voor, dien de maagd zonder zuur zien innam.

'Denk niet dat ik ziek ben, omdat ik nog drankjes neem,' zeî de halfherstelde, 'ook schenkt verstrooijing meer levenskracht dan de beste artsenij. Mijnheer de professor, ik voel mij reeds veel beter sinds gij gekomen zijt. Wat ben ik blij over uw bezoek.'

'Irma, gij spreekt te veel, gij zult hoofdpijn krijgen,' zeî de bezorgde moeder; maar het meisje gaf daar geen

acht op.

‘Gij hebt nog geenen meikoopdag gezien,’ zoo nam zij weder het woord op; ‘en dat is toch het zien waard. Wel dertig dranktenten, en wel honderd kramen zal men opslaan; en barakken, en wafelkramen en p a t a t e f r i t e, zoowel als op den pand.’

De onderwijzer lachte ongeloovig, en nu nam mevrouw Blommaert het woord.

‘Inderdaad, meester, al wat Irma daar opnoemt, is er te zien. Ook krielt er het jong volk uit Zeeland, uit Vlaanderen en geheel het Brugsche Vrije in bonte zwermen dooreen.’

‘En gij zult eens zien de zeeuwsche meisjes uit het land van Tergoes met hare bonte rokken en gouden oorplaten, hare kanten mutsjes met lange keuvels,’ zoo nam de dochter der moeder het woord af, ‘maar wij mogen het niet al vertellen, gij moet het zien, mijnheer Van Dale. Onze twee klerken gaan er ook heen, ik zal hun zeggen dat zij u uitroepen.’

‘Het zij zoo, ik ga naar den meikoopdag,’ zeî Edward. ‘Langer mag ik u niet blijven vermoeijen, mejufvrouw Irma, dus tot na den meikoopdag,’

Irma stak hare kleine vermagerde hand naar den onderwijzer uit. ‘Wees zoo goed aan juffer Roosje te zeggen dat ik haar morgen op een tasje koffij verwacht,’ zegde zij. Ook mevrouw Blommaert noodigde de zuster van den onderwijzer tot het bezoek, en zoo namen de twee gelieven, onder het wisselen van een en liefdevollen blik, van elkander afscheid.

IX.

‘O liefde! hoeveel geluk stort gij op éenen oogenblik in der stervelingen hart!’ sprak de onderwijzer tot zich zelven, zoodra hij zich buiten het huis van den notaris bevond. ‘Vrees, angst en onzekerheid verdwijnen door eenen enkelen blik van het voorwerp dat wij beminnen. Liefde! gij zijt het die den grondsteen van alle grootheid legt; na God zijt gij de opperste magt. Laat thans al de rampen der aarde op mij nederdalen, ik zal ze trotseeren. Irma, gij hebt van mij eenen anderen mensch gemaakt.’

Edward ging de groote baan die naar zijne wooning leidde niet op; gansch in gedachten verslonden, sloeg hij een zijpad in, dat hem in het opene veld bragt. Geheel de aarde scheen hem te klein om getuige te zijn van zijn geluk. Zonder aan zijn huis, aan zijne zuster of aan den kleinen kweekeling te denken, slenterde hij de velden in. De zon was ondergegaan; allengskens werden de kleine mastboschjes, die tusschen de zaailanden lagen, donkerder; maar in zijn binnenste werd het immer klaarder. De hoop schilderde hem eene toekomst af, zoo schoon, zoo grootsch als er ooit een sterveling eene heeft bedacht. Maar in die toekomst die zijne verbeelding hem voortooverde, was het 't goud niet die de werktuigen in beweging bragt: het was de liefde die er alles in bezielde en beheerschte.

Reeds kleefden er dauwdroppelen aan de schoone hairlokken van den onderwijzer, en nog wandelde hij voort, altijd voort, zonder rigting en zonder doei. Plotseling bleef hij staan, om op den nachtegaal te luisteren, die in de nabij staande olmen zijn eerste minnelied aanhief. Als balsemdroppelen vloeiden de zoete toonen van den nachtzanger in Edwards gevoelvolle ziel.

Buiten Irma, herinnerde hij zich niets meer van al wat hij had gekend; weg was de wereld met al hare stofgoden, en alles was liefde, liefde zonder einde.

Eindelijk drong de nachtkoude door de dunne kleedij van den laten wandelaar. Eene ijzing doorrilde zijne leden, en die ijzing bragt hem tot de wezenlijkheid terug.

'Waar ben ik?' vroeg hij zichzelven af. Juist kwam de eerste maneschijn van achter de wolken.

'Sa, sa, nu herken ik de streek. Dàar staat de zwarte hoeve; ginds glinstert de Aardenburgsche kreek, en langs hier kom ik op de baan die naar W. leidt. Maar wanneer ben ik den polderdijk overgegaan? waarlijk ik herinner het mij niet.'

De jongeling bragt hef hoofd in rassche beweging; zijne hairlokken slingerden in den wind; het was als wilde hij zich wakker schudden uit eenen langen droom.

Haastig stapte hij naar het dorp W., en verder naar zijne wooning, waar Roosje sinds meer dan twee uren op de huisdorpel stond te wachten.

'Edward, wat is u overkomen?' riep de zuster zoohaast zij den wegblijver in het bereik harer stem zag. 'Wel, wat hebt gij mij verveerd gemaakt.'

'Verveerd, Roosje, en waarom?'

'Wel het is lang na middernacht, wat zeg ik, het is kwaart na één uur.'

'Onmogelijk, ik heb ten half acht het huis van den notaris verlaten; verder ben ik langs achter de mastboschjes de Bloemenheide wat opgewandeld, en nergens heb ik mij opgehouden; ook heb ik niemand ontmoet.'

'Ha! gij zijt in den avond gansch alleen langs de Bloemenheide geweest, nu begrijp ik het! Men zegt dat de Nachtelve in de Bloemenheide verkeert, en daar de menschen,

die laat op weg zijn, dikwijls doet verdolen. Edward, hebt gij niets gezien?'

'Volstrekt niets. Maar ik kan mij niet verklaren hoe het zoo laat is geworden: het is mij alsof ik eenen schoonen droom had gedroomd'

'Dat is onder de magt der Elve,' zeî Roosje, met zekerheid.

'Ik geloof dat het inderdaad eene schoone Elve is, die mijne zinnen heeft verdraaid,' glimlachte de broeder, aan Irma denkende, die hij schooner dacht dan de schoonste Elve uit de geestenweereld.

'Eene goede Elve,' zegt gij. 'Maar de Elven zijn allen goed; het zijn de Noren die booze schikgodinnen zijn: dat hebt gij immers in de oude sagen gelezen?'

'Maar, Roosje, daar gelooft ge immers niet aan?'

'En gij dan, Edwardje? Gij wilt het niet bekennen, omdat gij onderwijzer zijt, en dat het geloof aan het wonderbare regtstreeks tegen de grondslagen der opvoeding strijdt. Maar gij gelooft er ook wel aan. Al wie een weinig poëtisch gevoel bezit, gelooft gaarne aan Elven, en Noren, en Kabouters, en Gnomen, en Dwergen, en andere wonderbare dingen. Maar met al dat zitten wij nog in het donker.' En Roosje stak de kaars aan, wenschte haren broeder de goede rust, en het overige van den nacht droomde de brave zuster van de schoone Elve, die in de Bloemenheide zweefde.

X.

Eenige dagen later Avas het de meikoopdag.

Van in den morgen kwamen de tAvee notarisklerken den ondenvijzer uitroepen. De meester Avas bezig met Prudensken

les te geven, toen de heertjes binnen kwamen.

‘Gij moet het werk van mijnen kwreekeling eens zien,’ zeî de meester. ‘Wilt gij wel gelooven dat dit kind zoo goed de gewoone breuken kent, als de beste cijferaar uit het dorp?’

‘En schoon schrijven dan?’ riep Roosje, met hoogmoed.

‘Hij zou reeds bij eenen notaris kunnen werken,’ zeî de jongste der klerken. ‘Maar wat zijt gij eigenlijk met den knaap van zin, meester?’

‘Voor hem te zorgen als voor mijn eigen kind,’ antwoorde de onderwijzer.

‘Daar beginnen reeds de boerenwagens voorbij te schokken. Kom, meester, laat ons gaan,’ zeî een der klerken.

Edwrard, die reeds reisvaardig was, nam zijn rietstokje, en de drij kameraden trokken welgemoed naar den koopdag.

Reeds van buiten het dorp zagen zij al de wegen met volk bezaaid. Meer dan honderd rijtuigen, meestal polderphaëtons, dijsselcheezen, of riemkarrekens, zagen zij in min dan een half uur in de rigting der hoeve van boer Roelens.

Onderwege reed de bankwagen van den bierbrouwer van W., die door een tiental jonge meisjes en omtrent een gelijk getal moeders en kinderen was in beslag genomen, hen voorbij. Mietje Raveschoot stak het hoofdje van onder de wagenweit, om den meester te groeten; de zuster van den horlogiemaker en de dochter van den molenaar trokken hare oudjongedochterstronie in de beste plooi om de twee notarisklerken toe te lachen.

Op een kwaart uurs afstand van Roelens hofstede hoorde men reeds het geronk der vedels en het geklingel der handtrommels, en weldra moest Edward bekennen dat hetgeen Irma en mevrouw Blommaert van den meikoopdag hadden verteld, niet overdreven was.

De verkooping van het vee, van de meubelen, van hei landbouwersgerief en van de veldvruchten schenen slechts een toemaatje by het algemeen gewoel. Van in den morgend werd er gedanst, gesnoept, gevrijden gedronken. Tegen den middag waren het echter de vleesch- en palingkramen, de wafelhuizen en de p a t a t e f r i t e die de meeste neering hadden.

Op den grooten boomgaard zag men een honderdtal kringjes van vrolijke jongens en schalksche meisjes, op kleêrmakerswyze in het gras zitten. Hier haalde men gedroogde worst en wittebrood te voorschijn; daar gebakken zwijnenvleesch en roggenbrood; ginds hespenknuisten, en hier krentekoeken, terwijl men dàar slechts boterhammen van bruine poldertarwe uit den knapzak trok. Maar overal was het tafelkleed de groene, met madeliefjes doorzaaide, zode, en overal toonden de koopdaggasten eenen eetlust, waar de koning jaloersch zou van zijn.

Na den maaltijd sprongen de meisjes op, grepen de jongens bij den arm en riepen:

'Voort, aan den dans,' en zoo sprongen zij half in de maat naar de tent waar de vedels steeds voortronkten.

Onder de tent kozen de vlaamsche jongens zich een zeeuwinneken van over 't water, wier blauwe oogjes zoo zacht glommen als de gouden platen waarin haar albasten voorhoofd rustte, tot danseres uit; terwijl de zeeuwsche jongens uit het land van Axel en Tergoes, met hunne wijde broeken met zilveren knoopen, met korte vesten aan, en met het kleingerand hoedje in de hand, de vlaamsche polderboerinnen met opgeplooide kakenmutsen ten dans vroegen; en de heertjes uit Oost- en Westvlaanderen en Zeeland kozen zoo wel de protestanten met de karkasmutsen als de vlaamsche burgermeisjes met bonte gestrikte kornetten of de roodkakige boerinnen uit

het Brugsche Vrije, wier bruine oogen u zoo vurig tegenstralen, als de diamantsteenen uit het kruis dat aan eene gouden ketting van haren leliewitten hals daalt.

Zoo slingeren en huppelen, en springen en draaijen zij allen, heertjes en boeren, roomschen en onroomschen, in bonte zwermen dooreen; terwijl de vreugde van onder de zweetdroppelen op ieders gelaat straalt. Slechts eenige juffertjes uit Sluis, uit Sas van Gent of Tergoes, die er nogtans met hare kleedjes van bleeken jaconas, ligte mantiljes en niet bloemen bekroonde hoedjes zeer lief uitzien, trekken soms eens de lip op, en laten, wanneer een lustige landbouwer haar ten dans vraagt, wel eens: 'Ik ben nog voor vijf dansen g e ë n g a g e e r d ,' hooren. Neen, zelfs de meisjes uit het arrondissement Eecloo, die des morgens de laken mantelkap tot over den neus laten zinken, zien op den meikoopdag zoo nauw niet, hoe wei zij, de onervarenen, gedurig den dans verbrodden.

'Toe, meester, laat ons ook eens dansen,' zei de oudste klerk van den notaris Blommaert, terwijl hij den onderwijzer vooruit trok; 'neem gij dat boerinnetjen met bontgestreepten rok, dat u al zoo lang staat aan te zien.' En hij wees Edward een meisje uit het noorden van West-Vlaanderen, wier wangen frisscher waren dan de liefelijkste bengaalsche roos, terwijl de kleur van haar voorhoofd aan wit doorschijnend porselein geleek.

'Het mag niet zijn, vriend,' antwoordde de meester, terwijl hij de handen van den schrijver losmaakte, en hij trok bij dit 'h e t m a g n i e t z i j n' een gezigt dat te kennen gaf, dat hij, die het onderwijzers-diploma van eersten rang bezit, ook wel eens lust in het dansen kan krijgen.

'Toe, meester, laat u gezeggen.' plaagde de klerk.

‘Ik mag, ik wil niet,’ antwoordde de onderwijzer streng, terwijl hij zijn jeugdig gelaat in de eerbiedwaardigste plooi trok, die hij er, in de tegenwoordigheid van zoo veel vreugde, aan geven kon.’

‘Meiskens hé! Tonia Proost, Mietje Raveschoot, waar zijt gij?’ klonk plotseling de stem van den dikken brouwersknecht, die den bankwagen van de brouwerin had gevoerd. ‘Meester, waar zijn ze? De kinderen beginnen lastig te worden, en de bazin wil vertrekken.’

Nu kwamen de meisjes bezweet van den dans. De veertigjarige Tonia Proost hing nog aan den arm van eenen polderknecht met trompetterskaken, en op den schouder der vijf-endertigjarige molenaarsdochter met de kwezeltronie, lag de breede hand van eenen visscher uit Breskens.

Mietje Raveschoot had haren danser laten gaan. ‘Reeds afrijden,’ zegde zij. ‘Meester, als het u belieft, zie eens op uwe horlogie hoe laat het is.’

‘Half vijf,’ antwoordde de meester.

‘En wanneer wandelt gij af, meester?’

‘Gelijk het gezelschap het schikt is het mij wel, wanneer ik tusschen negen en tien te huis ben, zal Roosje niet kijven.’

‘Tusschen negen en tien te huis, dat gaat ons,’ riep Tonia Proost, op vrolijken toon. ‘Wij trekken met de jongens van W. te voet af.’

‘Meester, wilt gij ons in uw gezelschap?’ vroeg Mietje Raveschoot, met een vriendelijk gezigtje.

‘Jawel,’ antwoordde de meester even vriendelijk.

‘Kom, Mietje, de meester wil toch zijne beenen niet verzwakken, laat ons dansen,’ zeî de deftige notarisklerk, terwijl hij den arm van het lieve meisje vatte; en de onderwijzer sloeg, met een lachend gezigt, den eersten schrijver

van Irmas vader gà, die met Mietje Raveschoot naar den dans trok.

Intusschen had de brouwerin zich met hare kleinen in den bankwagen gezet, die veel ligter bij de afreis dan bij de opreis woog; want buiten de twee buurvrouwen, die elk eenen grooten zuigeling op den arm hielden, had zij slechts hare schreiende kinderen bij zich.

Polidoorken, dat arm kind, had te veel siropknuisten geëten, en geheel zijn beste kleed bevuild, en moeder had gekeven. Ursulaken had de vermiljoen van de kaken harer nieuwe pop gelekt; nu wilde ze niet meer blozen, en daarom schreide het kind, al had het nog de drij vierden van eene gesuikerde wafel in de hand. Petrusken had een wiel van zijn speelwagentje van drij stuivers verloren, en daarom schreide hij nog luider dan Polidoorken en Ursulaken; en moeder was lastig, zij verklaarde ronduit dat zij een andermaal zonder de kinderen naar den meikoopdag zou gaan.

Om zes ure sprak de onderwijzer tot zijne kameraden:

'Vrienden, laat ons de meisjes bijeen roepen, het wordt hoog tijd.'

Ja, eer wij in alle kappellekens nog eens naar geweest zijn, brengen wij den avond te huis,' zeî de eerste notarisklerk. En weldra was het gezelschap bij een koekenkraam vergaderd, waar ieder wat lekkernij voor de te huis geblevenen moest koopen. De meester kocht, onder andere, eenen grooten lekkerkoek voor Prudensken, en een pak karamellen met mooije nederduitsche briefjes in, voor Roosje.

In groep en allen door elkander sprekend, trok het W^{sche} gezelschap voort tot Aardenburg. Hier dronken zij hollandschen jenever met broodsuikerklontjes, en immer vrolijker werd er gepraat, en immer liefelijker werd er gelachen; en

wanneer de koopdaggasten uit de laatste Aardenburgsche herberg traden, gingen, zonder dat zij het bijna zelf bemerkten, de jongens en de meisjes twee en twee.

Mietje Raveschoot had zich aan de zijde van den meester geschaard, en bood hem gedurig suikermuntjes aan; doch de meester werd door al die zoetigheid niet minnelijker, hoewel de woorden die het meisje hem toesprak meer en meer teederheid verrieden.

De avond was gevallen, de hemel was helder blauw, een liefelijk zuiderwindje speelde in de jeugdige boombladeren, en de door den meidauw besproeide veldbloemen balsemde de lucht.

Weldra was Edward gansch sprakeloos; hij hoorde zelfs de zoete woorden van zijne gezellin niet meer, die dat zwijgen te haren voordeele uitlegde.

De gevoelvolle jongeling was onder den indruk van dien schoonen avond nogmaals in droomerij gevallen; zijne ziel zweefde met Irma in het paradijs.

Terwijl Mietje Raveschoot en de meester traagzaam en zwijgend voortgingen, stapten de overige koppelen in luid gesnap vooruit. Eensklaps legde Mietje de hand op den arm van den jongeling, en sprak:

‘Hoor, de nachtegaal zingt.’

Edward trilde, en sloeg de oogen in het rond. Hier stond het zwart mastboschje; ginds zong de nachtegaal in de hooge olmen, en daar lag de bloemenheide, daarnevens de kreek.

Juist viel de maan op eenen visschersboot die in volle zeil over de kabbelende kreek danstte. Het blanke, door den wind bewogen, zeil van het vaartuigje scheen den jongeling het witte golvenkleed der Nacht-Elve te zijn, die op eenen stroom van diamant naar de Bloemenheide zweefde. Nogmaals leefde de

droomer in het ideaal gebied, waarin hij zoo zalig was.

Reeds was het overige gezelschap het zwijgend paar ver vooruit, maar sinds lang had Mietje voettreden achter zich gehoord. Plots klonk uit den rij der voorloopers de snijdende stem van Tonia Proost.

‘De meester en Mietje Raveschoot blijven achter uit. Wat doen zij alleen aan het mastbosch?’

‘Wien berispt gij,’ riep de persoon, wiens treden Mietje Raveschoot had gehoord. ‘Wat hebt gij op te merken, wij zijn immers met drijen.’ De verdediger was de eerste klerk van mijnheer Blommaert, die in Aardenburg een weinig vertoefd had bij eene oude kennis, en op een draafje tot hij de meester en Mietje in het zigt kreeg had geloopen, en zoo sinds meer dan een uur het zwijgend paar volgde.

De booze Tonia, die sedert lang eenen pik op den meester had, en de vertrouwelinge van meester Savé was, beet zich op de lippen.

‘En toch zal morgen geheel het dorp weten dat de onderwijzer met Mietje Raveschoot juist aan het mastbosch achter bleef,’ preutelde zij.

De meester, de klerk en Mietje voegden zich nu bij het overige gezelschap, en, onder vrolijk gesprek en luidruchtig gelach, bereikte men het dorp.

XI.

In den vroegen morgen van den volgenden dag begaf de kwaadaardige Tonia Proost zich naar de wooning van meester Savé.

‘Kozijn,’ zegde zij, ‘ik moet u iets vertellen, waarvan

de haren u zullen te berge rijzen. Luister: gisteren kwamen wij met een gezelschap van zeventien persoonen van den meikoopdag, en verbeeld u, juist aan het mastboschje blijft meester Van Dale met Mietje Raveschoot achter.'

'Maar dat is eene daadzaak,' riep meester Savé met blijdschap uit. Eene daadzaak die duizend franken waard is, eene daadzaak die twintig jaren mijn leven verlengt,; nu zal hij wel d é c a m p e r e n .

'Excuseer, nichte Tonia, ik loop eens gauw tot bij kozijn Van Raveschoot,' en de meester drukte den bolivardhoed, dien hij van den morgen tot den avond op het hoofd hield, vaster op zijnen kalen schedel.

Wanneer meester Savé een eindje ver de straat op was, bemerkte hij dat hij klompen aan de voeten, en geen bril op den neus had. Zou hij wederkeeren?

Bah! dat kwam er zoo nauw niet op aan; men kende hem immers wel, en daarbij de boodschap was haastig.

Baas Raveschoot was juist bezig met van op den dorpel zijner wooning een vet zwijn te beschouwen, dat men naar den naburigen slagter bragt, wanneer meester Savé hem in zijne bespiegeling kwam stooren.

'Ik moet u spreken,' zei Savé, buiten adem.

'Wat is er gaande, kozijn?' zei de kruidenier bedaard, 'gij ziet er zoo verdraaid uit,' en hij ging met den meesterin de kamer.

'Kozijn, er hangt een sperwer over uwe wooning, om uwe dochter te grijpen. Pas op, pas op! God geve dat het niet reeds te laat zij.'

'Kozijn, gij verschrikt mij, wat is er gebeurd?'

'Gebeurd! wat er gebeurd is, kozijn, weet gij het niet? Uw Mietje is gisteren naar den meikoopdag geweest, en is met

meester Van Dale aan het mastboschje achter gebleven, verstaat ge wel?' En Savé kneep zijn een oog toe.

'Zijt ge daar zeker van?' zei Raveschoot met bevende stem. 'Mietje! Mietje, waar zijt gij?'

'Zoo haastig niet, kozijn, laat mij u de zaak uitleggen, zoo als ik ze uit eenen treffelijken mond vernomen heb. De meester zoekt uw Mietje te verleiden, om haar gemakkelijker tot vrouw te krijgen, en verder met uwe duiten den heer te spelen.'

'Hij, mijn Mietje krijgen! Hij, met mijn zuur gewonnen geld den heer spelen. Wat meent hij dan? Ik heb gezorgd en gespaard, en gewrocht gelijk een paard; en ik zou een vreemdeling het zuur gewonnen geld moeten zien verbrassen, wat peis-je?' En als of de gedachte aan het gemis van zijn geld hem woedend maakte, verpurperde zijn gelaat, terwijl hij uitriep:

'Zoo lang ik leef krijgt mijn Mietje geen oordje, geene duit, geen negenmanneken.'

'Bedaar, vriend, bedaar, kozijn,' streelde Savé, 'de zaak is te verhelpen. Neen, zoo ver mag het niet komen, wij moeten dien kerel hier weg krijgen, daar ligt de knoop. Gij zijt raadslid, doe klagt aan den burgemeester, opdat men de zaak voor den Gemeenteraad brenge, en meesterke Van Dale, uit hoofde van onzedig gedrag, zijn ontslag geve, v o i l à t o u t.'

'Maar dan wordt de schande van mijne dochter publiek,' riep Raveschoot.

'Is zij het nu niet? Kozijn, zou er wel een doove in W. zijn die het geval niet kent? Wat, zij komen met zeventien van den koopdag; aan het mastboschken blijft er een koppelken achter, en er zou niet gepraat worden; a l l o n s d o n e.

Maar het wordt mijn tijd, ik heb mijn pligt gekweten; v o i l à t o u t .'

'Men moet het ijzer smeden terwijl het heet is,' zei Raveschoot; ik ga regt naar den burgemeester.

'A l a b o n n e h e u r e ! dat is gesproken, kozijn, zei meester Savé, aangedaan.' De eer der familie hangt er van af.' En terwijl de meester regts omkeerde, sloeg de kruidenier links de straat op, naar het huis van den burgemeester.

Den dag na den meikoopdag zat mevrouw Blommaert nevens hare dochter bij het venster te naaijen. De nieuwe piano was den dag te voren aangekomen, en reeds had er Irma een stukje op gespeeld; de twee vrouwen hadden reeds lang over het prachtig en welluidend muziektuig gesproken, en nu viel ook het gesprek zeer natuurlijk op hem die het had uitgekozen. Men sprak van meester Van Dale.

'Hoe meer ik er aan denk, Irma,' sprak de moeder, 'hoe meer ik overtuigd ben dat gij den meester moet vergeten. Ja, die rampzalige liefde die u reeds een der voordeeligste partijen van Vlaanderen deed ontzeggen, moet gij uit uw hart rukken, al kost het u geweld. De mensch kan alles; met vasten wil en beradenheid doet men wonderen. Welaan, mijn kind, bewerk dan ook met eenen vasten wil uw eigen geluk.'

'Maar ik heb mijn geluk bewerkt, moeder, ik heb mijnheer Haveland afgezegd.'

De moeder schudde het hoofd.

'Ik heb de betrekking tusschen u en den onderwijzer langs alle zijden ontleed, en nergens zie ik eene goede uitkomst. Daarbij, ik mag die verhouding tusschen u en hem niet gedoogen; de dochter die de neigingen van haar hart voor hare moeder verbergt is pligtig; maar de moeder die met hare dochter samenspant om die neigingen voor den vader te

verbergen, zondigt.

‘Moeder, gij beschouwt de betrekking tusschen mij en mijnheer Van Dale niet uit het ware oogpunt. Zonder de volledige toestemming mijner ouders, begeer ik hem niet tot echtgenoot, hoewel ik nooit eenen anderen gemaal zal nemen. Ook moet de betrekking tusschen hem en mij louter broederlijke en zusterlijke liefde zijn.’

‘Kind, gij beredeneert eene zaak die voor geene beredeneering vatbaar is. Ik moet vader onderrigten.’

‘Neen, lieve moeder,’ smeekte Irma, ‘zie eens hoe ik mij jegens h e m en hoe hij zich jegens m i j gedraagt, en zoo gij ooit iets opmerkt dat u mishaagt, verwittig dan mijnen vader.’

‘Ik zal nog een weinig geduld hebben, maar ik doe u geene belofte,’ antwoordde de moeder.

Hiermede werd het gesprek door de komst van den notaris afgebroken. ‘Ik breng u nieuws!’ zeî de brave huisvader.

‘Nieuws?’ vroeg de moeder.

‘En nog al aardig nieuws; de onderwijzer gaat met Mietje Raveschoot trouwen.

Mevrouw Blommaert verbleekte, en Irma lachte.

‘Dat zou ik willen zien,’ zei het meisje.

‘Hoe zijt ge dat te wete gekomen?’ vroeg de moeder.

‘Er is dezen middag in den gemeenteraad van gesproken; doch ik heb het bij den horlogiemaker vernomen. Wanneer ik de waarheid heb hooren zeggen, is de zaak op nog al eene zonderlinge wijze op den meikoopdag afgedaan.’

Hier klopte de eerste klerk zachtjes op de deur, en vroeg:

‘Mag ik de stukken naar de registratie zenden, mijnheer?’

‘Hoor eens hier,’ zei mevrouw Blommaert tot den schrijver. ‘Gij zijt met den meester naar den koopdag geweest; wat is er nu van, gaat hij met Mietje Raveschoot trouwen?’

‘Zwijg van de kommeeren.’ sprak de klerk, veel luider dan hij gewoon was, ‘ik heb dezen middag bijna voor die zaak gevochten. Verbeeld u, dat ik den meester in den ganschen dag geene tien minuten uit het oog verloor, en vandaag vertelt men van hem de schandaligste dingen. Maar men kent de drijfveêren van die kwaadwilligen; het zijn de vrienden van meester Savé, de vijanden van het goed onderwijs die mijnheer Van Dale poogen weg te krijgen.’

‘Mijnheer Van Dale zal ook die moeijelijkheid te boven komen,’ zei Irma. ‘Maar hoe kwam die zaak vóor den gemeenteraad?’

‘Dat heeft die domme Raveschoot gedaan. De boerenkiezers moesten ook zulk een kerel in den raad steken. 't Is schande!’

‘Het is zeker eene stoute daad, eenen onderwijzer in den gemeenteraad als een zedeloos mensch aan te klagen; maar hoe stemt dit met het huwelijk van den meester en Mietje overeen?’

‘Allemaal kommeerderij en kwaadwilligheid,’ zei de klerk.

‘Die vlaag zal later wel opklaren,’ sprak Irma, en zij begon veel rasser te naaijen dan zij gewoon was.

Wanneer de onderwijzer met Prudensken aan de hand op den dag na den meikoopdag uit de school in de keuken kwam om te middagmalen, vond hij Roosje zitten weenen.

‘Wat is er gebeurd, Roosje?’ vroeg de meester.

‘Wat er gebeurd is, ach! Edward, hoe hebt gij u zoo

kunnen vergeten?' nokte het meisje. 'Ach! zoo in eens al de vruchten van uw lange jaren studie, al den glans van uw zedelijk leven te niet doen. Och God! het is te veel.'

'Maar, zuster, waarop zinspeelt gij, ik versta u waarlijk niet.'

'Wat hebt gij gisteren met Mietje Raveschoot uitgezet?'

'Ik? gij drijft den spot met mij, Roosje, schep de soep op, en laat ons eten. Bid, Prudensken.'

'De kleine zegende zich, en bad met luider stem; maar de toonen van het gebed ontroerden meer en meer het geschokt gemoed der zuster; nu stegen hare kreten in luide klanken met het gebed op.

'Prudens, ga eens eenen oogenblik in den tuin wandelen,' zei de meester; 'en, Roosje, zeg eens duidelijk wat ge mij ten laste legt.'

'Denk niet dat ik alles geloof, broeder,' zegde zij. 'Maar waarom bleeft gij aan het mastbosch met Mietje Raveschoot achter? Nu leggen de kwaadwilligen uw gedrag ten slechte uit. Menschen die hier nooit den voet in huis hebben gezet, komen nu, onder een of ander voorwendsel, mij het schandaal in het aangezicht wrijven. Baas Raveschoot heeft zich aan den burgemeester beklaagd, en u als zedeloos mensch aan den gemeenteraad overgedragen. Ach! nu is uwe onderwijzersloopbaan opgedolven, uw geluk verbroken.

'Zuster,' antwoordde de onderwijzer, na eene poos zwijgens,' ik ben onschuldig, daarom kan de laster mij wel genaken, maar niet ter neder slaan; doch de beproeving is hard.' En terwijl de jonge man aldus sprak, schoten zijne oogen vol tranen.

Hij dacht aan Irma, aan de geliefde zijner ziel. Wel zal zij dien laster niet gelooven,' dacht hij, 'maar reeds was de

afstand die ons scheidde bijna onmetelijk: en nu?'

'Wat zullen de vrienden van meester Savé zich van blijdschap in de handen wrijven!' zeî Roosje.

'Wat is het stoffelijk verlies, in vergelijking met het zedelijk ongeluk?' riep de meester, die plots van toon veranderde, in gramschap opsprong, en uitriep:

'Zij die dit uitstrooiden hadden een doel, en dit doel zal ik ontdekken.'

'Maar ziet gij, zuster, hoe meer de weereld tegen ons is, hoe meer wij ons aan elkander moeten vasthechten. Hebt gij den moed om aan mijne zijde den vijand stout in de oogen te zien?'

'Heb ik dit niet reeds getoond, wanneer het ons slecht ging?'

'Welaan, zuster, het regt is aan onze zijde; weêr moge de kamp dien wij te strijden hebben hard zijn, op het einde blijft toch de zege aan ons.'

In den namiddag ontving de gemeente-onderwijzer het bezoek van den burgemeester.

De welwillende ambtenaar kwam zelf den meester onderrigten over de klagt die baas Raveschoot aan het gemeentebestuur had gedaan, en tevens een voorstel doen, waardoor Edward de familie Raveschoot en al de weldenkenden der gemeente zou bevredigen.

'Ik zal trachten baas Raveschoot zoo verre te krijgen, dat hij in uw huwelijk met zijne dochter toestemt,' sprak de magistraat.

'Maar gij denkt toch zeker niet, dat die uitstrooijingen waarheid zijn. Neen, heer burgemeester, er bestaan even zoo veel liefdebetrekkingen tusschen Mietje Raveschoot en mij, als tusschen mij en de erfprinses van Spanje.'

‘Maar van waar komt dit gerucht? Het zullen waarachtig weêr de achteruitkruipers zijn, die niet uwen persoon, maar den g e m e e n t e - o n d e r w i j z e r in ongenade willen doen vallen.’

‘Dit zal aan den dag komen,’ antwoordde de meester, ‘ik zal baas Raveschoot voor den regter herstelling van eer vragen. Neen, daar blijft het niet bij.’

‘Er is reeds te veel gerucht gemaakt,’ sprak de burgemeester; ‘laat mij regter in deze zaak zijn. Ik zal baas Raveschoot dwingen mij te zeggen, wie hem aangeraden heeft die klagt aan den gemeenteraad te doen. Zulk een man doet dit niet uit eigen beweging, daar zit iemand achter de gordijn.’

‘Dat is zeker,’ antwoordde de onderwijzer.

‘Betrouw op mij, vriend,’ hernam de burgemeester, ‘de wandeling naar den meikoopdag zal misschien meer licht op den waren toestand onzer gemeente-school spreiden, dan de vorige drij jaren waarneming. Vaarwel, meester,’ zeide hij, den onderwijzer vriendelijk de hand drukkend; ‘binnen kort zien wij elkander weêr.’

XII.

Op den eersten zondag na den meikoopdag stond, voor de eerste maal sinds twintig jaren, het kaarttafelken bij baas Raveschoot niet gezet, wanneer de vespers gedaan waren, hoewel Meetje moeije op hare gewoone plaats tusschen het venster en den haard zat. Ook het dochterken van den koster was aangekomen; maar wanneer zij vernam dat er niet gespeeld werd, en dat Mietje, die alleen op haar slaapkamerken zat, verzocht had niemand bij haar te laten, was het goede kind met tranen in de oogen weder naar huis gekeerd.

Eindelijk kwamen ook Tonia Proost en de molenaarsdochter met een schijnheilig gelaat de deur in.

‘Waar is Mietje?’ vroeg Tonia, verbaasd rondziende, ‘en het tafelken is nog niet gezet.’

‘Het tafelken is nog niet gezet,’ snauwde Meetje moeije na. ‘Hoe durft gij, die hier meer verdriet hebt in huis gebragt als er in de geheele parochie van W. is, hier nog van kaarten spreken?’

‘Ik hier verdriet in huis gebragt?’ antwoordde Tonia, eenen stap achteruittredend, terwijl zij de hand op het hart drukte. ‘Ik, Meetje moeije, ik?’

‘Ja, gij. Gij zijt het die geroepen hebt, wanneer gij van den koopdag kwaamt: ‘Wat doet de meester en Mietje Raveschoot alleen aan het mastbosch?’ Gij zijt het die des morgens vroeg naar meester Savé zijt geloopen. Meent gij misschien dat wij dat allemaal niet weten, Tonia. Doch goede christenmenschen dragen geenen haat, blijf uit ons huis en daarmeê effen.’

De twee kommeeren zagen waarschijnlijk geene kans om de zaak met de oude vrouw weêr in het goede te klappen; want zij keerden zich om, en gingen de deur uit.

‘Waarom moest Mietje het hoofd zoo hoog in de lucht steken, en eenen lakenschen mantel van honderd twintig franken koopen, terwijl de onze er maar negentig kost?’ zei de molenaarsdochter.

‘Waarom moest zij zoo zot achter het meesterke loopen, die toch met haar niets wil te stellen hebben?’ antwoordde Tonia. En op dien toon voortsprekende, ging het vriendinnenpaar deur uit en deur in, om een nieuw kaarthuis, of liever een nieuw kommeerhuis te zoeken.

Ook in den Gouden Leeuw werd er dien namiddag met

volle monden van den meikoopdag, van Mietje Raveschoot en van den meester gepraat.

Hier zat de graankooper, die eenen pik op den onderwijzer had, omdat deze aan zijne Salia niet wilde denken, knie aan knie met zijnen vriend boer Hutsebout te vezelen, wanneer juist, gelijk op den dag dat de gemeente-onderwijzer de eerste maal in het dorp kwam, meester Savé binnentrad.

'Waarachtig! daar is onze oude vriend, zei de graankooper.' Meester, wij waren juist bezig met van u te spreken.'

'Van mij?' vroeg Savé lachend.

'Of, liever, van meesterke Van Daele en Mietje Raveschoot.

'Ja, die twee zijn aan het o r d r e d u j o u r ,' zeî de meester.

'Weet gij nog wel, vrienden,' ging hij voort, terwijl hij den vooruitgebragten wijsvinger bewoog, als ware hij bezig niet zijne leerlingen eene plegtige vermaning te geven: 'Weet gij wel, wat ik u hier, wanneer de meester in het dorp kwam, van hem gezegd heb?

'Maar gij hebt toen zoo veel gezegd,' zeî de graankooper, 'welk gezegde bedoelt gij?'

'Ik zegde u: Eer er vijf volle jaren verloopen zijn, weet men op W. van dat meesterke niet meer te spreken. Thans gaat mijne voorzegging bewaarheid worden. De zedeloosheid van den kinderbederver is aan den dag gekomen; welhaast zullen wij van den ellendigen vreemdeling verlost zijn.

'Meester, dat valt goed uit,'' zeî baas Hutsebout, 'de andere vertrekt juist wranneer gij bezig zijt met uw huis op te trekken, om er eene kostschool van te maken.'

'Denkt gij dat ik de konkurrencie van zulk eenen man

moet vreezen? Ik heb het u nog gezegd: kan hij teekenen met de pen? Kan hij jaarschriften en zonnewijzers maken? Kan hij rijmen? Hi! hi! hi! het is belachelijk, en dat geeft zich voor schoolmeester uit.'

'En zou hij er wezenlijk van door trekken?'

'Wat staat er hem te doen? Mietje Raveschoot krijgt hij niet; de burgemeester, die het te voren altijd voor hem aantrok, is thans zijn grootste vijand; bij den notaris heeft hij ook zijne laatste erwten geëten, en binnen zes weken staan de schoolbanken zonder leerlingen.'

Juist had meester Savé uitgesproken, wanneer de burgemeester verscheen, en eene pint bier vroeg. Korts daarna kwam de gemeente-onderwijzer, en vroeg ook een glas bruinen.

De burgemeester ging Van Dale vriendelijk de hand schudden, en zei:

'Willen wij den billard laten beslissen wie van ons beide de twee pinten betaalt?'

'Het zij zoo,' was het antwoord, en de twee vrienden gingen aan het spel.

'Ziet ge daar vijandschap in?' zeî de graankooper onder de klep van den bolivardhoed, dien de meester in de hevigheid van het gesprek op één oor had geschoven.

'Oogverblinding! louter oogverblinding,' zeî de meester.

'Wie kent er nu nog menschen?' zei boer Hutsebout.

'Zoo gaat het in de weereld,' bemerkte de graankooper.

De drij door de tegenwoordigheid der billardspelers in het gesprek gehinderde vrienden, ledigden hunne glazen, en gingen verder voort.

Toen trok de burgemeester den onderwijzer ter zijde en

sprak: ‘Baas Raveschoot heeft bekentenissen gedaan. Het is meester Savé die hem de zaak op de schandaligste wijze heeft uitgelegd. Wat de klagt aan het gemeentebestuur betreft, deze geschiedde door opstoken van...’ en hij noemde twee namen die den onderwijzer een pijnlijk ‘Is 't mogelijk?’ deden uiten.

Des avonds vertelde de notaris Blommaert aan zijne echtgenoote op welke wijze de beleedigingen aan den gemeenteonderwijzer waren geschied; er bijvoegende, dat hij voornemens was den jongeling meer en meer te ondersteunen.

Mevrouw Blommaert nam deze gelegenheid te baat om haren echtgenoot van de liefde die hunne dochter den onderwijzer toedroeg te onderrigten.

‘Blommaert,’ zegde zij, ‘sinds een achttal dagen had ik u iets moeten bekend maken, waar ik nauwelijks moed toe heb:’

‘Onze Irma bemint meester Van Dale.’

De notaris rimpelde zijn hooggewelfd voorhoofd.

‘Irma bemint meester Van Dale!’ herhaalde hij, met doffe stem.

‘Welk een ongeluk? Maar de notaris Blommaert zal het slagtoffer niet zijn van den huichelaar Van Dale. Hij rekene er op,’ ging hij voort, terwijl zijne oogen van gramschap straalden.

‘Vriend, oordeel niet te voorbarig,’ onderbrak zijne gade, met zoete stem. ‘Wij zijn den meester wegens zijn voorzichtig gedrag dank schuldig. Het is onze dochter, die de eerste aanleiding tot de wederzijdsche genegenheid heeft gegeven, en welk een jongeling zou onze Irma kunnen wederstaan?’

De notaris wandelde verscheiden malen in diepe gedach-

ten de kamer op en af. Eindelijk sprak hij:

‘Ik had het huwelijk met mijnheer Haveland met geweld moeten doordrijven. Het is nog niet te laat: van morgen af knoop ik de betrekking weder aan; en eer eene maand verloopen is, zal onze Irma de echtgenoote van den rijken en achtingswaardigen notaris Haveland zijn.’

‘Maar gij zult ons kind toch niet dwingen, vriend lief?’

smeekte de vrouw.

‘Waarom niet? vermits zij haar eigen geluk niet begrijpt.’

‘Wees voorzichtig, onze Irma is een zwak, teergevoelig schepsel;’ waarschuwde de moeder.

‘Zwakheid en gevoeligheid zijn de twee stokpaarden der vrouwen welke zich in bezwaarlijke omstandigheden bevinden, met deze overschrijden zij de moeijelijkste hinderpalen, maar ik zal mijn pligt vervullen; het heil des kinds ligt in den wil van den vader opgesloten. Irma zal de gade van mijnen vriend Haveland worden, en weldra zal zij mij haar geluk danken, en de strengheid vergeven die ik jegens haar heb gebruikt.

‘Vriend, gij wilt eenen verkeerden weg inslaan.’

‘En waarom? Omdat ik geen kind met de kinderen speel. Waar is toch heden uw oordeel, uw verstand? Vrouw, gij weet hoe lief ik u heb; gij weet hoe gaarne ik uwe opmerkingen aanhoor; doch ik verbied u, nog ooit een woord van Irma en den schoolmeester te gewagen. Het is toch wel de eerste maal mijns levens dat ik iets gebied of verbied; doch ditmaal is het een gebod.’

‘Mag ik u eene aanmerking maken?’

‘Waartoe zou die dienen. Wat ik besloten heb, zal gebeuren.’

‘Herinnert gij u nog al de omstandigheden van ons huwelijk?’ sprak mevrouw Blommaert, met gebroken stem en nedergeslagen blik. ‘Herinnert gij u de strengheid mijner broeders, die eindelijk mijne moeder in hunne meening deden deelen. Herinnert gij u nog dat ik mijne oude, goede moeder de toestemming tot ons huwelijk heb afgedwongen?

De herinnering aan deze omstandigheid, waar geen der beide echtgenooten sinds hunnen huwelijksdag hadden van gewaagd, maakte eenen pijnlijken indruk op den notaris.

‘Waar wilt gij met uwe aanmerking heen?’ vroeg hij, half verteederd.

‘U herinneren wat men in dergelijk geval met dwangmiddelen wint. De kinderen volgen ligt den weg dien hunne ouders hebben voorgegaan.’

‘Is dit een verwijt?’ vroeg de notaris, terwijl de blik, dien hij op zijne echtgenoote wierp, zelf een verwijt was.

De vrouw hief hare, van tranen stroomen de, oogen naar beuren gemaal op.

‘Bijna twintig jaren zijn wij getrouwd, en nog nooit hebben wij een oneenig woord gewisseld,’ stamelde zij. ‘En zullen wij nu, dat wij al de vereende kracht onzer liefde behoeven, de tweedragt over het lot van ons kind doen beslissen? zullen wij.....’ verder kon de ontroerde moeder niet; hare woorden gingen in een luid gesnik verloren.

Deze tranen waren de eerste smartdroppen die de notaris Blommaert zijne lieve gade had doen storten. Ook vielen zij als lavende hemeldauw op zijn brandend gemoed.

In één oogenblik vloog hij tot zijne vrouw die op de sopha zat, terwijl hij nog altoos zijne ongestuimige kamerwandeling voortzette.

‘Vaag die tranen af,’ riep hij, en hij sloeg de armen

over den hals der geliefde. ‘Irma is uwe dochter: misschien zal de zachte hand der moeder haar beter dan de krachtige wil des vaders tot de haven des geluks leiden.’

Nu hief de goede moeder het betraand gelaat, dat tegen den kloppenden boezem van haren echtgenoot rustte, langzaam op. ‘Vriend,’ zegde zij, ‘denk niet dat ik onze eenige dochter de vrouw van eenen schoolmeester wil zien worden. Het plan, dat ik u voordragen wil, is, dunkt mij, het eenige wat ons daarvoor behoeden, en het geluk van onze Irma redden kan. Ons kind heeft mij tot vertrouwelinge gekozen: ik weet alles, en hierdoor kan zij mij in mijne waakzaamheid niet bedriegen. Laten wij den meester de lessen geven als voorheen; want hij verdient onze achting; ondertusschen blijf ik altoos aan de zijde van Irma, om langzamerhand, zonder dat zij het bemerke, de betrekking van onze dochter en den onderwijzer tegen te werken. Ook mag Van Dale de eenige man niet zijn, met wien Irma in aanraking komt. Wij moeten haar wat verder de wereld inleiden, haar nieuwe verstrooijingen bezorgen; en zoo zullen tijd en omstandigheden bewerken hetgene wij vruchteloos door dwangmiddelen zouden beproeven. Gij, lieve man, blijf met den onderwijzer op denzelfden voet; ga noch vóor noch achteruit in uw verkeer; en laat vooral noch aan Irma noch aan den meester merken dat gij iets van hunne liefdebetrekkingen vermoedt; zoo handelende, behoudt gij, des noods, al de kracht van uw vaderlijk gezag.’

‘Het zij zoo,’ antwoordde de notaris, terwijl hij de hand zijner gade vast tusschen de zijne sloot. ‘Daar de meester steeds jegens ons als een grootmoedig jongeling heeft gehandeld, mogen wij hem ook niet als een schelm buiten ons huis sluiten.’

Indien meester Van Dale had geweten wat er dien namiddag in de gemeente over hem gepraat werd, en daarbij eenen blik op de eerstkomende jaren had kunnen werpen, gewis ware de jongeling onbekwaam geweest om de lastige taak te vervullen die hem verbeidde. Maar God is goed: nooit heft hij den sluijer der toekomst voor het sterfelijk oog op; en de rampen der menschen ontwikkelen zich naarmate de kracht des Hemels op den lijder nederdaalt om de beproevingen te kunnen verduren. Meester Van Dale staarde blind de akelige toekomst in. Ook over zijnen tegenwoordigen toestand hing een donker floers waarop slechts eene enkele heldere sterre glom, het licht der liefde die hij de schoone Irma Blommaert toedroeg.

XIII.

Het was in de maand Augustij; het schooljaar liep ten einde, en op de banken der gemeenteschool zaten zeer weinig scholieren. Die vermindering van leerlingen verontrustte den meester niet: hij aanzag die als een natuurlijk gevolg der zomermaanden. Daarenboven was hij uitermate tevreden over de vorderingen die de overgeblevene leerlingen hadden gedaan, en verwachtte dus een zegenvollen winter.

Bij den notaris ging nog alles op den zelfden voet voort; wel had Edward zijne Irma sinds de verledene meimaand niet meer alleen gesproken; want zoowel op wandeling als bij het lesgeven, was mevrouw Blommaert altijd aan de zijde harer dochter. Maar om het zuiver en eenvoudig hart des jongelings te bevredigen, was een enkele oogslag voor vele dagen voldoende. In elkanders tegenwoordigheid gevoelden de twee gelieven dat hunne zielen met eenen onbreekbaren band aan elkander waren gestrikt; zoo beminden zij wel zonder vol-

doende hoop, maar ook zonder vrees.

Onder de leerlingen die zich in de gemeenteschool het meest onderscheidden, bevond zich de zoon van den notaris. De onderscheiding was echter meer aan de zorg die de meester in het geven der bijzondere lessen besteedde, dan aan het talent van den leerling toe te schrijven. De jonge Blommaert leerde geerne; maar hij had eene moeijelijke opvatting. Wat men, bij voorbeeld, Prudenske Kleit éénmaal behoefde voor te dragen, moest men den notariszoon wel vijfmaal herhalen; en daar mijnheer Blommaert zoowel de gebreken als de hoedanigheden van zijnen zoon kende, gevoelde hij hoeveel de zorg en de ijver tot de toekomst van zijn kind bijdroegen.

Bij het einde van het schooljaar, betuigde mijnheer Blommaert aan Van Dale zijnen innigen dank voor al de zorgen die hij aan zijnen zoon besteedde, erbij voegende dat hij steeds de schuldenaar van den onderwijzer bleef, die zijn kind reeds tot zulken hoogen trap van bekwaamheid, voor zijne jaren, had gebragt.

Van Dale antwoordde:

‘Ik wil u niet verbergen, heer Notaris, dat uw zoon reeds verder kon gevorderd zijn; maar dit feilt noch aan den ijver van den meester, noch aan de moeite die den leerling zich geeft. Leeren is voor uwen zoon een zeer lastige arbeid, en terwijl er zich onder mijne scholieren bevinden die spelend leeren, merk ik alle dagen meer lamheid in de geestvermogens van uwen zoon op. Ook zoek ik sinds lang naar nieuwe opwekkingsmiddelen voor uw kind. Daar hebt gij mijn Prudensken. die twree jaren jonger dan uw Hector is, die volgt dezelfde lessen, en wat Hector moeijilijk in een en ganschen dag kan doorgronden, weet Prudens in een halfuur uit te leggen.’

‘Maar dat is verschrikkelijk, antwoordde de ontgoochelde vader.’

‘En toch ben ik u de waarheid verschuldigd; het is uw kind,’ sprak de meester.

In dit oogenblik rees de onderwijzer zoo hoog in de achting van den notaris, die een aartsvijand van vleijerij was, dat de maatschappelijke afstand, dien hij altoos tusschen hem en den notaris had gezien, voor het grootste gedeelte verdween.

‘En gij hebt nog geen enkel opwekkingsmiddel gevonden?’ vroeg de verontruste vader.

‘Ja wel,’ zegde de meester, ‘maar ter nauwernood durf ik u hetzelve voorslaan.

‘Spreek, meester, laat ons te samen oordeelen en beraadslagen: ik als vader en gij als leermeester en vriend.’

De meester hernam:

‘In de school zit Hector nevens Prudens, en wanneer de voorgedragen lessen, die de laatste spoedig verstaat, nog onvast in het hoofd van den eerste rond woelen, speelt Prudens, zonder het zelf te bemerken, den r é p é t i t e u r , en Hector verstaat.’

‘Nu wilde ik voorstellen, heer Notaris, dat Prudens in uw huis, ten einde Hector ongemerkt ter hulp te komen, de bijzondere les zou bijwoonen, die al te eentoonig voor uwen zoon is, of dat, indien gij het schamel knaapje niet in uw huis wildet ontvangen, men de bijzondere les in de school zou geven.’

‘En waarom aarzeldet gij, mij dit voorstel te doen, meester?’

‘Voorname lieden stellen hunne kinderen ongaarne met hunne minderen in betrekking.’

De notaris schudde het hoofd.

‘Meester, gij miskent mij,’ sprak hij. ‘Ik geef veel liever uwen Prudens aan mijnen Hector tot gezel, dan hem met de rijke, maar domme boerenknapen te laten omgaan. Niet in de school, maar in mijn huis, zooals voorheen, zullen de lessen gegeven worden. En wat Prudens betreft, hij heeft ook regt op mijne dankbaarheid.’

‘Zouden de betrekkingen tusschen den meester en Irma verbroken zijn?’ vroeg de notaris zichzelven af, wanneer hij afscheid van den onderwijzer had genomen. ‘Wanneer deze nog bestonden, zou hij toch niet voorstellen, de les in zijn huis te geven, indien ik weigerde Prudens ten mijnent te aanvaarden. Wat! zoo zou hij zich van Irma verwijderen! of zou hij zich die opoffering uit genegenheid voor Hector getroosten? De tijd zal leeren.’

XIV.

Op zekeren namiddag, in den vacantietijd, ontving Roosje Van Dale het bezoek van moeder Raveschoot. Deze kwam, in naam van hare dochter Mietje, Roosje op een vriendinnenkransje verzoeken, waarop zij op wafelen vergastte. ‘Al Mietjes oude vriendinnen, uitgenomen Tonia Proost en de molenaarsdochter, zullen er tegenwoordig zijn; maar die wij liever dan al de andere zullen ontvangen, zijt gij, juffer Roosje; belooft gij te komen?’ sprak de goede oude.

Roosje antwoordde toestemmend, en eenige dagen later had het vriendinnenfeestje plaats, waarop een zestiental jonge meisjes, onder welke ook Irma Blommaert en het lieve dochtertje van den koster, aanwezig waren.

Bij het binnenkomen, werd er lekkere koffij met brood-

suiker en sucadekoek aangeboden; en terwijl moeder Raveschoot, bijgestaan door haren baas, in het achterhuis wafels bakte, speelde Meetje moeije en Mietje mede met de kaart. Nog nooit was het in Raveschoots huis zoo vrolijk geweest, en wanneer men de lekkere wafels met kaneel en suiker opdiende, moest eenieder bekennen dat men er nog nooit zoo gulhartig had onthaald als op het huidige wafelfeest. Nooit had men Mietje Raveschoot zoo leutig gezien; zij was het die voorstelde dat ieder op zijne beurt een liedje zou zingen; en zoo werd er luidruchtig vreugde gemaakt. Neen, zulk een vermakelijk vriendinnenfeestje had men te W. nog nooit bijgewoond. Laat in den avond dronk men warme punch met suikergebakjes, en toen danste men in het rond:

> ‘Daar ging een paterken langs den kant
> Ei 't was in de mei zoo blij,’ enz.

En wanneer Roosje Van Dale als paterken in den ronde stond, en de meisjes zongen:

‘Sa, pater kies er een nonneken uit,’ koos zij Mietje Raveschoot; maar wanneer Mietje op hare beurt in den ronde bleef staan, kreeg haar gelaat eene ernstige uitdrukking: ‘Ik wil onder u niet kiezen, ik heb u allen even lief,’ sprak zij ontroerd, ‘ik moet u allen omhelzen.’

Plots veranderde de luidruchtige vreugde in angstige verwachting, en Mietje sprak:

‘Vaarwel, mijne vriendinnen, ik dank u allen voor de vriendschap die gij mij altijd hebt betoond. Heb ik u ooit bedroefd, vergeeft het mij, gelijk ik aan allen die mij ooit misdeden, uit den grond mijns herten vergeef. Vaartwei, voor eeuwig, Morgen vertrek ik naar het klooster der arme Klaren CoJettinen.’

En nu stond het jeugdige Mietje in het midden van den maagdenkrans, gelijk een lijk; want het was aan al hare vriendinnen bekend, dat een klooster van arme Klaren Collettinen een levend graf is.

‘Komt er mij dan niemand omhelzen?’ vroeg de toekomstige Colettien.

Toen staken de ontstelde meisjes te gelijk de armen naar heure vriendin uit, en weldra hoorde men niets meer dan gejammer, geween en gesnik. Mietje Raveschoot alléen lachte; want in haar binnenste gevoelde zij reeds de rust en de zaligheid van den hemel.

Nooit had er van wege de vriendinnen eene droevere en van wege Mietje eene blijdere scheiding plaats. Irma Blommaert en Roosje Van Dale bleven de laatsten.

‘Wanneer vertrekt gij?’ vroeg Irma, ‘en waarheen?’

‘Ik vertrek morgen ten vijven naar het kovent van Brugge, en ten negen uren is het de dienst der aanneming.’

‘Wij zullen er zijn; tot morgen;’ spraken Irma en Roosje.

‘Morgen moogt gij mij niet meer spreken, vaartwel,’ stamelde Mietje; en zij schonk de twee beste vriendinnen nog eenen kus en eenen handdruk.

‘God vergeve Tonia Proost en de molenaarsdochter het kwaad dat zij ons allen op den dag na den meikoopdag hebben aangedaan,’ zei Irma, wanneer zij zich alleen bevonden.

‘En wij ook moeten het haar uit den grond des harten vergeven,’ zei Roosje.

‘Arm Mietje,’ zuchtte Irma.

‘Gelukkig zijn ze die troost zoeken bij God alleen;’ snikte Roosje.

‘Morgen ten zessen zal ik met ons rijtuig aan uwe deur

stilhouden, zie dat gij gereed zijt;' snikte Irma, en hand in hand gingen de twee vriendinnen tot bij den notaris, waar Edward op zijne zuster zat te wachten.

De volgende morgen was een schoone najaarsmorgen. Nog staken de Dahlias en de Bavomisbloemen haar gelaat naar de bleeke zon op; maar reeds hadden de boomen de meeste bladeren afgeschud, en die welke er nog aanhingen, waren geel en verdord.

Door het venster van het gesloten rijtuig waarin Mietje Raveschoot, vergezeld van eenen geestelijke en Meetje moeije, naar het klooster werd gebragt, zag zij de stervende velden, de bleeke zon, de kwijnende bloemen en de verdorde bladeren die de wind over de groote baan, God weet waarheen dreef. Maar die teekens der vergankelijkheid maakten, als voorheen, geen en indruk op haar gemoed.

'Wat heb ik nu nog met de wereld te stellen?' dacht Mietje; 'binnen eenige uren ontsluit men mijn graf.'

Het kloosterklokje liet zijn doodsch gebom hooren, en reeds bevonden zich Irma en Roosje onder de menigte vrouwen en mannen van allen stand, die nog éenmaal de bruid des Heeren wilden zien. Eindelijk ontstond er een stil gemompel onder het volk, 'daar is zij,' ruischte het zacht, en dàar was de bruid.

Nauwelijks herkenden Irma en Roosje in de schoone bruid, met haar slepend kleed van witte zijde, en eene kroon van witte en roode roozen op haar hoofd, hare vriendin; maar helderer dan de glans harer oogen straalde de blik harer ziel; deze drong door de maagdelijke bruidskleedij der verloofde des Heeren tot in de verborgenste plooijen van haar hart; zij gevoelden dat de vóor het altaar knielende de beeltenis van Edward Van Dale in het hart droeg.

Plotseling dreunden er statige orgeltoonen door het armoedig kerkgebouw, en uit het gesloten koor, achter het hoogaltaar, ging er een eentoonig nonnengezang op, waarvan de muziek zoo oud is als de regel der arme Klaren Colettinen.

Weggesleept door dit grafgezang scheen het Irma en Roosje, de twee gevoelige vriendinnen der bruid, toe dat hunne ziel, verre van de aarde weg, in onbekende sfeeren zweefde, en eerst dàn wanneer de ceremoniën geëindigd waren, en de bruid van vóor het altaar opstond, om de priesterschaar buiten het kerkje naar de slotpoort te volgen, kwamen zij tot het bewustzijn terug, en volgden de stappen der schoone bruid.

Drijmaal klopte de bruid des Heeren op de slotpoort en riep:

'Doe open, in den naam van Jesus-Christus.'

Toen grijnsden de grendels in hunne verroeste hangsels, en Roosje en Irma staarden in den langen kloosterpand, waarin de nonnen met hunne lange bruine mantels en een gelaat waar reeds de doodsche tint des grafs op lag, in twee rijen geschaard, op de nieuwe zuster stonden te wachten.

Eene in het wit gehulde non, wier wezenstrekken zelfs onzichtbaar waren, stond vooraan de rijen met een hoogverheven kruisbeeld in de beide handen.

Op den dorpel des kloosters keerde de bruid des Heeren nog eenmaal het gelaat naar de weereld en sprak:

'Vaarwel, vader.

'Vaarwel, moeder.

'Vaarwel, mijne vrienden.

'Vaarwel, weereld.

'Vaarwel, ijdelheid.

'Bidt voor mij, ik zal voor u b....'

Het overige bleef in haren gorgel ratelen.

‘Weêr ging de eentoonige grafzang der nonnen op; de verstomde bruid stapte voorwaarts; de slotpoort viel toe, en Mietje Raveschoot was van deze weereld niet meer.

Irma bedekte haar gelaat met de handen, om haar gesnik aan de omstanders, die met haar nog op het kloosterhof waren, te verbergen. Eindelijk keek zij naar hare vriendin op. Roosje was bleek als het gelaat der kloosternonnen.

‘Gij weent niet?’ stamelde Irma.

‘Is het hier in de weereld zoo goed?’ vroeg Roosje, ‘benijden wij haar geluk niet.’

XV.

De vaeantietijd liep ten einde, en nooit was er te W. zooveel van scholen gesproken als in de laatste dagen.

Op het nieuw opgetrokken schoolgebouw van den meester met den bolivardhoed, stond in kolossale letteren geschilderd:

F r a n s c h e K o s t s c h o o l d o o r B o n a v e n t u r a S a v é .

De gemeente-onderwijzer was overtuigd, dat er menig boerenzoon, die het vorige jaar in zijne school uitmuntend goed leerde, in de nieuwe kostschool zou gaan vergeten, wat hij hem met zooveel arbeid had ingeplant. Doch alhoewel de inrigting der kostschool hem zeer verontrustte; stak hij toch nog altoos met waardigheid het hoofd naar boven.

Op den laatsten septemberzcmdag, na middag, kwamen twee der bijzonderste boeren van W. elkander juist vóor de herberg den Gouden Leeuw te gemoet.

‘Gij zijt ook eens naar het dorp gekomen, Baas Bossche,’ bejegende boer Hoste zijnen vriend. ‘Hoe gaat het met de zwijntjens?’

‘God zij geloofd,’ was het antwoord.

‘En hoe is het met uwe oude zeug?’

‘God zij geloofd.’

‘Gij kunt ze zeker haast slagten?’

‘Zij is slekkevet; maar slagten, dat kan nu niet zijn; mijne vrouw is eergisteren beregt, gelijk ge weet, en nu kan ik onmogelijk het verken slagten, eer de vrouw dood is.’

‘Gij hebt gelijk, vriend,’ antwoordde boer Dossche, ‘er is geene grootere plaag in huis dan dat er iemand sterft, wanneer men onlangs geslagt heeft. Waar blijft ge dan met het vleesch?’

‘Maar mij dunkt, dat we beter zouden doen hier bij de bazin uit den Gouden Leeuwr een pintje te pakken.’

‘Gelijk ge wilt,’ zeî boer Hoste, en de twee boeren trokken de herberg in.

Binnen gekomen, viel hun eene groote plakkaart die aan den muur hing, in het oog. Het was 't P r o s p e c t u s der Kostschool van meester Savé.

Boer Dossche begon te spellen.

‘Wil ik het lezen?’ vroeg het zevenjarig zoontje uit den gouden Leeuw, dat bij meester Van Dale ter school ging.

‘Gij kleine papegaai,’ zeî Dossche, ‘wie houdt ge voor den zot?’

De kleine sprong op eenen stoel, en las:

‘Fransche kostschool, door Bonaventura Savé, aan 165 franken 's jaars.’

En verder in veel grooter letteren:

‘VIER MAALTIJDEN DAAGS.’

‘Tegen honderd vijf-en-zestig franken 's jaars; daar zend ik mijne twee jongens naar toe; daar kan ik ze, nu de aardappelen twaalf franken den zak en het koren vier-en-

twintig franken den hectoliter gelden, zelf den kost niet voor geven. En vier maaltijden daags, en niet werken, dan krijg ik ze daarenboven te Paschen, gelijk een paar vette ossen, op de hofstede terug.

'De mijne gaat er ook,' zeì Dossche,' want om de waarheid te zeggen, de graankooper heeft gelijk. Die man heeft mij al wel twintig maal gezegd, dat ik mijnen jongen in de school bij die arme schobbejakken niet meer mag laten zitten. En zeker is het, dat meester Van Dale zich zooveel moeite geeft voor de armen als voor de rijken, zonder eens te denken dat de belastingen der boeren een half per cent verhoogd zijn, om hem den mond open te houden.'

'Hi! hi! hi!' lachte Hoste, 'het moet komen gelijk ik gezegd heb.'

'De boeren zijn de groote meesters van het land; dat is te zeggen, zij maken het grootste getal kiezers uit.'

'Hewel! vriend Dossche, al wie in de Kamers, in den Provincie- of in den Gemeenteraad éen woord ten voordeele van het volksonderwijs spreekt, mogen wij niet herkiezen. Ik ben wel geen geleerd man; maar er staat toch een hoofd op mijne schouders, dat moogt ge gelooven.'

'Ge zoudt gij kunnen gelijk hebben.'

'Wat! gelijk hebben, zou ik geen gelijk hebben? Hoe is boer Jan-Sies met zijnen koe wachter gevaren? Die deugeniet was maar twee jaren bij 't meesterken naar school geweest, en kon waarachtig lezen, schrijven en cijferen, Ja, ja, dat moogt ge gelooven; want dat schooijersvolk gaat gelijk met den duivel om.

'Nu, Jan Sissens jongen had aan den konijnen-koopman van Lapschuere vijftien keunen en zes koppelen duiven verkocht. De koewachter nam het krijt, en schreef den prijs van

ieder keun en van ieder koppel duiven op een rij op de staldeur, en cijferde het dan alternaal bijeen.

‘Twintig franken en zestig centimen,’ zeî de koewachter.

‘Het moet meer zijn;’ antwoordde Jan Sissens jongen.

‘Maar telt eens goed,’ zeî de koewachter.

‘Jan Sissens jongen begon weder te tellen; maar kon er gelijk niet uit.

‘Ook de keunenkoopman telde op zijne vingeren, maar deze was het tellen gewoon, en het ging hem goed af.

‘Juist twintig franken en zestig centimen; de koewachter heeft gelijk,’ zegde deze.

‘En ik zou mij voor onzen koewachter moeten geven?’ vroeg Jan Sissens jongen.

‘Maar cijfert dan zelf,’ zeî de koewachter, en lachte loos, omdat hij wist dat de boerenzoon geen enkel cijfer kende.

‘Maar Jan Sissens jongen werd kwaad, omdat de kerel zoo loos lachte, en hij sloeg hem zijne vuist zoo geweldig op den kop, dat hij ronddraaide.

‘Wilt gij uw geld, of wilt gij het niet?’ vroeg de koopman. ‘Juist twintig franken en zestig centiemen.’

‘Jan Sissens jongen gaf toe, en nam het geld aan. Maar meende dat de zaak daarmede klaar was. Ja wel! meende dat?

‘Neen, de keunenkooper zeî: ‘Koewachter, jongen, gij zijt veel te goed om u van die lompe boeren te laten slaan. Ge kunt zoo goed cijferen als de bankier van Brugge. Kom met mij mede naar Lapschuere: ik zal van u een knappen koopman maken.’

‘De koewachter nam zijne zondagvest en zijne kloeten op, en meende zonder in huis te gaan te vertrekken.

‘Maar Jan Sissens jongen sleurde hem de vest uit de

vuist.

‘Wat meende wel,’ zeide hij; ‘gij zoudt zoo de vest maar medenemen, en gij moet er nog veertien stuivers op verdienen.’

‘De koewachter haalde de schouders op; ‘rekent mij dat eens uit’ spotte hij.

‘Loop naar den duivel met de vest,’ snauwde de koopman den boerenzoon toe. ‘Ik zal hem eenen schoonen blauwen koopmanskiel koopen, en vaar er wel meê.’

‘Het is reeds verre gekomen; de weereld gaat op haar einde;’ merkte boer Dossche aan, die aandachtig op de geschiedenis van den geleerden koewachter en den ongeleerden boerenzoon had geluisterd.

‘Het zal nog verder gaan, dat moogt ge gelooven,’ antwoordde boer Hoste. ‘Het zal zoo ver komen dat wij geene daghuurlieden meer zullen krijgen, of wij zullen eerst moeten gaan vragen met ons hoedjen in de hand:

‘Jongens, wilt gij bij mij komen werken, als 't u belieft?’

‘Zoo ver zal het niet komen,’ schreeuwde Dossche, en sloeg zijne gebalde vuist zoo geweldig op de tafel dat er de pintglazen op dansten.

‘Allemaal moeten zij den bak uit, zoowel de Gemeenteraadsleden, als de heeren uit den Provincialen raad en de Kamers. Het meesterke moet hier ook weg.’

‘Laat ons nu beginnen met onze zonen naar de Fransche Kostschool van meester Save te zenden; dat zij onze koewachters in het fransch de muil kunnen stoppen,’ zeî Hoste. ‘Dat zal het beste zijn, dat moogt ge gelooven. Ondertusschen zal de tijd leeren.’

De twee boeren ledigden het overige hunner pint, waar

zij te voren zeer spaarzaam hadden van gedronken, en sloegen toen, de eene regts en de andere links, de baan naar hunne hofsteden in.

Het was de dag der heropening van de leergangen der gemeenteschool. Reeds lang vóor schooltijd stonden meester Van Dale door zijn venster de baan op te kijken, om te zien welken weg de met lei en boeken geladen knapen insloegen; want de meester verwachtte zich aan eenen slechten inkom. Hij wist, dat er reeds een zestigtal kostscholieren bij meester Savé waren ingeschreven, waaronder er zich zeer veel van zijne leerlingen bevonden.

Het gelaat van den jeugdigen onderwijzer verried met elken oogenblik meer kommer. Hij zag al de hoerenkinderen den weg naar de school van meester Savé inslaan; wat de moedige geleerde jongeling leed, is onbeschrijfelijk.

Eindelijk verschenen er eenige kostelooze leerlingen op den speelkoer; toen volgden de burgerskinderen, het kleinzoontje van den burgemeester, de zoon van den notaris en de drij wakkere knapen van den boer Vlaminck.

Wanneer de onderwijzer zijne weinige leerlingen had geplaatst, en, onder het uitspreken van het gebed, zijne eigene stem zoo luid in het ruime schoolgebouw hoorde weêrgalmen, als sprak hij in eene ledige kerk, had hij moeite om zijne tranen te weêrhouden. Onwillekeurig zonk zijn hoofd op zijne borst, en vielen zijne armen zonder kracht neder. Doch weldra herinnerde hij zich zijnen toestand. Hij streek de blonde lokken van zijn edel voorhoofd, waarop er koud zweet lag, weg, en begon met nog bevende vingeren op het bord te schrijven.

In huis zat Roosje te weenen. Helaas! de arme maagd werd, niet gelijk haar broeder, in haar lijden en vernedering

door eenen liefdeband gesterkt. Edward was door de liefde van Irma tegen het ongeluk gewapend; maar Roosje beminde niemand, en werd door niemand bemind.

Arm Roosje! Daarom boog zij moedeloos het door weedom geknakt hoofdje. Daarom dreigde zij, als hare zusteren, de tuinroozen, vroegtijdig te sterven.

In dien toestand verliep er een gansch jaar, en nu werd het broeder- en zusterpaar door den Hemel op eene nog veel treuriger wijze beproefd: hunne liefderijke moeder stierf, en thans waren zij gansch ouderloos.

Arm Roosje! buiten Edward had zij niemand ter weereld meer, en dan scheen het haar nog toe, dat deze zoo koud bij hare blijken van zusterliefde bleef. En waarom wilde hij te W. blijven, waar zij eindelijk zoo arm zouden worden als Job? Van hetgeen haren broeder te W. vastkluisterde, van zijne liefde voor Irma Blommaert, had de zuster niet het minste vermoeden.

In de volgende vacantie riep de notaris den onderwijzer bij zich, en vroeg:

'Denkt gij niet, meester, dat het tijd is, mijnen Hector naar het Athenæum te zenden?'

'Hoog tijd,' antwoordde de onderwijzer.

'Ik begrijp dat ik mijnen Hector niet zonder r é p é t i t e u r kan laten gaan,' ging de notaris op luchtigen toon voort. 'Aan u, meester, ben ik zeer veel schuldig: laat mij, op afkorting, uwen Prudens mede naar de Gentsche school zenden.'

De meester verbleekte. 'Mijnheer, gij voorkomt mijnen inmgsten wensch,' stamelde hij. 'Hoe dikwijls heb ik berekend wat mijn lieveling mij aan het Athenæum kosten zou. Maar gij begrijpt mijnen toestand.'

‘Die zal veranderen,’ sprak de notaris, op eenen toon dien Edward nog nooit bij zijne vorige gesprekken had gehoord; ‘misschien wordt gij nog eens de gelukkigste man der weereld. Doch spreken wij thans van Hector en Prudens.’

‘Morgen zal ik den kleêrmaker hier laten roepen, om de beide toekomstige studenten te kleeden. In de school moet niemand de afkomst van Prudens kennen; ook wil ik den knaap goed van kleederen en onderhoud voorzien opdat hij in de stad geene vernedering onderga. Wij zullen trachten onze hoop jegens Prudens te verwezenlijken. Ik geloof inderdaad dat hij een groot man zal worden.’

Veertien dagen later bevonden Hector en Prudens zich in kostschool van het koninglijk Athenæum van Gent.

Roosje Van Dale kreeg, bij het geluk dat haren lieven Prudens te beurt viel, nieuwen moed. Zij dankte den Hemel voor het heil van den schamel en jongen. ‘God is het die de harten tot weldoen beweegt,’ zegde zij.

Op zekeren avond, wanneer hun kweekeling vertrokken was, zegde zij tot haren broeder:

‘Edward, kunt gij nu nog niet besluiten van hier te vertrekken. Wist gij, jongen, hoeveel wij ten achtergaan. Slechts met het erfdeel onzer ouders houden wij het hoofd boven. Buiten uwe jaarwedde brengt de school bijna niets op.’

‘Vertrekken, neen nog niet,’ antwoordde de onderwijzer. ‘Ik houde nog altoos hetzelfde woord dat ik bij onze aankomst te W. sprak:

‘Wanneer ik vertrek, vertrek ik met eere. Ook heb ik een plan in het hoofd, waarvoor ik tijd noodig heb, en nu Hector en Prudens vertrokken zijn, heb ik tijd in overvloed.’

‘Het is waar, broeder, nu gaat gij niet meer naar den notaris.’

‘Ja wel, zuster, nog eenmaal ter week, voor de muziekles.’

Roosje lachte. ‘Irma kan beter muziek dan gij,’ sprak zij.

‘Dit heb ik ook aan mijnheer Blommaert gezegd; maar hij antwoordde dat, zoo ik wegbleef, de piano weêr in zijn huis zou verstommen; dat Irma al te treurig van geest is; dat men haar te vergeefs aanbood, speelreisjes zoowel naar de stad als buiten de stad te doen; maar dat zij van geene uitspanning wil hooren, en slechts lust heeft om met mij muziek te studeren.’

‘Irma ziet u geern,’ zeî Roosje.

‘Mij geerne zien?’ lachte Edward.

‘Geerne zien en geerne zien is twee,’ antwoordde de zuster; ‘maar zij spreekt toch geerne van u, dat word ik gewaar wanneer zij soms onder schooltijd hier komt.’

‘Laat ons liever van het plan dat ik in het hoofd heb spreken,’ zeî de meester, die gaarne van onderwerp veranderde. ‘Roosje, ik wil een boek schrijven.’

‘Een boek schrijven?’

‘Ja, zuster, ik wil een werk opstellen over den voortdurenden slechten toestand van het onderwijs hier te lande. Ik wil de oorzaken van dien toestand doen kennen, en de middelen aanwijzen om met zekerheid het volksonderwijs te doen zegepralen. Niettegenstaande de Grondwet, moet het lager onderwijs gansch kosteloos en verpligtend worden. Maar ik mag u niet alles uitleggen, Roosje, anders leest ge mijn boek niet.’

‘Ik geloof, om de waarheid te zeggen, dat gij beter dan iemand anders in staat zijt om zulk een boek te schrijven. Gij hebt hier ook al wat geproefd en ondervonden.’

‘Schrijven zal ik, Roosje; sinds den eersten dag dat ik op W. ben heb ik aanteekeningen gemaakt, die reeds een geheel boek zijn geworden; stof is er genoeg. Morgen ga ik aan het werk.’

‘Broeder, ik wrensch u eenen goeden uitval.’

XVI.

Twee jaren waren sinds het vertrek van Hector en Pradens verloopen, en nog bevond meester Van Dale zich in denzelfden lijdenden toestand.

In het begin van die twee jaren had Edward zijne? Memorie over den toestand van het lager onderwijs in België geschreven, en dezelve, naarmate hij voortschreef in de konferentiën der onderwijzers voorgedragen, en tevens nota van de aanmerkingen der andere onderwijzers genomen.

Wanneer het werk af was, zond hij het op aanrading van eenen verstandigen schoolopziener naar den Minister van Binnenlandsche Zaken, die hem op eene vleijende wijze berigtte dat hij het handschrift ontvangen had, en voornemens was hetzelve nauwkeurig in alle deelen te doen ontleden. Doch de brief van den Minister scheen zonder gevolg te blijven: reeds was hij sinds meer dan een jaar gedagteekend; en nu viel de moedeloosheid van den gemeente-onderwijzer eenieder in 't oog.

En hoe kon het anders? Meester Savé, dien de notaris hem zoo goed had leeren kennen, was en bleef de koning van het onderwijs in de gansche streek; en in W. stond de gemeenteschool gelijk met eene uitgevaagde letter. Zonder het ouderlijk erfdeel, hadden Edward en Roosje sinds lang het

dorp van armoede moeten verlaten; maar nu was het erfdeelken zoo verminderd, dat broeder en zuster met angst de toekomst moesten inzien, en dit deed meester Van Dale besluiten, hoewel met tegenzin, W. te verlaten, en elders voor zich en zijne zuster een beter bestaan te zoeken.

Eens dat Irma Blommaert onder schooltijd de zuster van den onderwijzer bezocht, en de twee vriendinnen, zooals dikwijls gebeurde, zich in vertrouwelijk gesprek verloren, sprak Roosje:

'Edward geeft eindelijk toe; altoos verteeren en bijna niets winnen, zoo kan het niet uithouden. Irma spreek er toch aan iemand van; maar in het kort vraagt mijn broeder eene andere plaats.'

Roosje zag hare vriendin verbleeken.

'Roep den meester eens,' zeî Irma.

'Onmogelijk,' antwoordde de zuster, 'het is onder de klas, en juist houdt de onderpastoor leering.'

'Ach, Roosje! roep hem. Hij moet beloven dat hij zal blijven.'

'Blijf hier tot na schooltijd.'

'Neen, neen, nu moet hij komen. Ach, Roosje! gij weet niet hoe hartstogtelijk ik uwen broeder bemin.'

'Een ongeluk te meer,' zuchtte Roosje. Maar Irma, gij beeft, en ziet er bleek uit. Kom, drink een teugsken water.'

'Eer er eene maand verloopen is, ben ik de echtgenoote van uwen broeder.'

Juist stak de meester de deur open. De onderpastor had de jongens voor het overige des namiddags van de lessen ontslagen, omdat zij hem, ter gelegenheid van zijnen naamdag, geluk hadden gewenscht.

'Wat is hier gebeurd?' vroeg de onderwijzer, zoo haast

hij de verslagenheid der twee meisjes bemerkte.

‘Niets,’ antwoordde Roosje, ‘ik sprak Juffer Irma van de mogelijkheid, dat wij hier zouden vertrekken; en zie, daar valt ze bijna in onmagt van spijt.’

‘De ongesteldheid is reeds voorbij, Mijnheer Van Dale,’ zeî Irma.

‘Roosje, gij zijt onvoorzigtig. Waarom spraakt gij van ons plan?’

‘Bekijf uwe zuster niet,’ zegde Irma, ‘ik ben onbescheidener geweest dan Roosje: ik heb haar van onze wederzijdsche liefde gesproken.’

Edward schudde het hoofd, en keerde zich naar het venster, om zijn gelaat te verbergen, waar het ongenoegen over het gesprek der jonge meisjes duidelijk op afgeteekend stond.

‘Daar is de Postbode,’ sprak hij; en inderdaad daar ging de briefdrager voorbij.

De meester ging hem tegemoet, en trad welhaast met een verlakt pakje binnen.

Nu was het de onderwijzer die bleek zag en beefde, wanneer hij den zegel van het schrift verbrak; want op den omslag had hij gelezen: M i n i s t è r e d e l ' I n t é r i e u r .

‘Wat bevat het schrift?’ dacht hij, mijn geluk of mijn ongeluk?

De meester las, en moest zich eindelijk, door zijne aandoening overmeesterd, nederzetten.

Het pakje bevatte zijne benoeming tot Schoolopziener van het schoonste schoolgebied der beide Vlaenderen. Bij de benoeming was een brief gevoegd, waarin de Minister hem bedankte over de toegezonden Memorie over den staat van onderwijs hier te lande, en wel bijzonderlijk over de aanmerkingen die hij over het privaat onderwijs had neêrgeschreven.

‘Aan dit verdienstelijk werk hebt gij uwe benoeming tot Schoolopziener te danken,’ voegde de hooge ambtenaar erbij.

‘Mijne benoeming is geene, door voorspraak afgebedelde, gunst; maar de vrucht van mijnen arbeid,’ juichte de onderwijzer in zich zelven, terwijl hem, op nieuw, het gevoel van eigenwaarde bezielde, dat grootsch gevoel dat de stervelingen zoo gelukkig maakt. De neêrslagtigheid, die de vernederingen bij hem hadden veroorzaakt, was verdwenen. Hij was een ander mensch.

‘Irma. Roosje,’ sprak hij, ‘ik ben geen onderwijzer meer. Ziet hier mijne benoeming tot schoolopziener, en hier een brief van den minister.’

Een kreet van blijdschap ontvlood de twee vriendinnen.

‘Edward, uw lijden is uit,’ juichte Roosje.

‘Mijnheer Van Dale, nu zal mijn vader in ons huwelijk toestemmen. O God! wat geluk!’ riep Irma.

‘Het geluk is grooter dan gij kunt bevroeden,’ antwoordde de nieuwe schoolopziener. ‘Om het genot der verheffing te kunnen smaken, moet men de folteringen der vernedering verduurd hebben.’

‘Vertrouw mij deze papieren,’ hernam Irma. ‘Onder den eersten indruk der goede tijding, wil ik mijnen vader spreken.’

De meester legde de schriften in de hand zijner geliefde, en sprak:

‘Ga, Irma, en wees voorzigtig. Gij kent onze afspraak.’

‘Helaas! ja,’ zuchtte het jonge meisje, ‘met mijns vaders volle tevredenheid, anders blijft de zaak onverrigt.’

Wanneer Edward zich met zijne zuster alleen bevond, sloot hij hare handen in de zijne.

‘Roosje,’ zegde hij, ‘trouv ik, of trouw ik niet, altoos blijft gij bij mij; wij zijn alleen in de weereld.’

‘Trouwen,’ ging hij voort, ‘neen, daarvan zal niets komen. De notaris zal toch nooit toestaan, en trouw ik niet met Irma, dan trouw ik nooit. Viel mij echter dat onverhoopt geluk te beurt, dan, gij kent Irma; eene liefderijker zuster zou er in de weereld niet zijn.’

‘Bekommer u om mij niet, broeder, sinds lang is mijn besluit genomen. Alleen omdat gij mijne hulp behoefdet, bleef ik hier,’ glimlachte Roosje.

‘Hoe, zuster, gij zoudt mij verlaten? Ach! waarom bedroeft gij mij in den zaligsten oogenblik mijns levens?’

‘Maar, Edward,’ zegde Roosje, meer en meer liefelijk glimlachend, ‘hebt gij mij van uwe liefde gesproken? Zoudt gij mij ook niet willen bruid zien?’

‘Gij schertst, lachte Edward, gij bemint niemand dan uw gebedenboek en uwen roozenkrans.’

Roosje antwoordde, met nedergeslagen blik:

‘Jesus is de beminnelijkste bruidegom. Ik ga bij Mietje Raveschoot.’

‘Gij! ach! Roosje, van waar komen u die treurige gedachten?’

‘Sedert twee jaren ben ik aangenomen tegen het oogenblik dat gij u eene andere gezellin kiest. Thans, geloof ik, is dit oogenblik zeer nabij.’

‘Wij zijn nog zoo ver niet,’ zuchtte Edward. ‘Zeg eens, Roosje, waar zullen wij nu gaan wonen? In geheel het dorp is geen ledig huis, dan het oud gebouw nevens den notaris.’

‘Ja, dit zal mijnheer Blommaert ons niet verhuren,’ bemerkte Roosje. ‘Reeds vandaag brengt Irma daar alles in de war.’

‘Dat is zeer wel mogelijk,’ antwoordde Edward, ‘doch nu kan ik woonen waar ik wil, al ware het in de stad.’

Terwijl broeder en zuster, op die wijze over hunne toekomst spraken, ging Irma Blommaert met Edwards benoeming in den zak naar hare moeder toe.

De uitdrukking van blijdschap was reeds van 's meisjes gelaat verdwenen, en nu zag zij er zeer bekommerd uit.

‘Wat deert u, mijn kind, zijt gij niet wel, of is er u iets onaangenaams weêrvaren?’ vroeg de bezorgde moeder.

‘Is vader te huis? ik heb besloten hem dadelijk zijne toestemming voor mijn huwelijk met mijnheer Van Dale te vragen,’ zegde de dochter, zonder op harer moeder vraag te antwoorden.

‘Stel dat nog wat uit, kind, wij zijn nu zoo gelukkig bij elkander,’ smeekte de moeder.

‘Ik vraag het nu of nooit. Mag ik het vragen, moeder?’

‘Vraag het; maar vraag met onderwerping; volg in alles den raad van uwen vader, die ouder en wijzer is dan gij. Ga, hij is in de groote kamer bezig met de gazet te lezen.’

Wanneer het meisje in de kamer kwam, was zij doodschbleek.

‘Wat is er, Irma?’ riep de vader, zoohaast hij de oogen op zijne dochter wierp. ‘Kom, kind, zet u hier nevens mij op de sopha, en zeg mij wat u deert.’

Irma zette zich neder, en de notaris, die reeds het nieuwsblad had weggelegd, vroeg:

‘Nu, kind, wat is er?’

‘Vader, ik zou u geerne eene vraag doen; maar ik durf niet.’

‘Heb ik u ooit eene redelijke vraag geweigerd, mijn kind?’

‘Nooit,’ antwoordde Irma, ‘maar wat ik redelijk vind, zoudt gij kunnen onredelijk vinden. Vader, ik zou gaarne tronwen.’

‘Wel, kind, zeer wel, mijnheer Haveland wacht nog altijd; hij is een hupsen man, en een eerlijk notaris. Wat zouden wij meer begeeren’

‘Maar gij weet wel dat ik mijnheer Haveland niet bemin,’ zeì Irma, die onder het spreken meer moed kreeg. ‘Vader, ik vraag uwe toestemming voor mijn huwelijk met mijnheer Van Dale.’

Nu bemerkte de maagd hoe haar vader het voorhoofd fronste, en weder ontfronste. Het arme meisje sidderde gelijk de poppelbladeren bij het naderend orkaan.

Eindelijk sprak de notaris:

‘Irma, wees verstandig; wat gij mij vraagt ben ik verpligt u te weigeren. De maatschappelijke toestand waarin gij geboren zijt moet ik eerbiedigen. De standen der maatschappij zijn gelijk aan eene ladder, die men gemakkelijk afdaalt, en waarop men door een gansch leven arbeid soms geen enkel trapje hooger geraakt.

‘Meester Van Dale is jong, braaf, eerlijk, moedig, deugdzaam, verstandig en geleerd, maar....

‘Hebben al deze hoedanigheden geen gewigt in de weegschaal der maatschappij?’ onderbrak Irma.

De vader schudde het hoofd.

‘Wat mij betreft, ik acht die hoedanigheden ver boven het stoffelijk goed; maar de weereld, kind, de weereld....

‘De weereld,’ onderbrak Irma, met levendigheid, ‘de weereld wil huizen, bosschen, landen, weiden en geld; maar ik wil geluk, vader. En, wat het geld betreft, gij zijt rijk genoeg om mij te ondersteunen.’

‘Met al het geld dat ik bezit, blijft de man dien gij mij voorstelt toch altoos een schoolmeester.’

‘.Er zijn toch menschen, die met verstand en geleerdheid de maatschappelijke ladder zoo vlug opklouteren, als de matroozen den scheepsmast;’ zeî Irma.

‘Zeer wel, kind, maar ongelukkiglijk is dit hier het geval niet.’

‘Maar, vader, indien mijnheer Van Dale, niet door vleijerij of voorspraak, maar door eigene verdienste eene plaats bekwam, van wier hoogte hij op zijne vorige medeambtenaren kon nederzien?’

De notaris antwoordde:

‘Dan zoù ik met hoogmoed zeggen: dit is mijn schoonzoon.’?

Irma haalde het brievenpak te voorschijn, en reikte het haren vader over.

Terwijl de vader las, blikte de dochter hem, die over haar levenslot ging beslissen, in het gelaat. Zij zag hoe het schrift in zijne handen sidderde; hoe hij beurtelings verbleekte en rood werd, tot hij eindelijk de armen om de geliefde dochter sloeg, haar het voorhoofd kuste, en sprak:

‘Kind, wees gelukkig, mijnheer Van Dale is uwer waardig...

Op dit oogenblik kwam de moeder binnen; zij ook omhelsde hare dochter.

‘Irma, gij bemint mijnheer Van Dale, en mijnheer Van Dale bemint u,’ fluisterde zij onder het zoenen; daarom zult gij gelukkig zijn, gelijk uw vader en uwe moeder.’

‘Wie zal Edward verwittigen?’ vroeg Irma.

‘Zoo haastig niet, kind,’ zeî de notaris, terwijl hij de benoeming en den brief van den nieuwen schoolopziener

weder toeplooidc, en in den omslag stak.' Deze benoeming verzekert aan mijnheer Van Dale een jaarlijksch inkomen van twee duizend vier honderd franken. Vrouw, wat geven wij aan onze dochter?'

'Wat ge doet is wel, vriend.'

'Help mij de voorwaarden van het huwelijkskontrakt regelen.'

'Spreek daar niet van, vader.' onderbrak Irma, 'laat ons trouwen. Mijnheer Van Dale heeft op mijne toekomstige fortuin niet gerekend. Hebben wij later iets noodig, dan kunt gij ons, zooals ik daareven zegde, ondersteunen. Nu meen ik dat zijne jaarwedde voldoende zal zijn om er mede te leven.'

'Neen, kind, dat gaat niet,' sprak de vader; 'gij moet uw eigen huishouden, uw eigen inkomen, uw vrij doen en laten hebben, en iets kunnen overleggen. Zoo leert men sparen en vergaderen.'

'Maar zou het niet best zijn, moeder, dat wij deden zooals doktor B o e r h a v e verleden jaar bij het huwelijk van zijne dochter deed? Hij verzekerde zijnen schoonzoon een jaarlijksch inkomen van duizend franken, tot op den dag dat zijne echtgenoote in het bezit van hare fortuin zou komen.'

'Op die wijze zou men het jaarlijksch inkomen van onze kinderen op drij duizend vier honderd franken kunnen rekenen,' zeî de moeder. 'Ik meen dat dit voldoende is.'

'Daarenboven zullen wij ons huis hier nevens doen opmaken en stofferen, gelijk het behoort. Hierbij hebben zij eenen uitgestrekten moesthof en fruitboomen; langs achter kunnen wij bij elkander, en zoo scheiden wij nimmer van onze lieve dochter.'

Irma sloeg den regter arm over den hals van haren vader, en den linker over de schouders harer moeder:

‘Neen, zooveel geluk heb ik niet verdiend,’ zuchtte zij; ‘eeuwig zal ik u dankbaar zijn.’

Een half uur later kwam Edward Van Dale, op verzoek van den notaris, de kamer in.

‘Gij hebt mij laten roepen, heer notaris?’ sprak hij, met schijnbare kalmte, hoewel zijn hart onstuimig klopte; want de jongeling kende den uitslag der beslissing niet, die Irma's vader over zijn lot had genomen. Maar mijnheer Blommaert ging den oud-schoolmeester te gemoet; kuste hem, nam hem bij de hand, en legde deze in de hand zijner dochter.

‘Mijn zoon,’ sprak hij toen, ‘bewandel steeds den weg der deugd, zooals gij tot heden hebt gedaan; en dan is het geluk van mijn kind verzekerd.’

Langer kon Edward zijne aandoening niet bedwingen; al zijne lidmaten beefden, en zijn gelaat was ontsteld. Hij poogde door woorden zijn geluk en zijne dankbaarheid uit te drukken; maar zijne stem gaf geen geluid; zijne helder stralende oogen alleen zegden wat er in zijne ziel omging.

Zóó sleet de familie van den notaris Blommaert eenige oogenblikken in sprakeloos genot, in een genot, dat geene pen magtig is te beschrijven.

XVII.

Het getik der truweel en het geklop van den hamer, dat men in het ledigstaande huis van den notaris Blommaert hoorde, hielden de voorbijgangers stil, en weldra kwamen ook de geburen uit; want men begon ook den gevel af te krabben, en men droeg het water uit den kelder.

‘Zou het huis van den notaris verpacht zijn; riep de bazin uit den Gouden Leeuw op Tonia Proost, die voorbij

hare wooning slenterde.

‘Anders zou men er zoo druk niet in arbeiden,’ antwoordde Tonia, ‘maar aan wien is het verpacht? Gewis aan eenen vreemdeling; want niemand in deze gemeente kan zulke groote huur betalen. Maar gij vraagt zeker naar den bekenden weg, bazinne, beter dan gij kan toch niemand weten of het huis verpacht is of niet: gij woont er juist regtover.’

‘Ik weet er waarlijk niets van;’ verzekerde de bazinne, ‘want om het huis te bezigtigen is er niemand geweest. Ik zou het eezien hebben.

Nu kwam de molenaarsdochter bij.

‘Het zal u varen, bazinne,’ zegde deze. ‘Gij hebt nu zoo veel jaren op de blootgeregende muren gezien, en nu krijgt gij den schoonsten uitkijk der gemeente. De muren worden op nieuw bezet, en, volgens dat Heintje de schilder mij daar zegt, worden zij daarenboven met witte olieverw, waar men eenig groen heeft in gewreven, geschilderd. Maar wie zal het huis komen bewoonen? Ik heb het reeds aan Jan en alleman gevraagd, maar niemand weet er het fijn van.’

‘Daar komt Mietje van den baardscheerder, en die vrijt met den knecht van den notaris; roept haar eens, die zal het weten,’ zeî Tonia.

‘Mietje,’ riep de bazinne.

‘Bazinne, wat is de roep?’ vroeg Mietje.

‘Is er geen nieuws in het scheerhuis?’

‘Wel, het grootste nieuws van de parochie; zie van door uw venster, ‘antwoordde het meisje.’ Is het dan geen nieuws dat de notaris zijn huis zoo schoon maakt?’

‘Maar wie komt er woonen?’

Mietje haalde de schouders op. ‘Ik weet het niet,’ zegde zij.

‘En de knecht van den notaris heeft het u zeker niet gezegd? Maak dat de gekken wijs.’

‘Hij weet het zelf niet. Maar hij denkt dat juffer Irma gaat trouwen,’ voegde zij er veel stiller bij.

‘En met wien? vroegen de bazinne en de molenaarsdochter en de horlogiemakerszuster te gelijk.’

‘Met den notaris Haveland.’

‘Mis,’ vezelde Tonia Proost. ‘Mijnheer Haveland heeft het schoonste huis dat men wenschen kan op Ste-Kruis, en de man moet toch blijven woonen waar hij zijne fortuin maakt. Er zit iets anders achter, en wrat er schuilt zal ik vandaag nog weten, zoo waar ik Tonia Proost heet.’

Den volgenden dag wist Tonia zoo veel als den dag te voren, en zoo werd het zondag.

Na vespers, zaten de gewoone gasten in den Gouden Leeuw, en bij allen liep het gesprek op het in opbouw zijnde huis van den notaris. Evenals de vrouwen, vroegen de mannen elkanderen af wie de schoone wooning zou betrekken; maar niemand wist de vraag te beantwoorden. Eindelijk kwam meester Savé binnen.

Na de helft van zijn glas genever geledigd te hebben, nam de vermaarde kostschoolhouder de gazet van achter het venstergordijntje: vaagde de glazen van zijn bril af, nam twee snuiven achtereen, kuchte een paar malen, trok dan zijn onedel gelaat in eene deftige plooi, en begon het politiek nieuws te lezen, vervolgens het stadsnieuws, en zoo kwam hij eindelijk aan het artikel: besluiten en benoemingen.

Plotseling werd zijn gebochelde neus zoo purper als de wijndruiven in september; de gazet ontviel zijne ontvleeschde hand, en hij sloeg in zijne wanhoop zoo geweldig zijne twee vuisten tegen zijn hoofd, dat er zijn bolivardhoed van blutste.

‘Waagt gij dan uw leven voor uw vaderland,’ riep Savé uit. ‘Ligt gij dan twintig dagen en twintig nachten op het Hondseinde op bivak, om de Hollanders uit het land te houden, gelijk ik in het jaar dertig gedaan heb; en wordt dan later aldus door uw gouvernement beloond. Maar het zal er niet bij blijven,’ ging hij met meer en meer klem voort, terwijl hij zoo geweldig op zijne dorre borst klopte dat de omstanders het hoorden rammelen, ‘naar den Gouverneur, naar den Minister, naar den Koning zal ik gaan; men zal mij regt doen, al kostte het mijne laatste duit.’

De herberggasten stonden met gapenden mond en opengespalkte ooren op het woorden-bombardement van den privaat-onderwijzer te luisteren: Eindelijk waagde de baas uit den Gouden Leeuw te vragen: ‘Maar, meester, wat is er gebeurd, wat staat er in de gazet?’

‘Wat er gebeurd is?’ donderde Savé, ‘wat er in de gazet staat?’ en hij stak het nieuwsblad voor het gezigt van eenen broodbakker die goed geletterd was.

‘Lees,’ zeide hij:

De bakker las:

‘Bij koninglijk besluit van den..... wordt de heer Edward Van Dale, gemeente-onderwijzer te W., tot schoolopziener van het.... schoolgebied benoemd.’

‘En zoo wordt ik miskend,’ schreeuwde Savé pijnlijk, terwijl hij eerst zijnen bolivardhoed en dan de pruik, die hij sinds kort droeg, op de tafel wierp. Al zijn bloed was naar den kop gestegen; zijn hoofd gloeide zoodanig dat zijn blinkende schedel rood zag.

‘Ik die sedert zoo veel jaren het vertrouwen der ouders en de liefde der kinderen bezit,’ jammerde hij.

De herberggasten fluisterden elkander toe:

‘Maar indien het meesterke zulke hooge bediening gekregen heeft, dan krijgt hij gewis later een zeer langen arm voor zaken die het gouvernement aangaan. Wij zouden het manneken nog kunnen noodig hebben; het voorzigtigste is dat wij die benoeming toejuichen, en hem bij de eerste gelegenheid geluk wenschen.’

‘Wat een pennetrek van eenen minister vermag, he?’ bemerkte de geletterde broodbakker. ‘Reeds schijnt het meesterke ons een ander mensch.’

Na den geweldigen uitval, dien de privaat onderwijzer tegen het gouvernement had gedaan, viel hy plots stil; zijn hoofd zonk op zijnen boezem, en hij nokte, gelijkt iemand die in smartelijk geween dreigt te stikken; maar zijne oogen bleven droog. Ylings sprong hij regt, en riep:

‘Ha! nu weet ik wie het schoone huis van den notaris zal bewoonen. Dat zal het meesterke zijn. Hij zal hier den heer spelen. Aij mij! ik zal er van sterven.’

De oude schoolmeester scheen inderdaad der dood zoo nabij, dat twee zijner vrienden hem, voorzigtigheidshalve, naar huis leidden.

De benoeming van het meesterke tot Opziener van het lager onderwijs bragt geheel de gemeente in opschudding, en de burgers verklaarden ronduit dat die aanstelling eene eer voor geheel de parochie was.

Dat meester Van Dale, zooals meester Savé had verondersteld, het schoon opgebouwd huis van den notaris zou betrekken, geloofde niemand. Tonia Proost, de molenaarsdochter en de bazin uit den Gouden Leeuw vonden echter geraadzaam af te spieden wie er uit en in de wooning ging, die men thans opsmukte gelijk eene bruid; want in de zaal langs de straat hing men wit papier, dat blonk gelijk satijn met gouden bloe-

men en vergulde pancelen. In het kabinet was het papier niet grijzen grond, waarop de bruine bloemen van fluweel uitschenen. De kamers langs achter werden met groen behangen. De bespieding der kommeren bracht niets nieuws aan; wel ging de nieuwe Inspecteur elken dag bij den notaris; maar bij het Gentsche athenæum was het reeds vacancie: Hector Blommaert en Prudens Kleit waren te huis, en in den vacantietijd gaf de voormalige onderwyzer elken dag aan de studenten les.

Wanneer het huis geheel behangen, geschilderd en gekuischt was, kwam er, op zekeren namiddag, een wagen met meubelen in het dorp gereden. Overal waar hij voorbij rolde, stak men het hoofd buiten, tot dat hij eindelijk vóor het wonderschoone ledig staande huis van den notaris stilhield.

'Loop eens gauw naar den horlogiemaker zeggen dat de verhuiswagen daar is,' zei de bazin uit den gouden Leeuw tot haar zoontje; want Tonia Proost woonde in eene zijstraat. En zoo riep de eene de andere, zoo dat in min dan tien minuten al de kommeren van W. op de meubelen stonden te kijken, die men van den wagen loste.

Het was ook het zien waard.

Tafels, kassen en kommoden; alles in mahoniehout, en stoelen met kussens; gelijk op het kasteel.

'Gewis komen er edellieden woonen, zei Tonia Proost, wanneer men begon af te laden. 'Maar het is toch wonder, bij den wagen is, buiten den voerman, geene levende ziel te zien. De klerken en de knecht helpen aflossen, en het is mevrouw Blommaert en juffer Irma die de plaats voor elk meubelstuk aanwijzen. Het is toch mogelijk dat de juffer met den notaris Haveland gaat trouwen.'

De nieuwsgierigen gingen teleurgesteld uiteen; zij konden niet beter meer doen dan wachten, tot dat het raadsel zich

van zelfs oploste.

De volgende dagen werd het huis van onder tot boven met prachtige gordijnen behangen, en verder ontsloot men de vensterluiken langs de straat niet meer.

XVIII.

Den volgenden zondag zat juffer Irma niet op hare gewoone plaats in de hoogmis, en op de hoogzaal miste men Edward Van Dale; doch dit werd door niemand bemerkt tot dat de Pastoor, na het eindigen van het sermoen, met luider stemme riep:

'Wij zullen vergaderen in den huwelijken staat: Edward Van Dale en Irma Blommaert, beiden alhier woonachtig.'

Niet alleen de meisjes, maar zelfs eenige jongelingen verbleekten bij dit geroep, en de lippen van Tonia Proost en der molenaarsdochter werden paars en blauw. Aan spreken was er niet te denken; want de pastor liet zijnen strengen blik over de menigte gaan: echter gaf men door kleine stooten tegen armen en knieën zijne verwondering te kennen. En na het eindigen van den dienst ging er reeds in het voorportaal der kerk een luid gemompel op.

'Zulk een ongelijk huwelijk heeft men nog nooit te W. sjezien,' zeì Tonia Proost.

'Wat zegt gij?' antwoordde het goedaardige kostersdochtertje. 'Ik heb van eenen zeer verstandigen heer hooren zeggen, dat juffer Irma een zeer voordeelig huwelijk aangaat. Rekent gij den titel van I n s p e c t e u r eene kleinigheid, en eene jaarwedde van twee duizend vier honderd franken zonder de i d e m m e n die er aan hangen, is dat geen schoon inkomen?

‘Maar de meester is toch maar van gemeene afkomste: zijn vader was ook een schoolmeester.’

‘Een schoolmeester die nooit gestolen heeft,’ viel de molenaarsdochter boosaardig in.

Tonia Proost dacht dat hare vriendin haar eenen steek over haren kozijn Save toebragt.

‘Wien de schoen past, trekke hem aan,’ antwoordde zij. ‘Meisje lief, vertel dat op uwen molen.’ En hiermede gingen de klappijen uiteen.

Dien zondag ging Edward Van Dale met Roosje en Prudens bij den notaris middagmalen. Over tafel sprak men ook van de toekomst van Hector en Prudens, en er werd besloten dat de twee studenten, indien zij het volgende schooljaar goed leerden, hunne studiën aan de hoogeschool zouden voortzetten. Hector zou eerst advokaat en later kandidaatnotaris worden; en Prudens, dien men vrije keuze liet, had lust om de leergangen der burgerlijke genie te volgen.

Zoo werd er van ieders belangen en van ieders toekomst gesproken. Eindelijk zegde de notaris:

‘En gij zult van uw genomen besluit afzien, niet waar, juffer Roosje; waarom zoudt gij non worden; bevalt het u dan niet in het midden van ons?’

‘Geef u geene vruchtelooze moeite om mij van gedacht te doen veranderen, heer notaris: mijn besluit staat vaster dan eene rots in de zee.’

‘Kind, gij waagt eenen grooten stap; het is voor het leven,’ hernam mijnheer Blommaert.

‘Wat de weereld leven noemt, bevat geen geluk voor mij,’ antwoordde Roosje, terwijl zij zich geweld aandeed om niet te weenen.

‘Spreken wij van wat anders,’ viel mevrouw Blommaert

in, ‘al wat mogelijk is te doen aanmerken heb ik reeds aan Roosje gezegd. Thans moet zij haar hart alleen te rade gaan.’

Na de vespers ging de notaris met zijnen toekomenden schoonzoon eene wandeling doen; de twee studenten zochten hunne oudkameraden op; mevrouw Blommaert bleef met eene oude tante, die men ook aan de tafel had verzocht, in de eetkamer over familiezaken spreken, en Irma en Roosje gingen in den bloemhof wandelen.

Na de wandeling zetten de twee vriendinnen zich zijde aan zijde in het looverpriëel. Daar sloeg Irma haren arm over den hals der toekomstige non, en sprak:

‘Waarom blijft ge bij mij niet, lieve zuster? Ik zou u het leven zoo schoon, zoo zoet, zoo aangenaam maken als gij het u verbeelden kunt. Ach! Roosje, laat u overhalen.’

De maagd schudde het hoofd.

‘Irma,’ zegde zij, ‘ziet gij daar in den tuin die frisch ontlokene roozen, die hooge dahlias en die lieve goudbloemen? Al deze gewassen hebben voor mij geene kleuren meer. Mijne ziel blijft koud voor de wonderheden der natuur. Het gemurmel der beek en het gebom der doodsklok heeft voor mij den zelfden klank. Zuster, ik heb te veel geleden.’

‘In den tegenspoed stond Edward pal, gelijk de volwassen woudeik: hij was man; maar ik boog voorover gelijk het riet voor den rukwind. En thans blijft er mij, ontzenuwde maagd, niets meer over dan het graf.’

Roosje had haar schoon hoofdje op den schouder der toekomende zuster gelegd, en slingerde haren arm om dezer leden.

‘Zoo slingert de zwakke klimoprank zich om het krachtig geboomte,’ dacht Irma. ‘Ach! kon ik het zwakke meisje een gedeelte van mijnen moed, van mijne levenskracht geven!’

‘Roosje, hebt gij ooit in een klooster gewoond?’ vroeg zij.

‘Nooit, mijne opvoeding werd in de kostschool van Mevrouw Schepens voltooid.’

‘En ik ben bij de dames van den heiligen Andreas in Frankrijk geweest: eene goede kostschool, deugdzame nonnen wier moed en zelfopoffering ik van den eersten tot den laatsten dag dat ik in het klooster woonde heb bewonderd.

‘Maar waren de nonnen al gelukkig! Gelukkige waren er, dit mag ik niet ontkennen; doch hoe gering was haar getal! Daar heb ik meer tranen zien storten dan mijne bloemen dauwdroppelen kunnen zwelgen. Allen die men daar zuster noemt, verdienen dien liefdevollen naam niet; en zij, die men daar moeder heet, heeft al hare kinderen niet even lief.’

‘Irma, mijne zoete zuster,’ onderbrak Roosje, ‘beproef niet langer mijne standvastigheid. God heeft geroepen, en mijne ziel heeft geantwoord. Den dag na uwe bruiloft ben ik de bruid van Jesus.’

Roosje vermoedde niet hoe innig de Hemelsche Bruidegom de nieuwe bruid reeds lief had. Vijf dagen vóor Edwards trouwdag zond hij den schoonsten zijner engelen neèr; deze sloeg zijne armen om de geliefde des Heeren, legde haar hoofd over zijnen engelen-schouder, en steeg met haar, zonder op het gejammer van Edward en Irma te luisteren, ten Hemel.

Het zwakke Roosje was, na eene kortstondige ziekte, overleden.

‘Hoe onbestendig is het aardsch geluk!’ kreet Edward.

‘Tranen van blijdschap en tranen van wee zijn zusteren,’ antwoordde de grootmoedige Irma.’ Edward, wat wij beiden door de dood der lieve zuster verloren hebben, moeten wij eikander trachten te vergoeden.’

Het huwelijk van Edward en Irma werd, uit hoofde van den rouw die er in de familie Van Dale over de dood der goede Roza heerschte, zonder plegligheid gevierd.

Na het ontbijt vertrok het bruidspaar in rouwkleederen naar Parijs; doch in het gewoel der weereldstad vonden zij geen genot. Veel vroeger dan men hen verwachtte, kwamen zij te W. aan, en betrokken het nieuw opgebouwd liefelijk huis van Irma's vader.

Nu begon er voor den jongen schoolopziener een nieuw leven. Het onderzoek naar middelen tot verbetering van het volksonderwijs wras voor hem het voorwerp eener gedurige studie. Bijna elken dag bezocht hij een paar scholen van zijn gebied, en altoos toonde hij zich den vriend der onderwijzers, wier lastige taak hij zoo wel begreep. Ook was hij de raadsman, de voorstander en nooit de plager dier slecht bezoldigde ambtenaren, die zoo dikwijls, na een leven van zelfopoffering en armoede, eene Aroegtijdige dood sterven.

In de school van zijnen opvolger te W., bragt hij dikwijls halve dagen door. Hij leerde den nieuwen meester zijne leerlingen kennen, en wapende hem tegen de vijanden van het onderwijs. Onder den invloed van den schoolopziener groeide het getal leerlingen der gemeenteschool langzamerhand aan, en, alhoewel nog zeer in de verte, teekende zich eene zedelijke verbetering in het dorp W. af.

Overal in de gemeente betoonde men den Inspecteur Van Dale zoo veel eerbied als men het meesterke vroeger minachting had getoond; maar Edward was ongevoelig voor de blijken van hoogachting zijner dorpgenooten. Hij kende de boeren, hij kende de burgers, hij kende rijk en arm, groot en klein. Daarenboven wist hij dat, wanneer hem eenmaal de

rampspoed moest treffen, men hem, als bij zijne aankomst ia het dorp, zou nazingen:

‘Muskadere 'nen lange frak,
‘Weinig o o r d j e s in zijnen zak, enz.

Edward ondervond dat men in hem den schoonzoon van den rijken notaris en niet den mensch vereerde; ook zegde hij dikwijls tot zijne echtgenoote:

‘Hij, die te W. niet geboren is, blijft er altijd vreemdeling. Slechts bij u, bij uwen vader en uwe moeder vind ik mij hier te huis.’

In de kostschool van meester Savé ging nog alles op denzelfden voet voort, hoewel de meester, sinds de benoeming van meester Van Dale tot schoolopziener, geene klas meer deed. De noodlottige benoeming had de zenuwen van den ouden schoolmeester zoodanig ontsteld, dat het hem onmogelijk was zich langer op het onderwijs der jeugd toe te leggen, Echter had meester Savé het geluk eenen goeden onderdirckteur aan te treffen; aan dezen had hij nu ook meerendeels den voortdurenden bloei van zijn gesticht te danken. Denk nogtans niet dat meester Save het oppergezag aan zijnen helper had afgestaan: verre van daar!

Elken dag, op klokslag acht, trad de oude schoolmeester, die er thans een levend geraamte uitzag, met den kommandostok gewapend, in de school; wandelde tusschen banken en lessenaars, om hier op den rug en daar op de vingeren te kloppen; want nog altijd beweerde de ondervindingrijke man dat het onmogelijk is zonder stok goede leerlingen te vormen, en het vertrouwen, der ouders en de liefde der kinderen te bewaren.

Over dit grondbeginsel was hij soms met zijnen helper in twist. Deze beweerde dat de knoet den slaven, en niet den scholieren paste. Doch pleiten wij voor de zachtzinnigheid van den nog jeugdigen privaat onderwijzer niet, vooraleer wij hem van naderbij hebben beschouwd.

'M o n s i e u r P i c a r d, zoo heette hij, was een bleek, lang, mager man van omtrent de dertig jaren. Zijne tong was lijn geslepen, en daarbij had hij eene zachte stem die de boeren wel beviel. Altoos was hij zeer zindelijk gekleed, en wanneer hij naar de kerk of met de kinderen op wandeling ging, kon zijne kleedij bijna rijkelijk genoemd worden. Bijna altijd droeg hij een lange zwarte frak van het fijnste laken, eene zwart satijnen ondervest, een zwart zijden halsdoekje, waarop de halskraag van zijn fijn linnen hemd nederviel, en een hoed die er altoos nieuw uitzag, al was hij een paar moden ten achter.

De onderdirekteur van meester Savé was vroeger professor geweest. Terwijl hij deze eervolle zending vervulde, maakte hij zich aan eene hoofdzonde pligtig, die hem eene veroordeeling tot vijf jaren opsluiting op den hals haalde, en juist kwam hij uit de groote kostschool van den staat, wanneer meester Savé hem tot onderdirekteur nam.

De insnecteur Van Dale kende het voorbaande van M o n s i e u r P i c a r d, gelijk de notaris Blommaert het voorgaande van meester Savé kende. Deze laatste was een dief, en cle eerste was nog veel slechter.

En wat vermogt de klaarziende schoolopziener op dien staaf van zaken? Niets, volstrekt niets.

'In de buitengemeenten heeft de huichelarij altijd de bovenhand over de deugd,' sprak hij zichzelven toe; 'en dit is het gevolg van eene verkeerde opvoeding.'

'Vrijheid van onderwijs! de beteekenis dezer woorden

is oneindig,' riep de vaderlandlievende schoolopziener dikwijls uit. 'Wanneer zal de Staat toch begrijpen dat de belgische bevolking, wat het onderwijs harer kinderen betreft, onder voogdij moet staan? Wanneer toch zal het onderwijs verpligtend worden? Wanneer zal het gouvernement het regt verkrijgen om te onderzoeken of zij, die zich met de opvoeding der kinderen bemoeijen, niet reeds voor schandige feiten door het geregtshof zijn veroordeeld?'

En wanneer Edward zich in deze bemerkingen verdiepte, sprak zijne Irma hem dikwijls toe:

'Maar, vriend liet, wat wilt gij u hierover zoo ongeduldig maken? Thans klinkt uwc stem nog, als klonk zij in eene woestenij; maar de tijd zal komen dat gij u over den vooruitgang van het onderwijs zult mogen verheugen. De akker der volksbeschaving is beploegd en geëgd; het zaad is gezaaid; ginds stijgt de dageraad op, en weldra zal de zon verschijnen die het zaad doet opschieten en de planten doet rijpen. Wat niet is zal worden.'

En terwijl de lieve Irma zoo haren echtgenoot moed inspreekt, stroomt zijn hart over van liefde en geluk.

Als huisvader strooit de oud-onderwijzer er heil en vrede op alles wat hem omringt, niet van dat schitterend heil dat de stervelingen blind, straalt en ongevoelig maakt voor het goede en schoone; maar een wezenlijk stil geluk dat zelf de tegenspoed niet magtig is te vernietigen.

In den tuin, waarin de schoolopziener boomen en planten kweekt, volgens de door hof bouwkundigen vastgestelde regelen, zoekt de notaris dagelijks verpoozing bij den lieven schoonzoon, na den eentonigen kantoorarbeid; en mevrouw Blommaert dankt onophoudelijk den Hemel, omdat het huwelijk harer dochter geene ijdele plaats in haar gezin heeft

gelaten. Elk uur ziet zij het kind dat haar nog nooit éenen traan heeft doen storten, en met elken dag verhoogt nog de kracht der moederliefde in haar hart.

Na de hitte van eenen zonnigen dag, wandelt Edward met zijne Irma dikwijls naar de bloemenheide; daar zet het jonge paar zich aan den hoek van het mastboschje neêr, om van vroegere dagen te kouten, en zóo, indien het mogelijk ware, het tegenwoordig geluk nog te vergrooten.

Eens, op eenen schoonen schemeravond, dat het gelukkig paar op eene graszode nederzat, terwijl de maan zich in de zilveren kreek spiegelde, en de geur van bloemen en planten als eene avondbede ten hemel steeg, bleven zij langer dan gewoonlijk in de heide. De nachtegaal begon zoo schoon te zingen dat er de zalige echtelingen bij verstomden. Edward was te moede gelijk op den dag dat hij, zonder het zelf te bemerken, tot lang na middernacht in de heide had gedwaald, en zijn zuster Roosje hem van de nachtelve had gesproken; en Irma verdwaalde in schoone droomen.

‘Edward,’ sprak de lieve gade eindelijk, met bevende stem. ‘Ziet gij ginds geene witte gestalte, zie, ginds aan de elzenstruiken, waar gij met Mietje Raveschoot op het gezang van den nachtegaal bleeft staan luisteren.’

‘Wilt gij mij verveerd maken?’ vroeg Edward lachend.

‘Zie, zie, zij komt naar ons toe;’ hernam de echtgenoote, ‘o hoe schoon is zij; de mantel die van haar hoofd tot op den grond daalt, schittert als diamant.’

‘Gij verbeeldt u de nachtelve nog schooner dan zij is,’ bemerkte Edward.

‘Zie toch, Edward, daar is zij, nog twintig stappen van ons af. Och God! het is Mietje Raveschoot!’ En de ontstelde vrouw sloeg hare armen om den hals van haren gemaal, en

verschool haar hoofd tegen zijne borst.

‘Maar, mijne zoete Irma, er is hier niemand;’ zeî de verontruste echtgenoot. ‘Wat zou Mietje Raveschoot hier komen doen?’

‘Haar verloren geluk zoeken,’ fluisterde Irma. ‘Ach! Edward, zij heeft u zoo vurig bemind.’

‘Wees verstandig, Irma, blik eens stout voor u heen, en gij zult moeten bekennen dat uwe verbeelding u bedrogen heeft.’

Irma deed zich geweld aan en zag op.

‘Daar is zij nog.’ zegde zij, nu min angstig. ‘Zie, Edward, hoe vriendelijk zij ons toelacht. Nu groet zij met de band, als wilde zij afscheid nemen. God dank, zij is weg.’

Op dit oogenblik dreef er eene, sombere wolk over de maan, en ter zelfder tijd overschaduwde een donker floers den helderen hemel van Edwards geluk. Meer dood dan levend, bragt hij zijne lieve gade te huis, om haar op het ziekbed neder te leggen.

‘Was Irma reeds krank, wanneer zij mij naar de heide vergezelde? Was het de hevigheid der koorts die haar deze droombeelden weerspiegelde?’ vroeg zich de schoolopziener menigmaal af: deze vraag kon hij echter niet oplossen; want zijne gade bleef nog altoos verklaren dat zij Mietje Raveschoot met eenen mantel van diamant en eene kroon op het hoofd, die glansde gelijk de zon, gezien had.

Twee dagen later ontving de opziener het bezoek van vader Raveschoot. Deze kwam aan mijnheer en mevrouw Van Dale berigten dat zijne dochter Mietje, of liever zuster Bernarda-Klara-Theresia, op den avond, dat Edward en Irma zich in de bloemenheide bevonden, in den Heer ontslapen was.

‘Tot het laatste oogenblik heeft zij nog van hare vriendin

Irma en van den meester gesproken,' voegde de grijsaard et- weenend bij, 'God heeft haar geroepen: zij is in den hemel.'

Bij het vernemen dier nieuwmare, liep er eene koude siddering door al de ledematen van den schoolopziener; want, hoewel de geleerde man noch aan nachtelven noch aan geestverschijningen geloofde, vond hij het toch zonderling, dat Mietje Raveschoot op het zelfde oogenblik dat Irma hare beeltenis in de bloemenheide meende gezien te hebben, gestorven was. Ook stortte hij menig gebed tot lafenis der ziel van de zoo jong ontslapene non.

XIX.

De jaren, die voor de ongelukkigen zoo traagzaam voortkruipen, vlogen voor den oud-gemeente-onderwijzer voorbij. Want de door God gezegende man had sinds zijn huwelijk nog nooit de looden hand des ongeluks op zijn hart voelen drukken. De ziekte zijner echtgenoote, na de wandeling naar de Bloemenheide, was de eenige ramp die hem gedurende twaalf jaren had getroffen.

Buiten het geluk dat hij in zijne familie smaakte, vond hij een onuitsprekelijk genot in den voortgang dien zijn Prudens aan de hoogeschool deed. Thans was het arme knaapje, dat hij eens in den mossel wagen had zien trekken, en op de tafel van het armbestuur ter veiling had zien staan, een man geworden, die op geener wijze voor zijne medestudenten moest onderdoen.

Hector Blommaert heeft zijn exaam als advokaat op eene voldoende wijze afgelegd, en dit is meer dan de notaris van zijnen zoon verwachtte. Prudens, die jonger is dan Hector, blijft nog een jaar voortstuderen; maar van hem verhoopt de

schoolopziener eene grootere onderscheiding, dan die welke zijnen schoonbroeder te beurt viel.

Sedert Hector naar de vaderlijke haardstede is teruggekeerd, waar hij zich tot het notarisambt voorbereidt, ziet men Prudens zoo veel in de herbergen niet meer, die hij vroeger slechts met tegenzin en uit toegenegenheid voor zijnen vriend bezocht. Ook heeft hij de prachtige kamer, die hij vroeger, nevens de kamer van Hector, in de Volderstraat bewoonde, verlaten, en zich een lief kamertje in de nabijheid der Mui depoort gezocht. De toekomstige ingenieur ziet geerne de beweging der wateren, de uitgestrekte vloeimeerschen en de afwisselingen der natuur. En wat geeft het den ernstigen jongeling dat hij eenige straten meer moet doorstappen, eer hij de studiezaal der Hoogeschool bereikt? Hij die vroeger eene zoo lastige taak bij den mosselman vervulde, vindt thans allen arbeid licht; ja, het doet hem hartzeer, wanneer hij sommigen zijner medestudenten geeuwend op hunne sophas ziet uitgestrekt liggen, en hen, met walg van de boeken, den tijd, het geld hunner ouders en zelfs hunne gezondheid ziet verkwisten.

Elken vrijdag namiddag zit Prudens, sinds hij aan de Muidepoort woont, vóór zijn venster de terugkomst der bezembinders af te wachten, die meest al zijne oud-dorpgenooten zijn, en die zeer dikwijls een eindje verre met een marktschuitje de vaart opvaren, om dan verder te voet naar hun dorp te keeren.

Wanneer Prudens den bezembindersgroep in de verte ziet aankomen, stelt hij het kijkglaasje, dat zijn vriend Hector hem schonk, op het oog, om de vrolijke lieden te beloeren; doch het zijn noch de mannen, noch de blozende heideschoonen, met het katoenen mutsje op de golvende lokken, die hij belonkt. Wat hij opzoekt, is eene oude bezembinderin die zelden

ter markt komt, en die hij slechts éénmaal, sinds hij de stad bewoont, heeft ontmoet.

Eens, op eenen vrijdag, dat hij, na de vermoeijenis van eenen lastigen studiearbeid, verpoozing zocht onder de opene lucht, hoorde hij, terwijl hij op de vesting wandelde, op het benedenpad in den tongval van zijn dorp spreken. Hij zag in de laagte, en bemerkte eenen jongen knaap die bezig was in een opengesneden witbroodje te bijten. Tegenover den knaap zat eene vrouw, met den rug naar Prudens gekeerd.

'Zijt gij van W., mijn jongen?' vroeg de student. Te vergeefs bewoog de jonge bezembinder de kaaksbeenen om te antwoorden: de wittebroodprop belette hem eenig geluid te geven; maar de vrouw keerde zich om, maakte van hare hand eenen lichtscherm tegen de schittering der zon, die vlak in haar gelaat straalde, en riep met blydschap:

'Het is ons Densken.'

Met eenen enkelen sprong was de student op den benedenweg.

'Moeder Berlinde,' riep hij, verheugd, en vatte de hand der oude die hij in de zijne voelde beven, 'hoe gaat het?'

'Wel wat zijt gij alweer veranderd sedert de laatste vacantie,' antwoordde Berlinde. 'Mij dunkt dat gij nog verschoond zijt.'

'Dat meent gij omdat ge mij geerne ziet, moeder.'

'En zou ik u niet geerne zien? Heb ik u niet aan mijne borst gelaafd, en u gekweekt als waart ge mijn eigen kind? Drij dagen oud waart gij, wanneer ik u van de zijde uwer pas overledene moeder wegnam, u in mijnen voorschoot wikkelde, en in mijn huizeken droeg,' vertelde moeder Berlinde, voor de honderste maal, aan den student. 'Drij dagen en niet ouder.'

'En hoe gaat het met vader Jakob?'

‘God wil zijne lieve ziel hebben. Mijn man is dood en begraven.’

‘En waarom hebt gij mij dat niet laten weten?’ vroeg de student, treurig.

‘Wie zou den brief geschreven hebben, Densken lief? Mijnheer Van Dale is nog wel altijd even vriendelijk, wanneer ik hem ontmoet; maar wie durft zulke dingen vragen aan eenen rijken mensch? En, gelijk gij weet, niemand van onze vrienden of geburen is een letter geleerd.’

‘De student zuchtte, en de knaap at de laatste beet van het wittebrood op, waarin hij, gedurende het gesprek van zijne moeder met den student, gretig had gebeten.

‘Maar dat is toch uw Nardus niet, moeder?’

‘Ja wel, het is mijn Nardjen, hij is groot geworden hé? Wanneer gij verleden jaar kwaamt, wachtte hij de koeijen bij boer Spriete, en daarmee hebt gij hem niet gezien.’

‘En hoe stelt het de mosselman?’ vroeg de student, die nog altijd belang stelde in den man onder wiens dak hij had gewoond, niettegenstaande dat hij er zoo veel had geleden.

‘Naar wien dat ge toch wilt vragen,’ zei de oude. ‘Wat zijt ge gelukkig, jongen, dat ge zoo alle menschen, die u misdaan hebben, kunt vergeven. Daarin ben ik geheel anders: ik kan het den mosselman nog niet vergeven, wat hij mij op de menschen-verpachting heeft aangedaan. Gij weet, Densken, mijn Jakob zaliger was doof, en juist wanneer gij weêr moest opgeroepen worden, was ik in het kinderbed van mijn Nardusken daar. Jakob ging alleen. De veldwachter riep mijnen armen dooven man, zoo luid hij kon, in de ooren:

‘Voor honderd franken, he?’

Jakob antwoordde: ‘Ja voor honderd.’

‘Voor tachentig franken,’ zeî de mosselman, zoo zacht

dat mijn Jakob het niet verstond.

‘En wat deed de armmeester? Hij sloeg u op dien barbaarschen mosselman af.’

De student liet Berlinde voortzeggen, ofschoon hij die geschiedenis meer dan vijftig maal gehoord had.

‘En als mijn Jakob dan weenend te huis kwam, en de buurvrouwen mij vertelden, dat men u reeds den volgenden dag in den mosselwagen zou spannen, kreeg ik van verdriet de koorts; en mijn Nardjen daar was juist zes maanden dag op dag geboren, eer ik de eerste maal ter kerk ging.’

En terwijl de oude vrouw zoo sprak, streek zij hare tranen met de hand weg.

‘Ge moet daar nu niet meer om weenen, moeder,’ zei de student aangedaan; ‘alles is voorbij, binnen eenige maanden leg ik mijn laatste examen af, en dan zal ik voor u zomen.’

‘Voor ons? Maar, Densken toch, wat peis-je? Denkt gij dat wij nu iets te kort hebben? Onze aardappelen zijn gelukt, en eene schoonere geit dan de onze is er in geheel ons dorp niet. Wacht maar tot kermis, dan zult gij zien hoe wij u onthalen.’

‘Kom, moeder,’ zei de student. ‘ginds, in het Sashuis, zal ik u en Nardjen op eene schotel visch vergasten.’

‘Wij hebben beide wel geëten,’ antwroordde Berlinde.

Maar Prudens wist haar te overhalen; in de herberg vroeg hij gebakken riviervisch en uitzet. Nu praatte hij ook vriendelijk met Nardjen over bezemrijs en over keunen en duiven. En als het schuitje afvaarde, bracht hij moeder Berlinde, die nogmaals bij het afscheid nemen weende, tot in den boot.

Op zekeren dag, juist wanneer de schoolopziener Van

Dal e zijn eerste dochterke ten doop had gebragt, want zijne drij eerstgeborenen waren zonen, sprak hij tot den notaris:

‘Vader, het spreekwoord zegt: een ongeluk komt nooit alleen, en heden zou ik kunnen zeggen: een geluk komt nooit alleen; want, terwijl ik mij in de geboorte van ons klein lief meisje verblijdde, ontving ik eenen brief uit het ministerie van binnenlandsche zaken, die mij, tot eene hoogere bedieningroept.’

De notaris fronste het voorhoofd.

‘Verveelt het u hier onder ons, mijn zoon?’ vroeg hij spijtig.

‘Vader, waarom spreekt gij zoo?’ vroeg de schoonzoon, ontsteld. ‘Ik meen toch dat ik u nooit reden gegeven heb aan het geluk, dat ik in uw bijzijn geniet, te twijfelen V Maar heb ik geen? pligten te vervullen?’ ging hij voort, terwijl hij op de wieg, waarin het zuigelingje lag, wees. ‘Vloet ik niet zorgen om mijne kinderen iets achter te laten? Gij weet toch ook wel, vader, dat ik tot heden zeer weinig vooruit kon gaan.’

‘En dit is de eenige reden waarom gij eene hoogere bediening verlangt?’ vroeg de schoonvader, terwijl hij Edward strak in de oogen keek. ‘Is dit verlangen vrij van hoogmoed?’

‘Door de verbeteringen die ik als inspecteur in mijn schoolgebied heb doen ontstaan, is mijn hoogmoed bevredigd,’ antwoordde Van Dale. ‘De welvaart mijner kinderen alleen ligt mij nog aan het hart.’

‘Volg mij,’ zeì de notaris, en hij geleidde den schoonzoon in zijne slaapkamer, waar Edward nog niet dikwijls den voet had gezet. Hier ontsloot hij eene kast, haalde uit eene verborgene lade een papier te voorschijn, en legde het den schoonzoon voor.

‘Lees,’ zegde hij.

Het was de lijst der onlangs gewaardeerde goederen van den notaris Blommaert.

Wanneer de schoonzoon vlugtig de lijst had doorloopen, en eindelijk het oog op de samengetelde waarde sloeg, verbleekte hij. De reeks der opgesomde waardij in franken bestond in zeven achtereenvolgende cijferletters.

Mijnheer Blommaert bemerkte de ontsteltenis van zijnen schoonzoon, en sprak, terwijl hij op de cijfers wees:

‘De helft van deze waardij, dus meer dan een half millioen, komt eens uwer echtgenoote, en later uwen kinderen toe, terwijl de in uw huwelijkskontrakt bepaalde voorwaarden u altoos een rijkelijk bestaan verzekeren. Bedenk u dus over die plaats.’

‘Ik heb mij reeds bedacht, vader. Ik blijf hier. Maar had ik in het begin onzer kennismaking geweten, dat uwe dochter zoo rijk was, dan had ik de eerste blijken van genegenheid die zij mij gaf, niettegenstaande mijne samenneiging voor haar, afgewezen; want nu begrijp ik welke opoffering zij bij ons huwelijk heeft gedaan.

‘Vriend,’ zeì de notaris, en hij nam zijnen schoonzoon bij de hand: ‘de mensch kan niet meer dan gelukkig zijn. In het woord geluk ligt alle heil, alle rijkdom opgesloten. Gij hebt mijn kind gelukkig gemaakt, ik ben u dank schuldig. Ook, wanneer Irma met u trouwde, waren wij zoo rijk niet; sinds uw huwelijk is ons vermogen meer dan de helft vergroot, en gij zelf hebt, meer dan gij weet, tot dezen rijkdom bijgedra- gen: sinds de twaalf jaren dat gij mijn schoonzoon zijt, hebt gij in al mijne ondernemingen aan mijne zijde gestaan. Het grootste gedeelte mijner goederen komt u en uwen kinderen toe.’

Den volgenden dag bedankte Edward den heer minister voor het vertrouwen dat hij in hem stelde; doch verklaarde tevens dat hij de aangenomene plaats niet kon aannemen. Ook sprak hij later van geene hoogere bedieningen meer, iets waar hij vroeger zijne gade en zijne schoonmoeder zeer dikwijls had mede verontrust. Evenals voortijds, wijdde hij zich nog altoos, met toenemende kracht, aan verbetering van het volksonderwijs, zoo wel door schriften, als door redevoeringen en raadgevingen.

Wat hij bijzonderlijk bestreed, waren die ordelooze bewaarscholen, waarin menschen die nauwelijks op eene onvolmaakte wijze lezen kunnen, de dorpskinderen van beide geslachten, van hun eerste tot hun twaalfde jaar, voor eenige eentimen in de maand opeen tassen, en ze eindelijk volleerd verklaren, zonder dat zij in staat zijn behoorlijk in een gebedenboek te lezen.

'Wanneer men overal,' schreef hij, 'zoo wel in dorpen als in steden, goede bewaarscholen zal ingerigt hebben, zal eerst het onderwijs volmaakte vruchten dragen. Eerst bereid men den grond, en later bezaaid men den akker der beschaving.' En verder:

'Hoe kan men vergen dat de onderwijzer volmaakte leerlingen vorme, wanneer deze, in zekeren ouderdom, den onderwijzer, uit hoofde van zijne geringe bezoldiging en zijnen nederigen maatschappelijken stand, als hunnen minderen beschouwen? Hoe dikwijls gaat de zedelijke kracht der minderen tot de meerderen over?' En veel later:

'O gij die thans aan het roer van 's lands bestuur staat, gaat voort met den onderwijzerstoestand te verheffen, en gij zult de gansche bevolking van ons vaderland eenen eeuwigen roem voorbereiden.'

XX.

Koesterend viel de morgenzon in de breede straten van W. waarin eene bijzondere drukte heerschte. Nog nooit had men in het dorp, waar men de uitvaart van eenen rijken oom met luidruchtiger vreugde dan de gemeente-kermis vierde, zoo veel geestdrift gezien.

Hier plantten de jongelingen mastboomkens; daar knipten de meisjes vlagjes van gekleurd papier; ginds kwamen de kinderen met volle manden bloemen aan; en vóor de woonme van mijnheer Van Dale rigtte men eenen triomfboog op.

'Hoe jammer is het dat meester Save dood is,' zeiden de meisjes. 'Hij zou schoone jaarschriften en rijmen maken. Maar bij gebrek van jaarschriften zullen wij wat meer goud en zilver papier, en rood en wit en blauw katoen gebruiken; dat zal ook schoon staan.'

Tonia Proost en de molenaarsdochter die, hoewel zij nog gaarne bij de meisjes geteld wierden, oude vrouwen begonnen te worden, stonden met de handen onder den voorschoot op de versierders te kijken.

'Dat is nu iets om zooveel bestel over te maken,' zegde Tonia, 'voor zulk een bedelkind zou ik geenen vinger verroeren. Indien het meesterke hem niet aangetrokken had, diende hij nu nog voor ezel in den mosselwagen. En indien het meesterke den notaris Blommaert niet gevonden had, dan had hij van armoede het dorp moeten verlaten.'

'Het is toch schande, dat wij hier zoo blijven staan gapen,' zei de molenaarsdochter; 'ik ga helpen aan den roozenhoed.'

Tonia haalde de schouders op. 'Doe wat ge wilt,' zegde zij.

Terwijl men bezig was met een groot papier met gouden boorden, waar de naam Prudens Kleit op stond, op den triomfboog te plakken, hield er een polderboerken, dat er zeer welstellend uitzag, voor het huis van mijnheer Van Dale stil.

‘Wat is er hier te doen?’ vroeg hij aan eenen der notarisklerken die mede een handjen uitstak.

‘Er wordt hier vandaag een groot geleerde, een jongeling die met de grootste onderscheiding zijn examen als ingenieur heeft afgelegd, ingehaald;’ antwoordde de klerk.

‘Bah! is het anders niet?’ zei de boer; ‘ik meende dat men hier den koning verwachtte.’

Ten drij ure namiddag was men met alles klaar. Meer en meer volk doorkruiste de straten; de muziekanten der W^{sche} harmonij liepen met hun muziekpapier het eene huis in en het andere uit, terwijl de huismoeders keerspottekens van potaarde maakten, tegen de verlichting des avonds.

Nardjen, de zoon van moeder Berlinde, was een der felsten geweest, om, van in den vroegen morgen, mastboomkens aan te brengen; en nu droeg hij aan den ingang van het dorp, langs den kant der Gentsche baan, drijkleurige vlaggen tot op den top der hoogste populieren: opdat hij, dien hij zijnen broeder noemde, van uit de verte zoude zien dat men in het dorp feest voor hem vierde.

Moeder Berlinde had men ook al vroeg in het dorp gezien, om, terwijl haar hart van vreugde over de zegepraal van haren lieveling klopte, in bloemen en loover te werken, als ware zij nog maar twrintig jaar.

Ten vier ure kwam een looper, in arlekijnskleeding, in het dorp aangedraafd.

‘Zij komen!’ riep hij hijgend.

De dorpsharmonij stond vóor het gemeente-huis verga-

derd, en nu kwamen de twee schepenen, met den burgemeester, dien er de boeren in de vorige kiezing niet hadden kunnen uitlappen, vergezeld van den policie-kommissaris, die zijnen driekleurigen sjerp droeg, uit de gemeentezaal, om den held van het feest te gemoet te gaan.

De muziek begon te spelen, en nu viel moeder Berlinde, die juist tegenover Tonia Proost stond, van aandoening aan het weenen.

'Zie, de zottin, ik wed dat zij van blijdschap weent,' zei Tonia. 'Meent ge dat de mosseljongen u nu, dat hij een groot heer is geworden, nog zal willen bezien?'

'Durft ge dat nog eens zeggen?' riep Nardjen die bij zijne moeder was; en hij stak dreigend de gebalde vuist naar Tonia uit.

'Laat ze maar praten, jongen,' zei de moeder; 'wij weten het best.'

Aan den ingang van het dorp, trad de jonge ingenieur, met zijne weldoeners de heeren Blommaert en Van Dale, met Hector en een paar zijner leeraren, het rijtuig uit, onder het spelen der harmonij, het geluid der klokken en het gebrom der kanonnen. En nu ging de burgemeester met de overige magistraten den geleerden dorps jongen geluk wenschen; hier bragt de burgemeester nog eens de voorzegging te pas die mijnheer Van Dale vroeger over zijnen leerling had gedaan:

'Eens zal hij een schitterende diamant in de kroon des vaderlands worden.'

Zoo werd hij, onder het spelen der harmonij en het daverend gejuich van het volk, naar het gemeente-huis geleid, waar men hem den eerewijn aanbood, en verder vergezelden magistraten en geleerden hem naar het huis van den school-

opziener, waar zij op een prachtig gastmaal waren verzocht.

Wanneer Prudens Kleit, bleek van aandoening, aan de zijde van zijnen edelmoedigen vriend den burgemeester stapte, bemerkte hij onder het volk zijne pleegmoeder Berlinde die, met een van vreugde stralend gelaat, en van blijdschap kloppend hart, een blik van haar Densken stond af te bedelen.

Vlug als de wind, verliet de laureaat de zijde des burgemeesters, drong door het volk naar Berlinde, drukte de beide handen der schamele vrouw, en sprak:

'Wat ben ik blijde, u gezond weder te vinden, lieve moeder. Morgen vroeg om zes ure ben ik bij u.' En de lach dien hij tot afscheid der oude vrouwe schonk, was zoo zoet, dat Berlinde nogmaals van aendoening begon te weenen.

Mijnheer Van Dale, die vroeger van wege de gemeenteonderwijzers zijns grondsgebied menig blijk van genegenheid had ontvangen, nam de gelegenheid der inhaling van zijnen Prudens te baat, om zijne onderhoorigen te betuigen, hoeveel achting en vriendschap hij hun toedroeg. Al de gemeenteonderwijzers van zijn gebied waren tot het avondfeest uitgenoodigd; en hierdoor waren de gasten zoo talrijk dat de schoolopziener de twee groote zalen van zijns schoonvaders huis had moeten in beslag nemen, om allen welvoegelijk te kunnen plaatsen.

Op het avondmaal, waarbij mevrouwen Blommaert en Van Dale, de twee minnelijkste damen der streek, tegenwoordig waren, ging alles op de broederlijkste wijze. Noch de dorpmagistraten, noch de leeraars der Hoogeschool schaamden zich, met hunne minderen: de gemeente-onderwijzers, feest te houden. Dien dag waren zij ongevoelig voor het oordeel, dat de maatschappij, uit misverstand, over minderen en meerderen velt.

Bij het nagerecht werden er verscheidene heildronken ingesteld.

Aan het Vaderland.

Aan den bloei der Wetenschappen.

Aan den jongen ingenieur, zijne weldoeners en leeraars.

Aan den schoolopziener Van Dale en aan den bloei van het Onderwijs.

En wanneer de glans der feestlichtjes aan de gevels der huizen reeds begon te dooven, klonk het nog aan den feestdisch:

Leve de jonge ingenieur.

Leve zijn weldoener Van Dale, de voorstander van volksbeschaving en onderwijs.

Bij het scheiden, drukte de burgemeester de hand van zijnen vriend en schoolopziener, en sprak:

‘De schitterende talenten van den ingenieur, dien gij uit de slavernij hebt getrokken, zyn ons allen een bewijs hoe menige kostbare parel in de volksklasse verborgen blijft. Vervullen wij onzen pligt. Laat ons de edelgesteenten uit den onreinsten poel der maatschappij opzoeken, want daar vonkelt het heerlijkste licht van het vaderland.’

1862.

EINDE.